

Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики

Касаційного господарського суду

у складі Верховного Суду

щодо окремих питань застосування

положень Господарського процесуального

кодексу України

Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2022 року –
грудень 2025 року

ЗМІСТ

Стаття 2. Завдання та основні засади господарського судочинства	21
Чи поширюються на фізичних осіб – відповідачів умови, встановлені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», для відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від сплати?.....	21
Стаття 6. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система	22
Чи зобов'язана юридична особа (учасник судового процесу) зареєструвати свій електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), якщо інтереси особи у справі представляє адвокат, який має зареєстрований електронний кабінет?.....	22
З якого моменту в юридичної особи, зареєстрованої за законодавством України, виникає обов'язок мати електронний кабінет?.....	23
Чи звільняє ліквідаційна процедура або статус банкрута юридичну особу від обов'язку реєстрації електронного кабінету?.....	24
Чи замінює наявність електронного кабінету в арбітражного керуючого (ліквідатора) обов'язок самої юридичної особи (боржника) зареєструвати свій електронний кабінет?.....	24
Стаття 12. Форми господарського судочинства	25
Стаття 7 КУзПБ. Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник	25
Чи є порушенням процесуального законодавства вирішення у порядку спрощеного позовного провадження спору в межах справи про банкрутство (неплатоспроможність), стороною в якому є боржник, якщо вирішення такого спору має здійснюватися за правилами загального позовного провадження?.....	25
За яких умов суд здійснює розгляд такої справи за правилами загального позовного провадження?.....	25
Стаття 16. Правнича допомога	26
Стаття 59 Конституції України	26
Чи має право адвокат надавати професійну правничу допомогу на підставі договору, укладеного з особою, місцезнаходження чи місце проживання якої знаходиться на тимчасово окупованій території України?.....	26
Стаття 17. Право на перегляд справи та оскарження судового рішення	27
Стаття 254. Право апеляційного оскарження	27
Що повинна довести особа, яка не брала участі у справі, у разі оскарження судового рішення до суду апеляційної інстанції?.....	27

Коли можна вважати, що рішення суду прийняте про права та обов'язки особи, яка не брала участі у справі?.....	27
Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів.....	28
Чи відносяться до юрисдикції господарських судів справи у спорах, які виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану?.....	28
Чи підлягає розгляду в порядку господарського судочинства спір щодо стягнення вартості частки, що належить до виплати позивачу як колишньому учаснику товариства?.....	29
Чи має значення суб'єктний склад сторін для віднесення спору щодо правочину, укладеного для забезпечення виконання основного зобов'язання, до юрисдикції господарського суду?.....	30
Чи впливає відсутність прямих договірних відносин між іпотекодержателем (ТОВ, позивачем) та фактичним власником предмета іпотеки (фізичною особою, відповідачем) на визначення предметної юрисдикції суду?.....	30
Стаття 22. Право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу.....	31
Стаття 23. Право сторін на передачу спору на розгляд іноземного суду.....	31
Чи є тотожними поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення іншої держави?.....	31
Чи є однаковими правові наслідки укладення таких угод?.....	31
Стаття 31. Передача справ з одного суду до іншого суду.....	32
Коли впливає заміна складу відповідачів (відповідача) на визначення територіальної юрисдикції (підсудності) справи?.....	32
Стаття 33. Одноособовий або колегіальний розгляд.....	33
Чи можна збільшити кількісний склад колегії суддів Верховного Суду, визначених Автоматизованою системою документообігу суду для розгляду справи? Якими правовими положеннями регулюється це питання?.....	33
Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді.....	34
Які критерії підлягають перевірці при вирішенні питання про відвід судді?.....	34
Які обставини не можуть бути підставою для відводу судді?.....	35
Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді.....	36
Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи.....	36
Чи може відвід судді від участі у розгляді апеляційної скарги на одне із загально процедурних судових рішень у справі про банкрутство бути беззаперечною підставою для неучасті цього ж судді у розгляді справи за іншими заявами у цій же справі про банкрутство?.....	36

Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи.....	37
Чи призводить до зміни складу колегії суддів суду апеляційної інстанції направлення Верховним Судом справи на новий розгляд за результатами скасування ухвал з процедурних питань, пов'язаних з рухом справи (зокрема, ухвали про зупинення провадження у справі / про відмову у забезпеченні позову)?.....	37
Чи є тотожними поняття вирішення справи та розгляд справи?.....	37
Як поділ судових рішень у справі про банкрутство на непозовне та позовне провадження впливає на застосування ст. 36 ГПК України?.....	38
Стаття 40. Наслідки відводу суду (судді).....	39
Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи.....	39
Стаття 32. Визначення складу господарського суду.....	39
Чи може суддя брати подальшу участь у розгляді справи (в тому числі при її новому розгляді) у разі задоволення його заяви про самовідвід (відвід)?.....	39
Чи свідчить повторна участь у розгляді справи відведеного судді про вирішення її неповноважним складом суду? Які процесуальні наслідки такої участі?.....	39
Стаття 41. Склад учасників справи.....	40
З якого моменту особа набуває статусу учасника справи, зокрема відповідача?.....	40
Чи втрачає особа процесуальний статус у разі повернення судом позовної заяви?.....	40
Стаття 42. Права та обов'язки учасників справи.....	41
Чи не суперечить процесуальному законодавству відмова розпорядника майна боржника від позову, який було подано попереднім арбітражним керуючим у межах справи про банкрутство?.....	41
Стаття 43. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.....	42
Як встановлюється штучність або безпідставність позову?.....	42
Чи свідчить про зловживання процесуальними правами наступне звернення позивача до суду після подання заяви про залишення позову без розгляду?....	42
Стаття 43. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.....	43
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи.....	43
Чи є зловживанням процесуальними правами багаторазове звернення адвоката (касатора) з клопотанням про відкладення розгляду справи з підстав його перебування за межами України під час дії воєнного стану за відсутності відповідних доказів? Чи підлягає задоволенню таке клопотання?.....	43

Стаття 45. Сторони в судовому процесі	44
За якою ознакою суд визначає, чи є сторона у судовому процесі належним відповідачем?.....	44
Які наслідки заявлення позивачем вимог до неналежного відповідача?.....	44
Хто є належним відповідачем у справі про визнання укладеним договором купівлі-продажу земельної ділянки комунальної власності в порядку ст. 127, 128 ЗК України?.....	45
Стаття 48. Залучення до участі у справі співвідповідача. Заміна неналежного відповідача	46
У якому процесуальному статусі мають бути залучені сторони правочину до участі у справі про визнання його недійсним, якщо позов пред'явлено заінтересованою особою?.....	46
Які процесуальні наслідки незалучення як відповідача сторони правочину до участі у справі про визнання цього правочину недійсним?.....	46
Стаття 48. Залучення до участі у справі співвідповідача. Заміна неналежного відповідача	47
Стаття 14. Диспозитивність господарського судочинства	47
Чи наділений суд правом змінити процесуальний статус учасника справи з третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача на співвідповідача?.....	47
Стаття 49. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору	48
Стаття 180. Пред'явлення зустрічного позову	48
За яких умов позовна заява третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, може бути прийнята судом до розгляду у процесі, що вже розпочався?.....	48
Які дії суду в разі подання третьою особою із самостійними вимогами позову, в якому позовна вимога не стосується предмета спору?.....	49
Стаття 52. Процесуальне правонаступництво	50
Чи підлягає задоволенню клопотання про здійснення процесуального правонаступництва, якщо місцезнаходження одного із суб'єктів господарювання за договором відступлення права вимоги є тимчасово окупована територія?.....	50
Стаття 56. Участь у справі представника	51
Яким чином для суду підтверджуються повноваження особи, через яку юридична особа діє в суді на засадах самопредставництва?.....	51

Чи необхідно додатково підтверджувати повноваження особі, через яку юридична особа діє в суді на засадах самопредставництва, якщо інформація про неї наявна в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань?.....	51
Стаття 73. Докази.....	52
Якими доказами може підтверджуватися обставина (факт) реєстрації податкових накладних, їх реквізитів, розрахунків коригування до таких податкових накладних тощо?.....	52
Чи впливає відсутність матеріалів податкової перевірки (акта або рішення) контролюючого органу на тягар доказування реєстрації податкових накладних у справі про стягнення збитків на суму неотриманого податкового кредиту?.....	52
Чи можна використовувати штучний інтелект (технології) у сфері правосуддя? Чи може штучний інтелект замінити суддю?.....	53
Чи можуть відповіді з певного питання у справі, згенеровані штучним інтелектом, бути визнані джерелом доказів?.....	53
Стаття 74. Обов'язок доказування і подання доказів.....	54
Стаття 267. Підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції.....	54
Чи може суд самостійно збирати відомості з відкритих реєстрів, як-от Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, і чи не є це порушенням процесуальних норм?.....	54
Стаття 74. Обов'язок доказування і подання доказів.....	55
Стаття 81. Витребування доказів.....	55
Чи наділений суд правом збирати докази у справі?.....	55
Стаття 74. Обов'язок доказування і подання доказів.....	56
Стаття 61 КУзПБ. Повноваження ліквідатора.....	56
Які вимоги ставляться до дій ліквідатора під час ліквідаційної процедури? Якою має бути мета таких дій?.....	56
Який тягар доведення покладається на кредитора (або іншу особу), що заперечує звіт ліквідатора?.....	56
Стаття 75. Підстави звільнення від доказування.....	57
Що є важливою умовою преюдиційності фактів для рішень господарських судів? Які обставини справи набувають / не набувають властивостей преюдиційності? Чи можна спростувати преюдиційні обставини?.....	57
Стаття 76. Належність доказів.....	58
Стаття 77. Допустимість доказів.....	58
Стаття 86. Оцінка доказів.....	58
Чи є тотожними поняття «неналежні докази» і «недопустимі докази»?.....	58

Стаття 77. Допустимість доказів	59
Що означає допустимість доказів?.....	59
Який характер носить поняття «допустимість доказів» залежно від категорій справ?.....	59
Стаття 86. Оцінка доказів	60
Чи наділений господарський суд повноваженнями самостійно, за відсутності матеріалів податкової перевірки контролюючого органу, надавати оцінку правомірності або неправомірності дій чи бездіяльності відповідача стосовно порушення податкового законодавства України у питанні належної реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних?.....	60
Стаття 89. Виклик свідка	61
Чи є виклик свідка для допиту обов'язковою передумовою для здійснення судом оцінки його показань (заяви свідка)?.....	61
Стаття 91. Письмові докази	62
Чи може суд оцінювати як докази у справі документи, що складені іноземною мовою (зокрема російською) та не містять перекладу на державну мову у встановленому законодавством порядку?.....	62
Стаття 111. Заява про забезпечення доказів	63
Стаття 4 Закону України «Про судовий збір». Розміри ставок судового збору	63
Чи підлягає сплаті судовий збір за подання до господарського суду заяви про забезпечення доказів?.....	63
Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків	64
Чи є введення воєнного стану підставою для зупинення перебігу процесуальних строків звернення до суду?.....	64
Чи є факт запровадження воєнного стану в Україні безумовною підставою для поновлення процесуального строку?.....	64
Чи є наведення цитат із законодавчих та інших актів, посилань на відповідну статтю нормативно-правового акта свідченням того, що заявником порушено перед судом питання про поновлення пропущеного процесуального строку?.....	65
Чи є зазначення норм права, цитування законодавчих актів та/або правових позицій обґрунтуванням підстав для визнання поважними причин пропуску процесуального строку?.....	65
Стаття 123. Види судових витрат	66
Стаття 2 Закону України «Про судовий збір». Платники судового збору	66
Хто, відповідно до процесуальних норм, визнається платником судового збору?.....	66
Чи існують правові підстави для повернення іншій особі судового збору, який вона сплатила за подання скажником касаційної скарги?.....	66
Стаття 123. Види судових витрат	67

Стаття 5 Закону України «Про судовий збір». Пільги щодо сплати судового збору.....	67
Чи поширюються пільги щодо сплати судового збору на звернення арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність) або у спорах, що заявлені у межах справи про банкрутство боржника?.....	67
Чи є арбітражний керуючий особою, яка звертається із заявою до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб у розумінні п. 7 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір»?.....	67
Чи може позивач бути звільнений від сплати судового збору у справі до господарюючого суб'єкта Російської Федерації?.....	68
Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу.....	69
Чи можуть бути стягнуті в іноземній валюті витрати на професійну правничу допомогу?.....	69
Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу.....	70
Стаття 129. Розподіл судових витрат.....	70
Що повинен враховувати суд, вирішуючи питання про відшкодування сторони витрат, пов'язаних з прибуттям до суду?.....	70
Яка правова природа заяви сторони про розподіл судових витрат?.....	71
Чи підлягають відшкодуванню витрати на підготовку такої заяви?.....	71
Чи може суд відшкодувати судові витрати на професійну правничу допомогу за перегляд додаткового рішення про розподіл таких судових витрат?.....	72
Стаття 129. Розподіл судових витрат.....	73
У якому випадку суд може не присуджувати сторони, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?.....	73
Як суд має вчинити щодо розподілу судових витрат, якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони?.....	74
У якому провадженні має розглядатися питання про повернення коштів за непроведену судову експертизу?.....	75
Стаття 129. Розподіл судових витрат.....	76
Стаття 123. Види судових витрат.....	76
Як суд вирішує питання про повернення коштів за судову експертизу, яка була оплачена, але не проведена, і які умови повинні бути дотримані для повернення цих коштів?.....	76
Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду.....	77
За яких умов відповідачу можуть бути компенсовані витрати, пов'язані з розглядом справи, якщо позивач відмовився від позову і закрито провадження у справі?.....	77

Чи охоплюється змістом поняття «витрати», наведеним у ч. 3 ст. 130 ГПК України, судовий збір, сплачений відповідачем?.....	78
Чи виникає у відповідача право на відшкодування йому за рахунок позивача здійснених витрат у вигляді судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України?.....	78
Чи підлягають компенсації судові витрати державного (приватного) виконавця, пов'язані з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність?.....	79
Чи може позивач вимагати компенсації витрат на професійну правничу допомогу в разі закриття провадження у справі за відсутності предмета спору?.....	80
Чи містить ГПК України норми, які встановлюють критерії визначення необґрунтованості дій позивача у застосуванні ч. 5 ст. 130 ГПК України?.....	81
Стаття 136. Підстави для забезпечення позову.....	82
На що господарський суд повинен звертати увагу та враховувати, розглядаючи заяву про забезпечення позову?.....	82
Які гарантії отримує позивач у разі обрання належного, відповідного предмету спору, заходу забезпечення позову?.....	82
Яку підставу вжиття заходів забезпечення позову має досліджувати суд у випадку звернення особи з позовними вимогами немайнового характеру?..	83
Стаття 136. Підстави для забезпечення позову.....	84
Стаття 45. Сторони в судовому процесі.....	84
Чи наділений розпорядник майна боржника повноваженнями звернутися від імені боржника до суду із заявою про застосування заходів забезпечення позову до подання позовної заяви?.....	84
На якій стадії судового процесу суд вирішує питання щодо представництва інтересів боржника у відносинах права власності на об'єкт нерухомого майна?.....	84
Стаття 137. Заходи забезпечення позову.....	85
Чи є належним видом забезпечення позову у спорі про стягнення коштів накладення арешту на майно, а не на кошти?.....	85
Чи є можливим застосування у спорі про оскарження наказу Міністерства юстиції України такого заходу забезпечення позову як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії цього наказу?.....	86
Чи є можливим вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення?.....	87
Чи відповідає вимогам процесуального законодавства забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно особи, яка не є відповідачем у справі?..	88

Чи відповідає принципам розумності, обґрунтованості, адекватності та збалансованості забезпечення позову у вигляді заборони здійснювати будь-які виплати за банківськими гарантіями?.....	89
Чи допускається застосування такого заходу забезпечення позову, як заборона відповідачам вчиняти дії з виконання укладеного між ними договору, визнання якого недійсним є предметом позову?.....	90
Чи є можливим застосування у спорі про захист порушеного права інтелектуальної власності на винахід такого заходу забезпечення позову, як заборона експертному центру видавати висновки та рекомендації щодо державної реєстрації лікарського засобу і вносити будь-які зміни до реєстраційних матеріалів лікарського засобу?.....	91
Стаття 141. Зустрічне забезпечення.....	92
Чи є порушенням процесуального права відсутність зустрічного забезпечення при забезпеченні позову? Чи позбавляє відсутність зустрічного забезпечення у первинній ухвалі права відповідача звернутися з таким клопотанням?.....	92
Стаття 144. Виконання ухвали про забезпечення позову.....	93
Чи відповідає вимогам процесуального законодавства зазначення кількох боржників в ухвалі про забезпечення позову в разі застосування доктрини «підняття корпоративної завіси»?.....	93
Стаття 161. Види та зміст заяв по суті справи.....	94
Які процесуальні наслідки подання додаткових пояснень щодо окремого питання, якщо суд не визнавав це необхідним?.....	94
Стаття 163. Ціна позову.....	95
Як визначається ціна позову у справі про витребування частки у статутному капіталі товариства із чужого незаконного володіння?.....	95
Стаття 163. Ціна позову.....	96
Стаття 129. Розподіл судових витрат.....	96
Чи може суд зобов'язати позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову було неможливо? Які дії суду щодо встановлення ціни позову при розгляді справи та розподілу судових витрат за результатами такого розгляду?.....	96
Стаття 164. Документи, що додаються до позовної заяви.....	97
Стаття 258. Форма і зміст апеляційної скарги.....	97
Чи є доказом сплати судового збору за подання позовної заяви (апеляційної скарги) платіжний документ із зазначенням у ньому платником іншої особи, ніж позивач (скаржник)?.....	97
Яку інформацію щодо сплати судового збору перевіряє суд перед відкриттям провадження у справі (прийняттям до розгляду заяв / скарг)?.....	97

Стаття 170. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення.....	98
Яку процесуальну дію повинен вчинити суд у разі подання учасниками (їх представниками) письмових заяв, клопотань, заперечень у справі без зазначення у них відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету?.....	98
Стаття 172. Надсилання копії позовної заяви і доданих до неї документів.....	99
Стаття 42. Права та обов'язки учасників справи.....	99
Стаття 242. Вручення судового рішення.....	99
Чи порушується право особи бути обізнаною про судову справу, якщо вона не має електронного кабінету, але зобов'язана його мати, у разі подання до неї позову / апеляційної скарги з використанням підсистеми «Електронний суд» без направлення паперових копій документів поштою? На кого покладається тягар повідомлення такої особи про існування судової справи?.....	99
Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів.....	100
Які дії суду в разі надходження заяви (клопотання) про додаткові позовні вимоги або їх доповнення чи уточнення? Чи підлягає розгляду судом заява про зміну предмета позову, яка містить інші підстави та подана стосовно іншого відповідача?.....	100
Які правила об'єднання позовних вимог? Коли суд може не повертати позовну заяву в разі порушення цих правил?.....	101
Чи можна об'єднати позовні вимоги до кількох посадових осіб банку, які несуть солідарну відповідальність, у справі про стягнення шкоди, завданої їхніми протиправними діями та рішеннями, що призвели до погіршення фінансового становища та неспроможності банку відповідати за вимогами кредиторів?.....	102
Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів.....	103
Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви..	103
Який порядок застосування п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України у системному зв'язку із ч. 6 ст.173 ГПК України, в якій суду надано право роз'єднати позовні вимоги?.....	103
Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів.....	104
Стаття 226. Залишення позову без розгляду.....	104
У яких випадках порушення правил об'єднання позовних вимог суд може застосувати п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України та залишити позов без розгляду?.....	104
Які дії судді в інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених у підготовчому провадженні?.....	104

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви...	105
Чи є підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу ненадання до неї доказів здійснення відповідачем оплати суми заборгованості у справі про стягнення такої заборгованості?.....	105
Стаття 175. Відмова у відкритті провадження у справі.....	106
Чи підлягає вирішенню за правилами господарського судочинства спір, що виник при виконанні договору з арбітражним застереженням?.....	106
Які процесуальні дії суду, до якого подано позов для вирішення питання, що є предметом арбітражної угоди?.....	106
Стаття 191. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем.....	107
Стаття 307. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін.....	107
Чи передбачена чинним процесуальним законодавством відмова правонаступника позивача від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядках, на стадії виконавчого провадження?.....	107
Стаття 192. Мирова угода сторін.....	108
Стаття 331. Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення.....	108
Чи суперечить ГПК України встановлення в мировій угоді поетапного погашення заборгованості за рішенням суду у строк, який перевищує 1 рік?...	108
Чи є тотожними «узгодження сторонами мирової угоди про розстрочення платежів» та «розстрочення виконання судового рішення, яке набрало законної сили»?.....	108
Стаття 194. Завдання розгляду справи по суті.....	109
Стаття 219. Стадія ухвалення судового рішення.....	109
У чому полягає відмінність між розглядом справи по суті та стадіями ухвалення / оголошення судового рішення?.....	109
Стаття 195. Строки розгляду справи по суті.....	110
Чи наділений апеляційний суд правом зупинити провадження у справі у випадку перегляду судового рішення у подібних правовідносинах (в іншій справі) у касаційному порядку (п. 7 ч. 1 ст. 228 ГПК України)?.....	110
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи.....	111
Чи є правомірним завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності повідомлених належним чином представників сторін, які не з'явилися у судовому засіданні через оголошення сигналу «повітряна тривога»?.....	111

Чи вважаються обставини оголошення сигналу «повітряна тривога» у певному регіоні загальновідомими, а причини неявки учасника справи з цих причин – поважними?.....	112
Якими повинні бути дії суду в разі нез'явлення учасника справи у судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога» та відсутності у матеріалах справи відомостей, що судом його було повідомлено про те, що розгляд справи відбудеться після закінчення повітряної тривоги?.....	112
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи.....	113
Стаття 226. Залишення позову без розгляду.....	113
Чи зобов'язаний позивач у разі його відсутності в судовому засіданні подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності?.....	113
Стаття 226. Залишення позову без розгляду.....	114
Які процесуальні дії вчиняє суд у разі неявки належним чином повідомленого позивача?.....	114
Чи може розглядатися як позовна вимога питання дійсності третейської / арбітражної угоди?.....	115
Які процесуальні дії має вчинити суд, якщо позов містить лише одну позовну вимогу про визнання третейської / арбітражної угоди недійсною?.....	115
Чи зобов'язаний суд з'ясовувати обставини справи, які стосуються її суті, та мотиви у разі подання позивачем заяви про залишення позову без розгляду до початку розгляду справи?.....	116
Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі.....	118
Чи застосовується до юридичних осіб норма про обов'язок суду зупинити провадження у справі у випадку перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України?.....	118
Чи є підставою для зупинення провадження у справі існування кримінального провадження щодо однієї із сторін спору на стадії досудового розслідування?.....	119
Чи достатньо для зупинення провадження у справі на підставі перебування сторони у складі Збройних Сил України самого факту введення воєнного стану і формального перебування особи у складі ЗСУ?.....	119
Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі.....	120
Стаття 46. Процесуальні права та обов'язки сторін.....	120
Які процесуальні дії повинен вчинити суд у разі перебування спірних питань, обумовлених зверненням позивача з позовними вимогами, на стадії позасудового врегулювання шляхом застосування механізму медіації?.....	120
Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі.....	121

Стаття 195. Строки розгляду справи по суті	121
Що повинен з'ясувати суд при вирішенні питання зупинення провадження у справі на підставі п. 5 ч. 1 ст. 227 ГПК України?.....	121
Чи зумовлює розгляд адміністративним судом спору щодо чинності / нечинності нормативно-правового акта обов'язкове зупинення провадження у господарській справі?.....	121
Стаття 231. Закриття провадження у справі	122
Чи підлягає закриттю провадження у справі на стадії апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції у разі, якщо предмет спору припинив існування після ухвалення судом першої інстанції рішення у справі?.....	122
Чи може суд закрити провадження у справі про банкрутство на підставі загальних процесуальних норм?.....	123
Стаття 231. Закриття провадження у справі	124
Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині	124
Коли закривається провадження у справі, якщо до суду касаційної інстанції надійшли докази смерті фізичної особи (припинення юридичної особи), яка була однією із сторін у справі, а спірні правовідносини не допускають правонаступництва?.....	124
Стаття 231. Закриття провадження у справі	125
Стаття 296. Закриття касаційного провадження	125
Чи однакові наслідки закриття провадження у справі судом касаційної інстанції та закриття касаційного провадження?.....	125
Стаття 231. Закриття провадження у справі	126
Стаття 328. Виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню	126
Чому заява про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню, не може бути підставою для закриття провадження за п. 3 ч. 1 ст. 231 ГПК України?.....	126
Стаття 232. Види судових рішень	127
Стаття 42 КУзПБ. Визнання недійсними правочинів боржника	127
Який процесуальний документ (рішення чи ухвалу) повинен прийняти суд за результатами розгляду заяви арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника?.....	127
Стаття 233. Порядок ухвалення судових рішень	128
Чи може інша особа підписати електронний примірник судового рішення, якщо суддя, який ухвалив рішення, втратив можливість його підписання власним кваліфікованим електронним підписом?.....	128

Стаття 238. Зміст рішення	129
Чи допускається під час ухвалення рішення про стягнення боргу, на який нараховуються відсотки або пеня, зазначити в рішенні на підставі ч. 10 ст. 238 ГПК України про нарахування одночасно відповідних відсотків та пені до моменту виконання рішення?.....	129
Чи є ч. 10 ст. 238 ГПК України щодо строку нарахування пені спеціальною нормою по відношенню до ч. 6 ст. 232 ГК України?.....	129
Стаття 242. Вручення судового рішення	130
Чи є достатнім надіслання представнику позивача електронної копії ухвали про відкладення розгляду справи засобами підсистем ЄСІТС, а не в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення?.....	130
Стаття 244. Додаткове рішення	131
Якою має бути форма судового рішення у разі розгляду питання про розподіл судових витрат, якщо суд не вирішив питання про судові витрати?.....	131
В якому випадку ухвалене додаткове рішення втрачає силу?.....	132
Стаття 246. Окрема ухвала	133
Якими повноваженнями наділений суд у разі виявлення під час розгляду справи порушення вимог законодавства?.....	133
Чи підлягає оскарженню окрема ухвала Верховного Суду?.....	133
Чи залежить право суду постановити окрему ухвалу від волевиявлення учасника судового процесу?.....	134
Стаття 254. Право апеляційного оскарження	135
Стаття 264. Закриття апеляційного провадження	135
Які процесуальні дії суду у разі подання апеляційної скарги особою, яка не брала участі у справі, але вважає порушеними оскаржуваним рішенням свої права, інтереси та (або) обов'язки?.....	135
Стаття 255. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції	136
Чи може ухвала, яка не підлягає оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції, бути визначена окремо в апеляційній скарзі як оскаржуване рішення поряд із рішенням, ухваленим по суті спору?.....	136
Стаття 255. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції	137
Стаття 9 КУзПБ. Оскарження судових рішень у процедурі банкрутства (неплатоспроможності)	137
Чи належить ухвала про приєднання / об'єднання заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство до таких, що підлягають оскарженню в апеляційному порядку?.....	137
Стаття 258. Форма і зміст апеляційної скарги	138

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків.....	138
Які процесуальні дії має вчинити суд апеляційної інстанції у разі звернення скаржника з клопотанням про звільнення від сплати судового збору після постановлення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скаржнику строку для подання доказів сплати судового збору?.....	138
Стаття 259. Надсилання копії апеляційної скарги сторонам у справі.....	139
Стаття 42. Права та обов'язки учасників справи.....	139
Чи зобов'язаний позивач, який оскаржує ухвалу суду першої інстанції про повернення позовної заяви, надсилати копії апеляційної скарги та доданих до неї документів іншим учасникам справи, наявність електронного кабінету для яких є обов'язковим, у разі відсутності у них такого кабінету, а також подати суду докази надіслання зазначених копій у разі подання позову та апеляційної скарги через електронний кабінет?.....	139
Стаття 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги.....	140
Коли починається перебіг строку для усунення недоліків апеляційної скарги? Чи впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень?.....	140
Стаття 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги.....	141
Стаття 261. Відмова у відкритті апеляційного провадження.....	141
Чи підлягають виклику у судове засідання учасники справи для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження?.....	141
Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції.....	142
Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями перевіряти дотримання судом першої інстанції правил юрисдикції, якщо жодна із сторін не порушувала питання щодо неналежної юрисдикції розгляду спору?.....	142
Чи може вважатися винятковою обставиною для прийняття апеляційним судом нового доказу той факт, що цей доказ з'явився лише після ухвалення рішення судом першої інстанції?.....	143
Стаття 275. Повноваження суду апеляційної інстанції.....	144
Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції.....	144
Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями скасувати рішення місцевого господарського суду та передати справу на новий / подальший розгляд до цього ж суду?.....	144
Стаття 281. Порядок ухвалення судових рішень судом апеляційної інстанції..	145

Стаття 310. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду.....	145
Чи є непідписання постанови всім складом суду, визначеним для розгляду справи, обов'язковою підставою для скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд?.....	145
Стаття 287. Право касаційного оскарження.....	146
З якого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову, слід виходити при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України: встановленого на 1 січня року, в якому особа звернулася з позовом у справі, чи на 1 січня року, в якому було подано касаційну скаргу?.....	146
Чи можна в касаційному порядку оскаржити рішення судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права?.....	147
Які підстави є належними для прийняття рішення про відступ від раніше сформованої правової позиції Верховного Суду?.....	148
Стаття 287. Право касаційного оскарження.....	149
Стаття 331. Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення.....	149
Чи підлягають касаційному оскарженню рішення судів попередніх інстанцій виключно в частині відмови у відстроченні їх виконання?.....	149
Стаття 287. Право касаційного оскарження.....	150
Стаття 9 КУзПБ. Оскарження судових рішень у процедурі банкрутства (неплатоспроможності).....	150
Чи підлягає касаційному оскарженню ухвала суду апеляційної інстанції про відмову в перегляді за нововиявленими обставинами постанови цього суду у справах про банкрутство?.....	150
Стаття 290. Форма і зміст касаційної скарги.....	151
Стаття 292. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги.....	151
Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви..	151
Чи відповідає вимогам чинного законодавства касаційна скарга, що не містить відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету в особи, яка її подає? Які наслідки неналежного оформлення касаційної скарги?.....	151

Стаття 293. Відмова у відкритті касаційного провадження.....	152
Чи є можливим відкриття касаційного провадження та здійснення касаційного перегляду у справі в разі, якщо є ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї самої особи на це саме судове рішення?.....	152
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі.....	153
Чи може бути поновлений строк на подання відзиву на касаційну скаргу?.....	153
Стаття 308. Повноваження суду касаційної інстанції.....	154
Чи наділений касаційний суд повноваженнями самостійно здійснити правову кваліфікацію спірних правовідносин, не направляючи справу на новий розгляд?.....	154
Стаття 310. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду.....	155
Чому неповідомлення особи про дату та час проголошення рішення не є підставою для скасування судового рішення згідно з п. 5 ч. 1 ст. 310 ГПК України?.....	155
Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині.....	156
Стаття 231. Закриття провадження у справі.....	156
Хто має право порушити питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України?.....	156
Стаття 320. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.....	157
Чи можуть бути переглянуті судові рішення за виключними обставинами з підстави встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане?.....	157
Стаття 321. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.....	158
Чи є присічним процесуальний строк, встановлений ч. 2 ст. 321 ГПК України, у межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених п. 1 ч. 2 ст. 320 ГПК України? Чи можна поновити такий процесуальний строк? Чи існує можливість його переривання?.....	158
Стаття 326. Обов'язковість судових рішень.....	159

Стаття 37 Закону України «Про виконавче провадження». Повернення виконавчого документа стягувачу.....	159
Чи приводить повернення виконавчого документа стягувачеві до остаточного закриття виконавчого провадження?.....	159
Які дії щодо вжитих заходів примусового виконання має вчинити виконавець, якщо після повернення виконавчого документа стягувачу встановлено, що цей документ не підлягає виконанню?.....	159
Стаття 327. Звернення судових рішень до виконання.....	160
Чи існують підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, коли виконавець відкрив виконавче провадження на підставі наказу, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду?.....	160
Стаття 332. Зупинення виконання судового рішення.....	161
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі.....	161
Яким критеріям повинна відповідати заява (клопотання) особи, яка подала касаційну скаргу, про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії до закінчення перегляду в касаційному порядку?.....	161
Чи може бути зупинено виконання або дію рішення суду, яким відмовлено в задоволенні позовних вимог?.....	162
Стаття 334. Заміна сторони виконавчого провадження.....	163
Чи має право прокурор як заінтересована особа подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави?.....	163
Стаття 336. Звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому порядку.....	164
Які умови для звернення стягнення на грошові кошти третьої особи, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником, відповідно до ст. 336 ГПК України?.....	164
Стаття 339. Право на звернення із скаргою до суду.....	165
Стаття 274. Відмова позивача від позову.....	165
Стаття 11. Верховенство права та джерела права, що застосовуються судом	165
Чи має право сторона виконавчого провадження відмовитися від поданої нею скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця?.....	165
Стаття 343. Судове рішення за скаргою.....	166
Чи є зобов'язання відкрити виконавче провадження втручанням суду в повноваження органів державної виконавчої служби?.....	166

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄСІКС	– Єдина судова інформаційно-комунікаційна система
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
Конвенція	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КК України	– Кримінальний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	– Цивільний кодекс України

Стаття 2. Завдання та основні засади господарського судочинства

Чи поширюються на фізичних осіб – відповідачів умови, встановлені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», для відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від сплати?

Особи, які подають апеляційну або касаційну скаргу (як позивачі, так і відповідачі), мають рівні обов'язки щодо сплати судового збору за подання такої скарги, що відповідає основним засадам (принципам) господарського судочинства (ч. 3 ст. 2 ГПК України).

Сплата судового збору сама по собі не обмежує права особи на справедливий суд, однак при цьому такий збір повинен встановлюватися з урахуванням спроможності заявника його сплатити та стадії, на якій перебував розгляд справи на той момент, коли обмеження було накладено.

Зі змісту пунктів 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір» убачається, що умови, визначені у цих нормах, можуть застосовуватися лише до фізичних осіб, які перебувають у такому фінансовому стані, що розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру їх річного доходу, та до фізичних осіб, які мають певний соціальний статус, підтверджений державою: є військовослужбовцями, батьками, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів; одинокими матерями (батьками), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю; особами, які діють в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Установлений ст. 8 зазначеного Закону перелік умов, за яких особа може бути звільнена від сплати судового збору, є вичерпним.

Відмова у звільненні від сплати судового збору з тих підстав, що така особа є відповідачем, без дослідження судом доказів, якими відповідач обґрунтовує наявність підстав для застосування п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», порушує права відповідача на доступ до суду.

Отже, положення п. 1 ч. 1 ст. 8 названого Закону можуть бути застосовані до відповідача – фізичної особи за наявності відповідної підстави, визначеної зазначеною нормою.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 29 листопада 2023 року у справі № 906/308/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598835>.

Стаття 6. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система

Чи зобов'язана юридична особа (учасник судового процесу) зареєструвати свій електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), якщо інтереси особи у справі представляє адвокат, який має зареєстрований електронний кабінет?

Відповідно до ч. 5 ст. 6 ГПК України (в редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу до їхніх електронних кабінетів, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням ЄСІКС або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про ЄСІКС та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку (абз. 1 ч. 6 ст. 6 ГПК України в редакції Закону від 19.10.2023 № 3424-IX).

Процесуальні наслідки, передбачені цим Кодексом у разі звернення до суду з документом особи, яка відповідно до цієї частини зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат (абз. 2 ч. 6 ст. 6 ГПК України в редакції Закону від 19.10.2023 № 3424-IX).

Тобто юридична особа (учасник судового процесу), а також адвокат, який представляє її інтереси, згідно з наведеними приписами цього Кодексу зобов'язані зареєструвати свій електронний кабінет в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі) в обов'язковому порядку.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 09 листопада 2023 року у справі № 920/857/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114796203>.

Стаття 6. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система

З якого моменту в юридичної особи, зареєстрованої за законодавством України, виникає обов'язок мати електронний кабінет?

Електронний кабінет є сервісом, який розроблений та запропонований державою всім учасникам судових процесів.

Питання обов'язкової / добровільної реєстрації електронних кабінетів у ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, висвітлено у ч. 6 ст. 6 ГПК України.

Перша редакція зазначеної статті встановлювала обов'язок реєстрації електронних кабінетів лише для адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, державних органів, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки.

Надалі до ч. 6 ст. 6 ГПК України були внесені зміни двома законами.

Чинна редакція абз. 1 згаданої статті викладена в новій редакції Закону України від 19.10.2023 № 3424-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи» (далі – Закон № 3424), який набув чинності 04.11.2023. Цією редакцією встановлено, що адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку.

Тобто з 04.11.2023 (дата набуття змін до абз. 1 ч. 6 ст. 6 ГПК України, внесених Законом № 3424) у всіх юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України, виник обов'язок мати електронний кабінет.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 908/3731/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121591790>.

Стаття 6. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система

Чи звільняє ліквідаційна процедура або статус банкрута юридичну особу від обов'язку реєстрації електронного кабінету?
Чи замінює наявність електронного кабінету в арбітражного керуючого (ліквідатора) обов'язок самої юридичної особи (боржника) зареєструвати свій електронний кабінет?

У частині 6 ст. 6 ГПК України встановлено, що, зокрема, юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі (далі – ЄСІКС) або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку.

Чинне законодавство не містить винятків, які б звільняли юридичну особу від обов'язку зареєструвати електронний кабінет в підсистемі «Електронний суд» ЄСІКС при визнанні її банкрутом та відкритті ліквідаційної процедури.

Наявність електронного кабінету в арбітражного керуючого (ліквідатора) не замінює обов'язку юридичної особи (боржника, банкрута) зареєструвати електронний кабінет.

Актуальність відкриття електронного кабінету для боржника у справі про банкрутство юридичної особи, особливо в ліквідаційній процедурі, також ґрунтується на можливості відсторонення / заміни ліквідатора та необхідності забезпечити новому ліквідатору доступ до судових документів підприємства – боржника, зокрема й відомості про дату та час поданих / отриманих судових електронних документів.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 29 вересня 2025 року у справі № 911/899/22(911/3490/22) можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/130552263>.

Стаття 12. Форми господарського судочинства
Стаття 7 КУзПБ. Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник

Чи є порушенням процесуального законодавства вирішення у порядку спрощеного позовного провадження спору в межах справи про банкрутство (неплатоспроможність), стороною в якому є боржник, якщо вирішення такого спору має здійснюватися за правилами загального позовного провадження? За яких умов суд здійснює розгляд такої справи за правилами загального позовного провадження?

Частиною 1 ст. 2 КУзПБ унормовано, що провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України.

Процесуальні норми КУзПБ є спеціальними до загальних норм ГПК України, тож у випадку їх колізії перевага надається спеціальній нормі (змістовне правило подолання колізій норм права).

Відповідно до абз. 4 та 5 ч. 2 ст. 7 КУзПБ заяви (позовні заяви) учасників провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) або інших осіб у спорах, стороною в яких є боржник, розглядаються в межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) за правилами спрощеного позовного провадження.

Позивач має право в позовній заяві заявити мотивоване клопотання про розгляд справи за правилами загального позовного провадження. Якщо суд за результатами розгляду клопотання позивача дійде висновку про розгляд справи в порядку загального позовного провадження, він зазначає про це в ухвалі про відкриття провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 березня 2024 року у справі № 918/463/22 (918/599/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356245>.

Стаття 16. Правнича допомога Стаття 59 Конституції України

Чи має право адвокат надавати професійну правничу допомогу на підставі договору, укладеного з особою, місце- знаходження чи місце проживання якої знаходиться на тимчасово окупованій території України?

Відповідно до ст. 6 Конвенції сторона судового процесу не повинна бути позбавлена можливості ефективно представити свою позицію у суді, а також їй має бути надана змога представити свою позицію нарівні із протилежною стороною. Пункт 1 ст. 6 Конвенції надає державі вільний вибір засобів, які будуть використані для гарантування учасникам судового процесу цих прав. Одним із таких засобів є інститут правової допомоги.

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Ніхто не може бути обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та брати безпосередню участь у судовому процесі, або позбавлений такого права (рішення Конституційного Суду України від 12.04.2012 у справі № 9-рп/2012).

Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення (ст. 131-2 Конституції України).

Статтею 16 ГПК України передбачено, що учасники справи мають право користуватися правничою допомогою. Жодна особа не може бути позбавлена права на участь у розгляді своєї справи у визначеному законом порядку (ч. 7 ст. 4 ГПК України).

Представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом. Представником у суді може бути адвокат або законний представник (ч. 1 ст. 58 ГПК України).

Адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правничої допомоги (ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Отже, право особи на справедливий суд ґрунтується на законодавчих актах вищої юридичної сили, а саме Конституції України та Конвенції.

Необґрунтованим є обмеження права особи на отримання професійної правничої допомоги з тих підстав, що місцезнаходження чи місце проживання останньої в умовах війни опинилося в окупації, особливо враховуючи динамічну зміну лінії фронту та переліку окупованих/деокупованих територій.

Чинне процесуальне законодавство не забороняє таким особам виступати як позивачами, так і відповідачами в суді, тобто визнає їх процесуальну правоздатність.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26 березня 2024 року у справі № 913/768/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117974238>.

Стаття 17. Право на перегляд справи та оскарження судового рішення

Стаття 254. Право апеляційного оскарження

Що повинна довести особа, яка не брала участі у справі, у разі оскарження судового рішення до суду апеляційної інстанції?

Коли можна вважати, що рішення суду прийняте про права та обов'язки особи, яка не брала участі у справі?

Статтями 17 та 254 ГПК України процесуальним правом на апеляційне оскарження судового рішення наділені особи, які не брали участі у справі, але судові рішення стосуються їхніх прав, інтересів та (або) обов'язків.

Особа, яка звертається з апеляційною скаргою в порядку ст. 17, 254 ГПК України, повинна довести, що оскаржуване судове рішення прийнято про її права, інтереси та (або) обов'язки, і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним. Це означає, що скаржник в апеляційній скарзі має чітко зазначити, в якій частині оскаржуваного ним судового рішення (в мотивувальній та/або резолютивній) прямо вказано про його права, інтереси та (або) обов'язки, і про які саме.

Рішення є таким, що прийняте про права та обов'язки згаданої особи, якщо в його мотивувальній частині містяться висновки суду про права та обов'язки особи, або у резолютивній частині рішення суд прямо вказав на її права та обов'язки. У такому випадку рішення порушує не лише матеріальні права особи, яка не брала участі у справі, а й її процесуальні права, що впливають із сформульованого в п. 1 ст. 6 Конвенції положення про право кожного на справедливий судовий розгляд. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору не приймається до уваги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07 лютого 2024 року у справі № 5023/3214/11 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176803>.

Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів

Чи відносяться до юрисдикції господарських судів справи у спорах, які виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану?

У разі коли предметом спору є визнання протиправним та скасування наказу, визнання недійсними актів про примусове відчуження майна, на такий спір не поширюється виняток, передбачений ст. 20 ГПК України (спори щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності).

Не є публічно-правовим спір між суб'єктом владних повноважень та суб'єктом приватного права – юридичною особою, в якому дії суб'єкта владних повноважень спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав юридичної особи. У такому разі це спір про право цивільне, незважаючи на те, що у спорі бере участь суб'єкт публічного права.

Отже, якщо спірні правовідносини між учасниками справи, які виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження майна, пов'язані з реалізацією цивільних прав позивачів (юридичних осіб), компетентним судом для вирішення спору є суд господарської юрисдикції.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 14 лютого 2023 року у справі № 904/868/22 та ОП КГС ВС від 16 лютого 2024 року у справі № 910/10009/22 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046101> і <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402189>.

Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів

Чи підлягає розгляду в порядку господарського судочинства спір щодо стягнення вартості частки, що належить до виплати позивачу як колишньому учаснику товариства?

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених ч. 2 цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, у тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів.

За ст. 24 Закону України від 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» учасник, який вийшов з товариства, зберігає інтерес щодо платоспроможності товариства до того часу, поки з ним не будуть повністю проведені розрахунки.

Отже, згідно з наведеними нормами законодавства спір за позовом учасника, який вибув з товариства та не отримав виплати вартості своєї частки, належить до юрисдикції господарських судів.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 грудня 2024 року у справі № 916/379/23 (провадження № 12-22гс24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124809039>.

Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів

Чи має значення суб'єктний склад сторін для віднесення спору щодо правочину, укладеного для забезпечення виконання основного зобов'язання, до юрисдикції господарського суду?
Чи впливає відсутність прямих договірних відносин між іпотекодержателем (ТОВ, позивачем) та фактичним власником предмета іпотеки (фізичною особою, відповідачем) на визначення предметної юрисдикції суду?

До юрисдикції господарських судів належать справи у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання основного зобов'язання, якщо сторонами основного зобов'язання є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці. Суб'єктний склад сторін правочинів, укладених для забезпечення виконання основного зобов'язання, не має значення для визначення юрисдикції господарського суду.

Відсутність між позивачем та відповідачем будь-яких прямих договірних відносин, у тому числі щодо забезпечення виконання основного (кредитного) зобов'язання, не змінює належності спору до господарського судочинства, оскільки специфіка забезпечувальних правовідносин визначається суб'єктивним складом сторін основного зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04 вересня 2025 року у справі № 911/153/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025549>.

Стаття 22. Право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу
Стаття 23. Право сторін на передачу спору на розгляд іноземного суду

Чи є тотожними поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення іншої держави?

Чи є однаковими правові наслідки укладення таких угод?

Відповідно до ст. 23 ГПК України у випадках, встановлених законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, спір, що відноситься до юрисдикції господарського суду, може бути переданий за угодою сторін на вирішення суду іншої держави.

Одночасно ст. 22 ГПК України унормовано право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу.

Міжнародний комерційний арбітраж є недержавним органом та не належить до системи судоустрою, тоді як угодою про передачу спору на вирішення суду іншої держави сторони можуть визначити суд, що відноситься до системи судоустрою іншої держави.

Наявність угоди про передачу спору на вирішення суду іншої держави виключає його розгляд за правилами господарського судочинства судами України.

Натомість наявність арбітражної угоди (застереження) сама по собі не виключає можливості розгляду судом спору, що підсудний судам України у випадках, передбачених законом.

Отже, поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення іншої держави не є тотожними і їх укладення має різні правові наслідки.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16 червня 2023 року у справі № 926/4889/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112145601>.

Стаття 31. Передача справ з одного суду до іншого суду

Коли впливає заміна складу відповідачів (відповідача) на визначення територіальної юрисдикції (підсудності) справи?

Відповідно до положень ч. 3 ст. 30 ГПК України спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини.

Частиною 5 тієї ж статті встановлено коло відповідачів, позови до яких розглядаються місцевим господарським судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ, незалежно від наявності інших визначених цією статтею підстав для виключної підсудності такого спору іншому господарському суду.

Частинами 1, 2 ст. 31 ГПК України унормовано, що суд передає справу на розгляд іншому суду, якщо справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду. Справа, прийнята судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому суду, за винятком випадків, коли внаслідок змін у складі відповідачів справа відноситься до виключної підсудності іншого суду.

Якщо у результаті заміни відповідача, здійсненої судом першої інстанції за клопотанням позивача, справа стає підсудною господарському суду за місцезнаходженням спірного майна, суд має всі підстави передати справу за виключною підсудністю іншому суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24 вересня 2024 року у справі № 910/4588/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121895742>.

Стаття 33. Одноособовий або колегіальний розгляд

Чи можна збільшити кількісний склад колегії суддів Верховного Суду, визначених Автоматизованою системою документообігу суду для розгляду справи? Якими правовими положеннями регулюється це питання?

Відповідно до ч. 4 ст. 33 ГПК України перегляд судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій здійснюється колегією суддів суду касаційної інстанції у складі трьох або більшої непарної кількості суддів.

Частиною 11 ст. 33 ГПК України передбачено, що питання про розгляд справи колегією у складі більше трьох суддів вирішується колегією суддів, визначеною в порядку, встановленому ч. 2 ст. 32 цього Кодексу, до початку розгляду справи, з урахуванням категорії і складності справи, про що постановляється ухвала.

Постановою Пленуму Верховного Суду від 14.12.2017 № 8 затверджено Тимчасові засади використання автоматизованої системи документообігу суду та визначення складу суду у Верховному Суді (далі – Засади).

У п. 1.6 Засад визначено, що судові справи у Верховному Суді відповідно до процесуального законодавства розглядаються суддею одноособово, колегією суддів у складі трьох або більшої непарної кількості суддів, палатою, об'єднаною палатою, складом Великої Палати.

Пунктом 2.3 Засад передбачено, що у разі необхідності розгляду справи колегією суддів у складі більше трьох суддів, до складу такої колегії входять судді постійної колегії суддів, до складу якої входить визначений Автоматизованою системою документообігу суду (далі – АСДС) суддя-доповідач, та судді, додатково визначені АСДС з числа суддів цієї судової палати, а за відсутності таких – з числа суддів касаційного суду відповідної спеціалізації (за наявності). Збільшення кількісного складу суду колегії суддів здійснюється на підставі відповідної ухвали суду.

Подібна норма міститься і у Положенні про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженому рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 (п. 75).

Детальніше з текстами ухвал КГС ВС від 03 квітня 2024 року у справі № 915/546/21, від 27 березня 2024 року у справі № 910/6210/20, від 20 лютого 2024 року у справі № 910/3992/23 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118220810>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117974310>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117142862>.

Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді

Які критерії підлягають перевірці при вирішенні питання про відвід судді?

Вирішуючи питання про відвід судді (складу суду), необхідно перевірити додержання як об'єктивного, так і суб'єктивного критеріїв безсторонності суду, а саме формування суду (колегії суддів) для розгляду конкретної справи (об'єктивний критерій) у встановлений законом спосіб, та надати оцінку доводам заявника стосовно недодержання вимог щодо особистої безсторонності суду (суб'єктивний критерій).

Суб'єктивний критерій вимагає оцінки реальних дій окремого судді (суддів) під час розгляду конкретної справи, і лише після встановлення фактів у поведінці судді (суддів), які можна кваліфікувати як прояв упередженості, ставиться під сумнів його (їх) безсторонність. За висновком Європейського суду з прав людини, у контексті суб'єктивного критерію особиста безсторонність судді презюмується, поки не доведено протилежного.

Що ж до об'єктивного критерію, то окремо від поведінки суддів слід визначити, чи існували переконливі факти, які могли б викликати сумніви щодо їхньої безсторонності. Це означає, що при вирішенні того, чи є обґрунтовані причини побоюватися, що певний суддя був небезстороннім у конкретній справі, позиція заінтересованої особи є важливою, але не вирішальною. Суттєвим є те, чи можна вважати такі побоювання об'єктивно обґрунтованими.

Водночас, надаючи оцінку об'єктивності судді під час вчинення ним процесуальних дій, необхідно виходити з таких критеріїв: чи зазнавав суддя під час виконання ним своїх обов'язків будь-якого впливу; чи сприяє його поведінка у судовому процесі та за стінами суду підтримці і зростанню довіри суспільства, представників юридичної професії та сторін у справі; чи вчинялися суддею дії, які можуть стати приводом для позбавлення його права брати участь у судовому засіданні та приймати рішення у справах.

При об'єктивному підході до встановлення наявності/відсутності упередженості суду (суддів) має бути визначено, чи існують очевидні факти, що можуть поставити під сумнів його безсторонність, зважаючи на безпосередню поведінку судді.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 21 лютого 2022 року у справі № 910/17344/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103487033>.

Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді

Які обставини не можуть бути підставою для відводу судді?

Частиною четвертою ст. 35 ГПК України визначено, що незгода сторони з процесуальними рішеннями судді, рішення або окрема думка судді в інших справах, висловлена публічно думка судді щодо того чи іншого юридичного питання не може бути підставою для відводу.

При цьому внутрішні емоційно-вольові відчуття заявника з того чи іншого питання без певних доказів чи інформації на їх підтвердження не є достатньою підставою для констатації факту наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості суддів.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 21 лютого 2022 року у справі № 910/17344/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103487033>.

Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді

Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи

Чи може відвід судді від участі у розгляді апеляційної скарги на одне із загальнопроцедурних судових рішень у справі про банкрутство бути беззаперечною підставою для неучасті цього ж судді у розгляді справи за іншими заявами у цій же справі про банкрутство?

Провадження у справі про банкрутство є процедурним процесом, у якому кожна з процедур (розпорядження майном, санація, ліквідація) має певні етапи її проведення та передбачає відповідні судові дії.

За умови відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, особливістю вирішення усіх майнових спорів з вимогами до боржника є те, що вони розглядаються господарським судом без порушення нових справ, що узгоджується із загальною спрямованістю КУзПБ, який передбачає концентрацію всіх спорів у межах справи про банкрутство.

Особливістю провадження у справі про банкрутство є значна кількість судових актів, які опосередковують рух справи про банкрутство (ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство, ухвали про введення процедури санації, ухвали про затвердження плану санації, постанови про визнання боржника банкрутом тощо), у тому числі ухвали про припинення провадження у справі, ухвали про відмову в порушенні справи про банкрутство. Крім того, в провадженні у справі про банкрутство може бути велика кількість інших судових актів, які пов'язані виключно з рухом справи та якими провадження у справі не закінчується. Такі судові акти не вирішують питання по суті, а лише сприяють подальшому руху справи та стосуються вирішенню певних процедурних моментів.

Відвід судді від участі у розгляді апеляційної скарги на одне із загальнопроцедурних судових рішень у справі про банкрутство, не може вважатися беззаперечною підставою для неучасті цього ж судді у розгляді справи за іншими заявами у цій же справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29 січня 2024 року у справі № 924/159/14 (924/502/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670545>.

Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи

Чи призводить до зміни складу колегії суддів суду апеляційної інстанції направлення Верховним Судом справи на новий розгляд за результатами скасування ухвал з процедурних питань, пов'язаних з рухом справи (зокрема, ухвали про зупинення провадження у справі / про відмову у забезпеченні позову)? Чи є тотожними поняття вирішення справи та розгляд справи?

Згідно із ч. 3 ст. 36 ГПК України суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді апеляційної інстанції, не може брати участі у розгляді цієї самої справи в судах касаційної або першої інстанцій, а також у новому розгляді справи після скасування постанови суду апеляційної інстанції.

Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи полягає у тому, що у новому розгляді справи після скасування постанови суду апеляційної інстанції не може брати участь суддя, який вже брав участь саме у вирішенні справи по суті в суді апеляційної інстанції.

Наведена норма містить такі поняття як «вирішення» та «розгляд» справи, які з огляду на їх зміст та значення не є тотожними.

За ч. 1, 2 ст. 281 ГПК України суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги ухвалює судові рішення у формі постанов згідно з вимогами, встановленими ст. 34 та гл. 9 р. III цього Кодексу, з урахуванням особливостей, зазначених у цій главі.

Процедурні питання, пов'язані з рухом справи, клопотання та заяви учасників справи, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення провадження у справі, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом апеляційної інстанції шляхом постановлення ухвал в порядку, визначеному цим Кодексом для постановлення ухвал суду першої інстанції.

Під вирішенням справи в суді апеляційної інстанції розуміється ухвалення судового рішення у формі постанови за наслідком розгляду апеляційної скарги та перегляду рішення або ухвали про закриття провадження у справі місцевого господарського суду, які ухвалюються / постановляються судом першої інстанції по суті спору.

Ухвали суду апеляційної інстанції про зупинення провадження у справі / відмову у забезпеченні позову не є ухвалами, якими закінчено розгляд справи, а суддя, який брав участь у складі колегії суддів при постановленні таких ухвал, не може вважатися таким, що вже брав участь у вирішенні справи в суді апеляційної інстанції.

Отже, скасування Верховним Судом ухвали з процедурного питання, пов'язаного з розглядом справи (зокрема, зупинення провадження у справі / відмова у забезпеченні позову) та направлення справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції не може бути підставою для зміни складу колегії суддів такого суду.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 11 липня 2024 року у справі № 910/3268/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120313415>.

Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи

Як поділ судових рішень у справі про банкрутство на непозовне та позовне провадження впливає на застосування ст. 36 ГПК України?

У межах єдиної справи про банкрутство існує два види провадження, які розглядаються за різними правилами. Непозовне провадження (1) стосується вирішення специфічних питань, які є внутрішніми для процедури банкрутства і розглядаються у спрощеному порядку. Відокремлене позовне провадження (2) застосовується до вирішення спорів (майнових чи інших), де стороною є боржник. Ці спори розглядаються за загальними правилами позовного провадження із застосуванням усього інструментарію ГПК України.

З огляду на таке розмежування існують окремі правила і для виконання судових рішень. Розгляд заяв, скарг і клопотань щодо виконання рішень, ухвалених у відокремлених позовних провадженнях, має здійснювати той самий суд, що розглянув спір по суті. Це забезпечує наступність і послідовність судового контролю.

Процесуальні наслідки, передбачені ст. 36 ГПК України (зокрема щодо неприпустимості участі судді у повторному розгляді справи після скасування рішення), не поширюються на відокремлені позовні провадження, навіть якщо рішення скасовано у непозовному провадженні у тій самій справі про банкрутство. Таке правило зумовлене тим, що непозовне провадження і відокремлені спори є різними за своєю суттю, предметом розгляду та суб'єктним складом, і тому процесуальні наслідки скасування рішення в одному провадженні не можуть автоматично впливати на інше.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 вересня 2025 року у справі № 908/54/23 (908/930/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025564>.

Стаття 40. Наслідки відводу суду (судді)

Стаття 36. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи

Стаття 32. Визначення складу господарського суду

Чи може суддя брати подальшу участь у розгляді справи (в тому числі при її новому розгляді) у разі задоволення його заяви про самовідвід (відвід)?

Чи свідчить повторна участь у розгляді справи відведеного судді про вирішення її неповноважним складом суду? Які процесуальні наслідки такої участі?

Системний аналіз змісту положень ст. 32, 35, 36, 39, 40 ГПК України та ч. 5 ст. 15 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» свідчить, що суддя (судді) після задоволення заяви про відвід (самовідвід) судді (суддів) у певній справі не може брати подальшу участь у розгляді такої справи (в тому числі при її новому розгляді), незважаючи на відсутність включення такої підстави до переліку випадків недопустимості повторної участі судді в розгляді справи, передбаченого ст. 36 ГПК України.

Протилежний підхід фактично означатиме, що під час нового розгляду справи сторона (чи суддя) щоразу має оцінювати, а суд повторно розглядати та вирішувати питання щодо відводу раніше вже відведеного судді, безпідставно ревізуючи тим самим чинне судове рішення про відвід судді.

Повторна участь раніше відведеного судді (суддів) свідчитиме про вирішення справи неповноважним складом суду, неминучим процесуальним наслідком чого згідно з п. 1 ч. 1 ст. 310 цього Кодексу є обов'язкове скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд до відповідного суду (першої або апеляційної інстанції), який допустив відповідне процесуальне порушення.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15 листопада 2024 року у справі № 910/21039/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123281383>.

Стаття 41. Склад учасників справи

З якого моменту особа набуває статусу учасника справи, зокрема відповідача? Чи втрачає особа процесуальний статус у разі повернення судом позовної заяви?

За змістом ч. 1, 3, 4 ст. 45 ГПК України сторонами у судовому процесі – позивачами і відповідачами – можуть бути особи, зазначені у ст. 4 цього Кодексу. Позивачами є особи, які подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного, невизнаного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Відповідачами є особи, яким пред'явлено позовну вимогу.

Згідно із ч. 1, 3 ст. 162 ГПК України у позовній заяві позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування. Позовна заява повинна містити, зокрема, повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові – для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження тощо. До позовної заяви додаються документи, які підтверджують направлення іншим учасникам справи копій позовної заяви і доданих до неї документів з урахуванням положень ст. 42 цього Кодексу (п. 1 ч. 1 ст. 164 зазначеного Кодексу).

Отже, відповідно до наведених процесуальних норм особа має статус учасника справи ще до моменту звернення позивача до суду з позовом та відкриття провадження у справі (по суті, з моменту складення позивачем остаточного тексту позовної заяви і визначення у ньому певної особи як відповідача).

Залишення без руху і повернення судом позовної заяви не впливає на такий статус. Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню з нею до господарського суду в загальному порядку після усунення недоліків.

Водночас зі змісту ст. 175 ГПК України вбачається, що сторони втрачають свій процесуальний статус у разі відмови у відкритті провадження у справі, оскільки ця норма іменує відповідну особу вже не позивачем, а заявником.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 908/3731/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121591790>.

Стаття 42. Права та обов'язки учасників справи

Чи не суперечить процесуальному законодавству відмова розпорядника майна боржника від позову, який було подано попереднім арбітражним керуючим у межах справи про банкрутство?

Статті 46, 191 ГПК України визначають процесуальний порядок вирішення питання щодо наявності підстав для прийняття відмови від позовної заяви.

Зазначеними нормами передбачено право позивача як учасника справи, зважаючи на приписи ГПК України та керуючись наявною у нього метою, вільно обирати вид власної процесуальної поведінки, в тому числі шляхом відмови від позову на будь-якій стадії судового процесу.

Подання позову арбітражним керуючим під час виконання обов'язків розпорядника майна не ототожнюється безпосередньо з особою арбітражного керуючого.

З огляду на визначений нормами КУЗПБ правовий статус арбітражного керуючого в процедурі банкрутства така особа не може вважатися безпосередньо позивачем у випадках, коли вона діє від імені боржника, виконуючи покладені на нього КУЗПБ обов'язки розпорядника майна.

Новопризначений у справі про банкрутство розпорядником майна інший арбітражний керуючий не набуває статусу позивача за позовом, а лише замінює попереднього арбітражного керуючого.

При цьому така особа наділена відповідними процесуальними правами та обов'язками щодо поданого попереднім арбітражним керуючим позовом, тому за наявності ухвали про заміну арбітражного керуючого використання новопризначеним розпорядником майна боржника прав та обов'язків, передбачених положеннями ст. 42 ГПК України, відповідає вимогам закону.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29 листопада 2024 року у справі № 924/159/14 (924/175/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123641218>.

Стаття 43. Неприпустимість зловживання процесуальними правами

Як встановлюється
штучність
або безпідставність
позову?

Чи свідчить
про зловживання
процесуальними
правами наступне
звернення
позивача до суду
після подання
заяви
про залишення
позову
без розгляду?

Згідно із ч. 1–3 ст. 43 ГПК України учасники процесу та їх представники повинні добросовісно користуватись процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається.

Положення ГПК України не містять критеріїв визначення безпідставного або штучного позову, а тому однозначно встановити, що позов є штучним або завідомо безпідставним без дослідження всіх обставин справи в їх сукупності, не вбачається за можливе.

Питання ймовірного зловживання процесуальними правами повинно оцінюватися з урахуванням вимог ст. 43 ГПК України. Висновок про штучний характер позову або про те, що він є завідомо (для позивача) безпідставним, не повинен ґрунтуватися на припущеннях. Для визнання позову безпідставним або штучним необхідно дослідити всі обставини справи в їх сукупності, інакше висновок про те, що подання такого позову є зловживанням процесуальними правами, не буде переконливим і, відповідно, залишення позовної заяви без розгляду може бути розцінене як порушення права позивача на судовий захист.

Крім того, подання позивачем нового позову є реалізацією передбаченого ст. 4 ГПК України права на звернення до господарського суду, і саме по собі звернення з таким позовом за недоведеності обставин, зазначених у ч. 2 ст. 43 зазначеного Кодексу, не свідчить про процесуальне зловживання своїми правами позивачем.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20 лютого 2025 року у справі № 910/2262/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125391728>.

Стаття 43. Неприпустимість зловживання процесуальними правами

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Чи є зловживанням процесуальними правами багаторазове звернення адвоката (касатора) з клопотанням про відкладення розгляду справи з підстав його перебування за межами України під час дії воєнного стану за відсутності відповідних доказів? Чи підлягає задоволенню таке клопотання?

За змістом ст. 43 ГПК України учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається.

Праву особи на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку кореспондує обов'язок добросовісно користуватися наданими законом процесуальними правами, утримуватись від дій, що зумовлюють затягування судового процесу. Заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь у розгляді справи на всіх його етапах та вживати надані процесуальним законом заходи для скорочення періоду судового провадження.

Ненадання будь-яких доказів відсутності в адвоката обмежень на перетин державного кордону України «на виїзд» у період воєнного стану або інших доказів, що підтверджують його знаходження за межами України та відсутність можливості з об'єктивних причин взяти участь у судовому засіданні, у тому числі в режимі відеоконференції, має ознаки зловживання процесуальними правами.

Зважаючи на положення ст. 202 ГПК України, неодноразове відкладення розгляду справи, обізнаність сторін про дату, час і місце наступного судового засідання, невстановлення судом обов'язковою явку учасників справи та враховуючи, участь у засіданні суду є правом, а не обов'язком сторони, суд може розглянути касаційну скаргу по суті за відсутності адвоката, який ініціював оскарження судових рішень.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15 червня 2022 року у справі № 922/780/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827584>.

Стаття 45. Сторони в судовому процесі

За якою ознакою суд визначає, чи є сторона у судовому процесі належним відповідачем? Які наслідки заявлення позивачем вимог до неналежного відповідача?

Відповідно до ч. 1, 3 і 4 ст. 45 ГПК України сторонами в судовому процесі – позивачами і відповідачами – можуть бути особи, зазначені у ст. 4 цього Кодексу. Позивачами є особи, які подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного, невизнаного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Відповідачами є особи, яким пред'явлено позовну вимогу.

Належним відповідачем має бути така особа, за рахунок якої можна задовольнити позовні вимоги. Суд захищає порушене право чи охоронюваний законом інтерес позивача саме від відповідача. Якщо позовна вимога заявлена до особи, яка не є учасником спірних правовідносин (тобто не до тієї особи, яка має відповідати за цією вимогою), то така особа є неналежним відповідачем.

Заявлення позивачем вимог у справі до неналежного відповідача є самостійною підставою для відмови у позові.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13 травня 2024 року у справі № 925/1205/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119263103>.

Стаття 45. Сторони в судовому процесі

Хто є належним відповідачем у справі про визнання укладеним договором купівлі-продажу земельної ділянки комунальної власності в порядку ст. 127, 128 ЗК України?

Визначення в позові складу сторін у справі (позивача та відповідача) повинне відповідати реальному складу учасників спору у спірних правовідносинах та має на меті ефективний захист порушених прав (свобод, інтересів) особи, яка вважає, що вони порушені, із залученням необхідного кола осіб, які мають відповідати за позовом.

Системний аналіз положень ст. 317, 655, 658 ЦК України у взаємозв'язку зі ст. 12, 80 ЗК України, а також ст. 45, 56 ГПК України свідчить про те, що належним відповідачем у справі за позовом покупця про визнання укладеним договором купівлі-продажу земельної ділянки комунальної власності в порядку ст. 127, 128 ЗК України є орган місцевого самоврядування, що здійснює від імені територіальної громади правомочності власника цієї земельної ділянки відповідно до закону. Не змінює складу сторін у такому спорі рішення органу місцевого самоврядування про уповноваження виконавчого органу на укладання (оформлення, підписання) договору, адже на підставі цього уповноваження представник не набуває правомочностей власника земельної ділянки.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 грудня 2024 року у справі № 907/825/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124662906>.

Стаття 48. Залучення до участі у справі співвідповідача. Заміна неналежного відповідача

У якому процесуальному статусі мають бути залучені сторони правочину до участі у справі про визнання його недійсним, якщо позов пред'явлено заінтересованою особою? Які процесуальні наслідки незалучення як відповідача сторони правочину до участі у справі про визнання цього правочину недійсним?

Визначення відповідачів, предмета і підстав спору є правом позивача, а встановлення належності відповідачів й обґрунтованості позову – обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи.

Вирішуючи позовні вимоги про визнання правочину недійсним, суд зобов'язаний визначити суб'єктний склад спору залежно від характеру правовідносин і норм матеріального права, які підлягають застосуванню.

Особами, які беруть участь у справі про визнання правочину недійсним, є насамперед його сторони. Зокрема, у справі за позовом заінтересованої особи про визнання недійсним договору всі сторони правочину мають залучатись як відповідачі, а тому належними відповідачами є сторони оспорюваного договору, а не одна із них.

Залучення сторони оспорюваного правочину до участі у справі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, не можна ототожнювати із залученням зазначеної особи в належному процесуальному статусі відповідача, адже обсяг наданих законом прав відповідача є більшим за обсяг прав третьої особи.

Якщо під час розгляду позовних вимог про визнання правочину недійсним суд з'ясує, що позов пред'явлено не до всіх учасників цього правочину, тобто встановить неналежний суб'єктний склад учасників справи, він відмовляє в задоволенні позову із зазначеної підстави, бо незалучення усіх належних відповідачів унеможлиблює вирішення судом цього спору по суті заявлених вимог.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04 вересня 2024 року у справі № 922/42/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121502638>.

Стаття 48. Залучення до участі у справі співвідповідача. Заміна неналежного відповідача
Стаття 14. Диспозитивність господарського судочинства

Чи наділений суд правом змінити процесуальний статус учасника справи з третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача на співвідповідача?

У процесуальному законодавстві принцип диспозитивності реалізується через засадниче правило «ne eat iudex ultra petita partium» — немає суду за межами вимог сторін. Тобто у судовому процесі потрібно виходити з того, що саме стороні належить право обирати та визначати цілі свого звернення до суду.

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 48 ГПК України суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження — до початку першого судового засідання, залучити до участі у ній співвідповідача. Якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження — до початку першого судового засідання, за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі.

Чинне процесуальне законодавство не уповноважує суд на власний розсуд визначати (вказувати, замінити) особу, яка повинна відповідати за позовною вимогою. Обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи, є встановлення належності відповідачів й обґрунтованості позову, тоді як визначення відповідачів, предмета та підстав спору є виключним правом позивача.

Дії суду щодо зміни статусу учасника справи з третьої особи на відповідача без відповідного клопотання позивача, якому надано виключне право ініціювати залучення до участі у справі співвідповідача, є порушенням принципу диспозитивності та положень ст. 14, 48 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 жовтня 2024 року у справі № 914/2441/15 (914/2778/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122407022>.

Стаття 49. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору
Стаття 180. Пред'явлення зустрічного позову

За яких умов позовна заява третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, може бути прийнята судом до розгляду у процесі, що вже розпочався?

Згідно зі ст. 49 ГПК України треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу до закінчення підготовчого провадження або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, подавши позов до однієї або декількох сторін. Про прийняття позовної заяви та вступ третьої особи у справу суд постановляє ухвалу.

Позови третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають подаватися з дотриманням загальних правил пред'явлення позову, на що безпосередньо вказують положення ч. 5 ст. 49 та ч. 4 ст. 180 ГПК України. Відповідно до цих норм до позовів третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору у справі, в якій відкрито провадження, застосовуються положення ст. 180 цього Кодексу. Зустрічна позовна заява, яка подається з дотриманням загальних правил пред'явлення позову, має відповідати вимогам статей 162, 164, 172, 173 згаданого Кодексу.

Відповідно до ч. 1 ст. 49 ГПК України позовна заява третьої особи, на відміну від зустрічного позову, який повинен бути лише взаємопов'язаним з первісним, обов'язково має містити самостійні вимоги саме щодо предмета спору у справі, яким є об'єкт спірних правовідносин, щодо якого виник спір між позивачем і відповідачем. Вимога, спрямована на те, що знаходиться поза цим предметом, чи спрямована до третіх осіб, не може бути розглянута судом як вимога третьої особи в розумінні наведеної статті. Така позовна вимога може бути заявлена у самостійному позові.

Отже, позовні вимоги третьої особи, яка подала позов відповідно до приписів ст. 49 ГПК України, можуть бути допущені судом до розгляду у процесі, що вже розпочався, у тому випадку, коли така самостійна вимога заявлена саме щодо предмета спору, який вже виник між сторонами.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01 квітня 2024 року у справі № 910/5635/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118108768>.

Стаття 49. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору
Стаття 180. Пред'явлення зустрічного позову

Які дії суду в разі подання третьою особою із самостійними вимогами позову, в якому позовна вимога не стосується предмета спору?

У процесі розгляду господарським судом спору між позивачем і відповідачем третя особа з метою захисту свого права може заявити самостійні вимоги саме щодо предмета спору, якщо вважає, що саме їй належить право на предмет спору чи його частину.

При цьому предметом спору слід розуміти матеріально-правовий об'єкт, щодо якого виник правовий конфлікт між позивачем і відповідачем. Тож вимога третьої особи, спрямована на будь-що поза предметом спору між позивачем та відповідачем, не може бути визнана вимогою третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Якщо третьою особою із самостійними вимогами на предмет спору подано позовну заяву, що містить належним чином обґрунтовану вимогу, яка не стосується предмета спору, що вже виник між сторонами, то господарський суд не має правових підстав для залишення такої заяви без руху в порядку вимог ст. 174 ГПК України з урахуванням положень ч. 5 ст. 180 цього Кодексу.

У такому разі відповідна позовна заява підлягає поверненню третій особі із самостійними вимогами на предмет спору згідно із ч. 6 ст. 180 ГПК України як така, що не відповідає вимогам ч. 2 названої статті у взаємозв'язку з нормами ч. 1 ст. 49 цього Кодексу.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 03 грудня 2024 року у справах № 904/372/23 (904/6183/23) та № 904/372/23 (904/6351/23) можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123819163>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123819164>.

Стаття 52. Процесуальне правонаступництво

Чи підлягає задоволенню клопотання про здійснення процесуального правонаступництва, якщо місцезнаходженням одного із суб'єктів господарювання за договором відступлення права вимоги є тимчасово окупована територія?

Частиною 1 ст. 13 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» передбачено, що здійснення господарської діяльності юридичними особами, фізичними особами – підприємцями та фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є тимчасово окупована територія, дозволяється виключно після зміни їхньої податкової адреси на іншу територію України. Правочин, стороною якого є суб'єкт господарювання, місцезнаходженням (місцем проживання) якого є тимчасово окупована територія, є нікчемним. На такі правочини не поширюється дія абз. 2 ч. 2 ст. 215 ЦК України.

Отже, у разі місцезнаходження суб'єкта господарювання, який є стороною правочину, на тимчасово окупованій території укладений ним правочин є нікчемним. Відповідно, суд має відмовити у задоволенні клопотання про здійснення процесуального правонаступництва на підставі ст. 215 ЦК України та ст. 13 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 29 травня 2023 року у справі № 910/3831/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112578558>.

Стаття 56. Участь у справі представника

Яким чином для суду підтверджуються повноваження особи, через яку юридична особа діє в суді на засадах самопредставництва?

Чи необхідно додатково підтверджувати повноваження особи, через яку юридична особа діє в суді на засадах самопредставництва, якщо інформація про неї наявна в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань?

Формулювання ч. 3 ст. 56 ГПК України дозволяє висувати про те, через яких осіб можливе самопредставництво юридичної особи, а також про те, що, окрім керівника і члена виконавчого органу, такими особами можуть бути також інші особи, уповноважені діяти від імені юридичної особи відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту).

Особа, через яку юридична особа діє на засадах самопредставництва, має підтвердити суду цей свій статус, зокрема шляхом подання документів, вказаних у ч. 3 ст. 56 ГПК України [статут, положення, трудовий договір (контракт)].

Водночас, якщо відповідні відомості щодо особи, яка має право вчиняти дії від імені юридичної особи на засадах самопредставництва, внесені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, ці відомості є офіційним та достатнім підтвердженням того, що юридична особа діє в суді через певну особу на засадах самопредставництва (з урахуванням відповідних обмежень повноважень, якщо такі є).

Отже, за наявності інформації щодо такої особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, у разі подання її суду, відсутності стосовно цього спору, про який повідомлено суду, підстави додатково підтверджувати ці повноваження документами, які за своїм змістом є тими, що визначені ч. 3 ст. 56 ГПК України, – статутом, положенням, трудовим договором (контрактом) – відсутні, оскільки суд може покладатись на відомості з Реєстру як на достовірні.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 20 листопада 2024 року у справі № 910/16580/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123466967>.

Стаття 73. Докази

Якими доказами може підтверджуватися обставина (факт) реєстрації податкових накладних, їх реквізитів, розрахунків коригування до таких податкових накладних тощо?

Чи впливає відсутність матеріалів податкової перевірки (акта або рішення) контролюючого органу на тягар доказування реєстрації податкових накладних у справі про стягнення збитків на суму неотриманого податкового кредиту?

Обов'язок доведення наявності збитків, протиправність поведінки заподіювача збитків та причинний зв'язок такої поведінки із заподіяними збитками покладається на позивача.

Чинне законодавство не містить вимог щодо певних засобів доказування, якими можуть підтверджуватися обставини (факти), що стосуються реєстрації податкових накладних.

Право позивача надавати докази щодо таких обставин (фактів) не може бути обмежене діями чи бездіяльністю контролюючого органу щодо проведення чи не проведення ним відповідної перевірки, оскільки права покупця у випадку порушення продавцем свого обов'язку щодо належної реєстрації податкових накладних зводяться лише до можливості подання скарги, проте ініціювати проведення податкової перевірки контролюючим органом покупець не може.

Отже, обставини (факти), що стосуються реєстрації податкових накладних, можуть підтверджуватися не тільки матеріалами відповідної перевірки контролюючим органом, а й, зокрема, податковими накладними, розрахунками коригування тощо.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 01 грудня 2023 року у справі № 926/3347/22 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/115542608>.

Стаття 73. Докази

Чи можна використовувати штучний інтелект (технології) у сфері правосуддя?

Чи може штучний інтелект замінити суддю?

Чи можуть відповіді з певного питання у справі, згенеровані штучним інтелектом, бути визнані джерелом доказів?

Штучний інтелект може бути корисним та допоміжним інформативним інструментом у сфері правосуддя, але не може замінити ні суддю, ні принципи належності, допустимості та достовірності доказів, передбачених гл. 5 «Докази та доказування» ГПК України.

Технологію слід застосовувати лише для підтримки та посилення верховенства права. Вона може використовуватися тільки для підтримки та допомоги судам і суддям у належному управлінні та визначенні проваджень. Ухвалення рішень явно чи неявно мають здійснювати лише судді. Цього не можна делегувати технології або виконувати за її допомогою, судова автономія повинна поважатися.

Відповіді штучного інтелекту не визнаються як джерело достовірної науково доведеної інформації, тому відхилення судом клопотання про дослідження їх як доказу у справі є правомірним.

Детальніше з текстами постанови КГС ВС від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24 та ухвали судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 08 лютого 2024 року у справі № 925/200/22 можна ознайомитися за посиланнями <https://reestr.court.gov.ua/Review/128775966> і <https://reestr.court.gov.ua/Review/116984639>.

Стаття 74. Обов'язок доказування і подання доказів

Стаття 267. Підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції

Чи може суд самостійно збирати відомості з відкритих реєстрів, як-от Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, і чи не є це порушенням процесуальних норм?

Пунктами 3, 4, 8 ч. 1 ст. 267 ГПК України визначено, що суддя-доповідач у порядку підготовки справи до апеляційного розгляду з'ясовує обставини, на які посилаються учасники справи як на підставу своїх вимог і заперечень; з'ясовує, які обставини визнаються чи заперечуються учасниками справи; вчиняє інші дії, пов'язані із забезпеченням апеляційного розгляду справи.

Зміст ч. 1, 7 ст. 11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» свідчить, що відомості, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР), є відкритими і загальнодоступними (крім реєстраційних номерів облікових карток платників податків та паспортних даних), а державні органи, включаючи суди, мають безоплатний доступ до них в електронній формі. Для отримання відомостей з ЄДР користувач обов'язково зазначає відповідну підставу (норми закону та реквізити справи (провадження) тощо).

Положення процесуального законодавства щодо можливості з'ясування певних обставин з відкритих державних реєстрів чи витребування доказів за ініціативою суду у випадку недобросовісної поведінки сторони щодо доказів покликане зберегти баланс між змагальністю сторін, що забезпечує реалізацію приватноправового інтересу у цивільному судочинстві, та активністю суду в контексті принципу суддівського керівництва процесом, що відбиває публічно-правовий інтерес в ефективності цивільного судочинства. Використання судом за власною ініціативою відомостей з відкритих державних реєстрів є лише засобом боротьби із недобросовісною поведінкою учасників цивільного судочинства, а не механізмом сприяння стороні у збиранні процесуального матеріалу (постанова ВС від 07.10.2021 у справі № 532/53/20).

Отже, фактичне отримання судом відомостей з ЄДР і долучення їх до матеріалів справи жодним чином не спростовує наявність у суду права на дослідження відповідних документів і врахування їх під час ухвалення рішення у справі з метою повного та всебічного вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 квітня 2025 року у справі № 924/971/23 (провадження № 12-25гс24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127680295>.

Стаття 74. Обов'язок доказування і подання доказів Стаття 81. Витребування доказів

Чи наділений суд правом збирати докази у справі?

Обов'язок доказування і подання доказів визначено ст. 74 ГПК України, відповідно до якої кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Відповідно до ст. 81 ГПК України учасник справи у разі неможливості самотійно надати докази вправі подати клопотання про витребування доказів судом.

Тобто суд може витребувати докази на підставі клопотання сторони у справі, і саме сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій, зокрема, щодо подання доказів чи клопотання про їх витребування. Суд же сприяє учасникам судового процесу в реалізації ними прав, передбачених цим Кодексом, проте суд позбавлений прав самотійно збирати докази, крім витребування доказів судом у випадку, коли він має сумніви у добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09 липня 2024 року у справі № 925/1176/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120313319>.

Стаття 74. Обов'язок доказування і подання доказів Стаття 61 КУзПБ. Повноваження ліквідатора

Які вимоги ставляться до дій ліквідатора під час ліквідаційної процедури? Якою має бути мета таких дій? Який тягар доведення покладається на кредитора (або іншу особу), що заперечує звіт ліквідатора?

Розглядаючи ліквідаційний баланс та звіт ліквідатора в судовому засіданні, господарський суд перевіряє обґрунтованість, правомірність та повноту дій ліквідатора, а також достовірність змісту ліквідаційного балансу. Заперечуючи звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс боржника з підстав неналежного виконання ліквідатором боржника своїх обов'язків у ліквідаційній процедурі та неповноти здійснених ним заходів у цій процедурі, кредитор або інша особа з урахуванням положень ч. 6 ст. 61 КУзПБ, ст. 13, 74 ГПК України має довести, що сталися порушення з боку ліквідатора, які призвели до недотримання порядку здійснення ліквідаційної процедури і тим самим вплинули на формування ліквідаційної маси та задоволення вимог кредиторів і, як наслідок, на результати ліквідаційної процедури боржника, а подальше провадження у справі про банкрутство в контексті збільшення судових витрат у справі та застосування додаткових інструментів задля задоволення вимог кредиторів є виправданим. Натомість ліквідатор у звіті згідно з покладеними на нього КУзПБ завданнями у ліквідаційній процедурі має довести, що його дії мали саме мету пошуку і виявлення майна банкрута. Під час ліквідаційної процедури ліквідатор має вчиняти обґрунтовані та логічні дії, а також здійснювати запити до відповідних органів з урахуванням минулої діяльності банкрута. Крім цього, кількість запитів не є критерієм якості роботи ліквідатора. Таким критерієм є фактичне наповнення ліквідаційної маси.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25 вересня 2025 року у справі № 913/182/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130643837>.

Стаття 75. Підстави звільнення від доказування

Що є важливою умовою преюдиційності фактів для рішень господарських судів? Які обставини справи набувають / не набувають властивостей преюдиційності? Чи можна спростувати преюдиційні обставини?

Для рішень господарських судів важливою умовою преюдиційності фактів, що містяться в них, є суб'єктний склад спору. Отже, преюдиційне значення мають лише рішення у справі, в якій беруть участь ті особи (особа), щодо яких (якої) встановлено ці обставини.

Преюдицію утворюють лише ті обставини, які безпосередньо досліджувалися і встановлювалися судом, що відображається в мотивувальній частині судового акта. Обставини, які лише згадувалися, але не одержали оцінки суду, не можуть розглядатися як встановлені судом і не набувають властивостей преюдиційності.

Звільнення від доказування, навіть у разі наявності преюдиційних обставин, встановлених у рішенні суду, не може мати абсолютного характеру і сприйматися судами як неможливість спростування під час судового розгляду обставин, зазначених в іншому судовому рішенні.

Господарські суди не повинні сприймати як обов'язкові висновки щодо фактичних обставин справи, наведені у чинних судових рішеннях в інших господарських справах. Для спростування преюдиційних обставин, передбачених ст. 75 ГПК України, учасник господарського процесу, який ці обставини заперечує, має подати суду належні та допустимі докази. Такі докази повинні бути оцінені судом, що розглядає справу, в загальному порядку за правилами, встановленими ГПК України.

Якщо суд дійде висновку про те, що обставини у розглядуваній справі є інакшими, ніж установлені під час розгляду іншої господарської справи, то справу належить вирішити відповідно до тих обставин, які встановлені безпосередньо судом, який розглядає справу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30 серпня 2022 року у справі № 904/1427/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106079070>.

Стаття 76. Належність доказів
Стаття 77. Допустимість доказів
Стаття 86. Оцінка доказів

Чи є тотожними поняття «неналежні докази» і «недопустимі докази»?

За приписами ст. 76 ГПК України належними є докази, на підставі яких можна встановити обставини, які входять в предмет доказування. Суд не бере до розгляду докази, які не стосуються предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. Згідно із ч. 1 та 2 ст. 77 ГПК України обставини, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування. Докази, одержані з порушенням закону, судом не приймаються. Недопустимі докази – це докази, отримані внаслідок порушення закону. Тягар доведення недопустимості доказу лежить на особі, яка наполягає на тому, що судом використано недопустимий доказ. Отже, неналежні докази та недопустимі докази – це різні поняття.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 21 липня 2022 року у справі № 922/3308/20, від 01 вересня 2022 року у справі № 920/801/21, від 22 вересня 2022 року у справі № 920/724/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105371704>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106007668>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106422278>.

Стаття 77. Допустимість доказів

Що означає допустимість доказів?

Який характер носить поняття «допустимість доказів» залежно від категорій справ?

У розумінні ст. 77 ГПК України допустимими доказами є: 1) певні засоби доказування, які відповідно до законодавства повинні підтверджувати обставини, тобто ці обставини не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування; 2) докази, одержані без порушення закону, які в такому випадку приймаються судом.

Допустимість доказів означає, що у випадках, передбачених нормами матеріального права, певні обставини повинні підтверджуватися певними засобами доказування, бо не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування. Висновок про недопустимість доказу можна зробити виключно із застосуванням норми матеріального права, яка містить пряму заборону використання відповідного засобу доказування на підтвердження певної фактичної обставини справи.

Допустимість доказів має загальний і спеціальний характер. Загальний характер полягає в тому, що незалежно від категорії справ слід дотримуватися вимоги щодо отримання інформації з передбачених законом засобів доказування з додержанням порядку збирання, подання і дослідження доказів. Спеціальний характер полягає в обов'язковості певних засобів доказування для окремих категорій справ чи забороні використання деяких з них для підтвердження конкретних обставин справи.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18 січня 2024 року у справі № 922/2487/22 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/116416266>.

Стаття 86. Оцінка доказів

Чи наділений господарський суд повноваженнями самостійно, за відсутності матеріалів податкової перевірки контролюючого органу, надавати оцінку правомірності або неправомірності дій чи бездіяльності відповідача стосовно порушення податкового законодавства України у питанні належної реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних?

Правова оцінка - це висновок щодо застосування права за певних життєвих обставин. Правова оцінка може полягати, зокрема, у висновках, зроблених у зв'язку з установленнями судом життєвими обставинами про те, чи виконане зобов'язання належним чином відповідно до закону та договору, чи певна поведінка є правомірною або неправомірною. Правова оцінка, надана рішенням суду в іншій справі щодо того, чи є певна поведінка правомірною або неправомірною, не є обов'язковою для суду.

Висновок щодо порушення норм податкового законодавства, допущених при реєстрації податкових накладних чи розрахунків коригування, чи висновок про відсутність такого порушення є саме правовим висновком, а не фактом порушення.

У контексті доказування такої складової цивільного правопорушення як протиправна поведінка заподіювача збитків, відсутність матеріалів податкової перевірки (акта або рішення) відповідного контролюючого органу, не може звільняти продавця від відповідальності за завдані покупцю майнові збитки.

У такому випадку господарський суд має самостійно оцінити надані докази, зокрема ті, що стосуються реєстрації податкових накладних, та має повноваження самостійно надавати оцінку правомірності або неправомірності дій чи бездіяльності відповідача, зокрема стосовно відповідності його дій чи бездіяльності при виконанні зобов'язання податковому законодавству України, якщо це необхідно для вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 01 грудня 2023 року у справі № 926/3347/22 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/115542608>.

Стаття 89. Виклик свідка

Чи є виклик свідка для допиту обов'язковою передумовою для здійснення судом оцінки його показань (заяви свідка)?

За ч. 2 ст. 87 ГПК України на підставі показань свідків не можуть встановлюватися обставини (факти), які відповідно до законодавства або звичаїв ділового обороту відображаються (обліковуються) у відповідних документах. Правовий аналіз положень ст. 86, 88, 89 ГПК України свідчить, що виклик свідка не є обов'язковим для здійснення судом оцінки його показань, а передумовою виклику для допиту є суперечливість обставин, викладених свідком у заяві, інших доказів або наявність у суду сумнівів щодо їхнього змісту, достовірності чи повноти.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10 вересня 2025 року у справі № 906/127/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130129688>.

Стаття 91. Письмові докази

Чи може суд оцінювати як докази у справі документи, що складені іноземною мовою (зокрема російською) та не містять перекладу на державну мову у встановленому законодавством порядку?

Згідно із ч. 6 ст. 13 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної і комунальної форм власності беруть до розгляду документи, складені державною мовою, крім випадків, визначених законом.

Відповідно до ч. 1, 2, 4 ст. 91 ГПК України письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії, якщо інше не передбачено цим Кодексом. Якщо для вирішення спору має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього. Копії документів вважаються засвідченими належним чином, якщо їх засвідчено в порядку, встановленому чинним законодавством.

До письмових доказів, викладених недержавною мовою, повинні додаватися переклади українською мовою, засвідчені належним чином. Вірність перекладу документів юридичного характеру повинна бути нотаріально засвідчена в порядку ст. 79 Закону України «Про нотаріат».

Отже, документи, не перекладені з іноземної мови (недержавної мови, зокрема російської) на українську мову та не засвідчені належним чином в порядку ст. 79 Закону України «Про нотаріат», не є належними та допустимими доказами, оскільки вони не оформлені в установленому законом порядку.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 березня 2025 року у справі № 910/20940/21 (910/19964/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876101>.

Стаття 111. Заява про забезпечення доказів Стаття 4 Закону України «Про судовий збір». Розміри ставок судового збору

Чи підлягає сплаті
судовий збір
за подання
до господарського
суду заяви
про забезпечення
доказів?

Частинами 1, 2 ст. 110 ГПК України передбачено, що суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений, або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим або утрудненим.

Відповідно до ч. 3 ст. 111 ГПК України за подання заяви про забезпечення доказів сплачується судовий збір у розмірі, встановленому законом. Документ, що підтверджує сплату судового збору, додається до заяви.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначені Законом України «Про судовий збір».

Частиною 2 ст. 4 згаданого Закону встановлені ставки судового збору за подання до суду заяви про забезпечення доказів (пп. 4 п. 1), до господарського суду – заяви про вжиття запобіжних заходів (пп. 3 п. 2), до адміністративного суду – заяви про забезпечення доказів (пп. 6 п. 3).

З 15.12.2017 інститут запобіжних заходів, одним з видів якого було витребування доказів, виключено з ГПК України. А витребування доказів визначено заходом забезпечення доказів (пар. 8 гл. 5 р. I ГПК України). З цього часу зміни до пп. 4 п. 1, пп. 3 п. 2, пп. 6 п. 3 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» не вносилися.

Тобто норми п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» не закріплюють ставку судового збору за подання до господарського суду заяви про забезпечення доказів, обов'язок щодо сплати якого, однак, визначений ГПК України.

Згідно з принципом «Lex specialis» (лат. – спеціальний закон, спеціальна норма) за наявності розбіжності загального і спеціального закону діє спеціальний закон. Отже, Закон України «Про судовий збір» безпосередньо не передбачає справляння судового збору за подання до господарського суду заяви про забезпечення доказів.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 07 червня 2024 року у справі № 918/907/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119618089>.

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків

Чи є введення
воєнного стану
підставою
для зупинення
перебігу
процесуальних
строків звернення
до суду?
Чи є факт
запровадження
воєнного стану
в Україні
безумовною
підставою
для поновлення
процесуального
строку?

Законодавець не передбачає обов'язку суду автоматично поновлювати пропущений строк за наявності відповідного клопотання заявника, оскільки у кожному випадку суд має чітко визначити, з якої саме поважної причини такий строк було порушено скажником та чи підлягає він поновленню. Поважними причинами визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій.

Введення на території України воєнного стану не зупиняє перебігу процесуальних строків звернення до суду. Питання поновлення процесуального строку в разі його пропуску з причин, пов'язаних із запровадженням воєнного стану в Україні, вирішується в кожному конкретному випадку з урахуванням доводів, наведених у відповідній заяві. Для поновлення строку необхідним є наведення конкретних обставин, надання доказів на підтвердження їх існування, а також доведення їх впливу на своєчасність реалізації особою своїх прав.

Сам по собі факт запровадження воєнного стану в Україні не є підставою для поновлення процесуального строку. Такою підставою можуть бути обставини, що виникли внаслідок введення воєнного стану та унеможливили виконання процесуальних дій протягом установленого законом строку.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 08 березня 2023 року у справі № 910/17791/17, від 18 квітня 2023 року у справі № 922/1116/22 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109440763>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514988>.

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків

Чи є наведення цитат із законодавчих та інших актів, посилань на відповідну статтю нормативно-правового акта свідченням того, що заявником порушено перед судом питання про поновлення пропущеного процесуального строку?
Чи є зазначення норм права, цитування законодавчих актів та/або правових позицій обґрунтуванням підстав для визнання поважними причин пропуску процесуального строку?

За змістом ч. 2 та 3 ст. 256 ГПК України клопотання про поновлення строку подання апеляційної скарги повинно містити обґрунтування поважності пропуску цього строку.

Поновлення пропущеного процесуального строку є правом господарського суду, яким суд користується, залежно від поважності причин пропуску строку особою (заявником, скаржником). І лише сам факт подання особою (заявником, скаржником) клопотання про поновлення строку не означає обов'язку суду поновити його.

Саме по собі посилання на відповідну статтю та на підзаконні нормативно-правові акти, наведення цитат із законодавчих та інших актів не свідчить, що перед судом порушується особою (заявником, скаржником) питання про поновлення строків.

Вказівка на норми права, цитати законодавчих актів та/або правових позицій самі по собі не є тотожними зазначенню / обґрунтуванню обставин, не слугують підставами для визнання поважними причин пропуску процесуального строку.

Отже, посилання на нормативно-правові акти, наведення цитат із таких актів та/або судової практики не є свідченням того, що перед судом поставлене питання про поновлення пропущеного процесуального строку та обґрунтовано обставини / підстави його поновлення, які відповідають критерію поважності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05 липня 2023 року у справі № 910/186/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112029599>.

Стаття 123. Види судових витрат

Стаття 2 Закону України «Про судовий збір». Платники судового збору

Хто, відповідно до процесуальних норм, визнається платником судового збору?

Чи існують правові підстави для повернення іншій особі судового збору, який вона сплатила за подання скаргником касаційної скарги?

Відповідно до п. 2 ч. 4 ст. 290 ГПК України до касаційної скарги додаються документи, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі, або документи, що підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Частинами 1, 2 ст. 123 ГПК України встановлено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи; розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

За змістом ст. 2 Закону України «Про судовий збір» платники судового збору – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення, передбачене цим Законом.

Платником судового збору в силу зазначених приписів закону є особа, яка звернулася з касаційною скаргою.

Із наведених положень процесуального законодавства у їх сукупності вбачається, що платником судового збору є особа, яка вчиняє відповідну процесуальну дію. З огляду на це відсутні правові підстави для повернення судового збору іншій особі, ніж тій, яка вчиняє відповідну процесуальну дію. Отже обставина сплати судового збору за скаргником іншою особою виключає можливість задоволення заяви цієї особи про повернення судового збору.

Детальніше з текстами ухвал від 31 липня 2023 року у справі № 909/1187/21 та від 29 травня 2023 року у справі № 911/3168/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545741>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111159722>.

Стаття 123. Види судових витрат Стаття 5 Закону України «Про судовий збір». Пільги щодо сплати судового збору

Чи поширюються пільги щодо сплати судового збору на звернення арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність) або у спорах, що заявлені у межах справи про банкрутство боржника?

Чи є арбітражний керуючий особою, яка звертається із заявою до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб у розумінні п. 7 ч.1 ст. 5 Закону України «Просудовий збір»?

За загальним правилом судовий збір за подання апеляційних та касаційних скарг сплачується будь-якою особою, яка подає відповідну скаргу. Водночас ст. 5, 8 Закону України «Про судовий збір» встановлено пільги у сплаті судового збору.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 5 зазначеного Закону громадяни, які у випадках, передбачених законодавством, звернулися із заявами до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб, звільняються від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях.

Незважаючи на те, що арбітражний керуючий є суб'єктом незалежної професійної діяльності, має самостійний процесуальний статус та процесуальне право звертатися від свого імені, за правилами ст. 44 КУзПБ він має діяти як в інтересах боржника, так і його кредиторів.

Арбітражний керуючий, призначений розпорядником майна, від імені боржника та з метою захисту його інтересів, діє не як фізична особа (громадянин), що звернулася із заявою до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб у розумінні п. 7 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір», а як суб'єкт незалежної професійної діяльності – представник боржника за законом.

Отже, відповідне звернення арбітражного керуючого є зверненням боржника, а тому на нього не поширюються пільги щодо сплати судового збору, передбачені п. 7 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 січня 2025 року у справі № 904/11028/15 (904/5476/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124687642>.

Стаття 123. Види судових витрат Стаття 5 Закону України «Про судовий збір». Пільги щодо сплати судового збору

Чи може позивач
бути звільнений
від сплати судового
збору у справі
до господарюючого
суб'єкта Російської
Федерації?

Відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі у справах за позовами до держави-агресора Російської Федерації про відшкодування завданої майнової та/або моральної шкоди у зв'язку з тимчасовою окупацією території України, збройною агресією, збройним конфліктом, що призвели до вимушеного переселення з тимчасово окупованих територій України, загибелі, поранення, перебування в полоні, незаконного позбавлення волі або викрадення, а також порушення права власності на рухоме та/або нерухоме майно.

Звільнення від сплати судового збору за цією нормою стосується лише позивачів у справах за позовами, пред'явленими безпосередньо державі-агресору. Зазначена норма має пряме застосування, її дія не поширюється на справи, де відповідачами є господарюючі суб'єкти, навіть якщо вони пов'язані з державою-агресором, замінюють чи доповнюють її.

Отже, якщо позивач визначає відповідачами господарюючих суб'єктів, а не саму державу-агресора, то немає підстав для звільнення його від сплати судового збору, оскільки приписи наведеної норми такої умови не передбачають.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11 листопада 2025 року у справі № 911/591/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131807246>.

Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу

Чи можуть бути стягнуті в іноземній валюті витрати на професійну правничу допомогу?

Положення ГПК України стосовно розподілу витрат на професійну правничу допомогу не регулюють питання щодо валюти (національна чи іноземна), в якій такі витрати підлягають стягненню.

Однак, ч. 1 ст. 192 гл. 13 «Речі. Майно» ЦК України унормовано, що законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня. Зобов'язання має бути виражене у грошовій одиниці України – гривні. Сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті (частини 1, 2 ст. 524 гл. 47 «Поняття зобов'язання. Сторони у зобов'язанні» ЦК України).

Відповідно до частин 1–3 ст. 533 гл. 48 «Виконання зобов'язання» згаданого Кодексу грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях. Якщо у зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом. Використання іноземної валюти, а також платіжних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків на території України за зобов'язаннями допускається у випадках, порядку та на умовах, встановлених законом.

У разі, якщо спір виник між резидентами України щодо стягнення коштів у національній валюті України, то компенсація витрат на професійну правничу допомогу, понесених у зв'язку з розглядом справи у суді, також має бути здійснена у національній валюті України – гривні.

Суд може стягнути витрати на професійну правничу допомогу в іноземній валюті, якщо, зокрема, учасником спірних правовідносин є особа, не зареєстрована за законодавством України.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 31 липня 2024 року у справі № 921/403/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120770513>.

Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу Стаття 129. Розподіл судових витрат

Що повинен врахувати суд, вирішуючи питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних з прибуттям до суду?

Сторона, яка не є суб'єктом владних повноважень і на користь якої ухвалене судове рішення, має право на компенсацію здійснених нею та документально підтверджених витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, які не можуть перевищувати обмеження, встановлені законодавством, зокрема постановою КМУ від 02.02.2011 № 98 та Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 № 59.

Вирішуючи питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, необхідно виходити з конкретних обставин справи, зважаючи на вид транспорту, яким скористалася особа, та документи, подані нею на підтвердження здійснення цих витрат. Якщо на підтвердження здійснених стороною витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, подано документи щодо проїзду транспортом загального користування, то такі витрати повинні бути відшкодовані у розмірі вартості квитка з урахуванням обмежень, передбачених чинним законодавством. Такі витрати також можуть бути відшкодовані у розмірі витрат на пально-мастильні матеріали за встановленими нормами за один кілометр пробігу, якщо вони підтверджені документально.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 12 липня 2022 року у справі № 903/261/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347455>.

Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу
Стаття 129. Розподіл судових витрат

Яка правова природа заяви сторони про розподіл судових витрат?

Чи підлягають відшкодуванню витрати на підготовку такої заяви?

Сторона спору має обов'язок заявити про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу та подати докази щодо обсягу наданих адвокатом послуг і здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Такий обов'язок чітко визначено у статтях 124, 126, 221 ГПК України.

Частиною 8 ст. 129 ГПК України унормовано, що розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Тобто обов'язку суду щодо розподілу витрат на професійну правничу допомогу передуює подання стороною відповідної заяви.

Разом з тим процесуальний закон не визначає конкретних вимог щодо змісту та форми такої заяви, зокрема, не вказує на те, що вона повинна бути зроблена лише у письмовій формі, а також, що така заява має бути зроблена на певній процесуальній стадії. Закон лише встановлює граничний строк звернення з заявою – до закінчення судових дебатів.

Суд здійснює розподіл судових витрат у разі дотримання стороною порядку та строків подання доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості. У разі не дотримання стороною порядку та строків на подання доказів суд залишає таку заяву без розгляду.

Отже, заява сторони про розподіл судових витрат є фактично заявою про подання доказів щодо витрат, які понесені стороною у зв'язку з необхідністю відшкодування правової допомоги, а тому витрати на підготовку такої заяви не підлягають відшкодуванню.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>.

Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу
Стаття 129. Розподіл судових витрат

Чи може суд відшкодувати судові витрати на професійну правничу допомогу за перегляд додаткового рішення про розподіл таких судових витрат?

Додаткове судове рішення є похідним від первісного судового акта, є його невід'ємною складовою частиною. Додаткове судове рішення є засобом усунення неповноти судового рішення.

Особа, яка понесла судові витрати під час апеляційного чи касаційного перегляду додаткового судового рішення про розподіл судових витрат, має право на відшкодування таких витрат, що відповідатиме принципу господарського судочинства, передбаченому у п. 12 ч. 3 ст. 2 ГПК України.

Під час вирішення цього питання суд має керуватися критеріями, визначеними у ч. 5 ст. 126 та ч. 5 ст. 129 ГПК України. Інакше розуміння позбавить особу права на відшкодування понесених нею судових витрат навіть у разі необґрунтованого оскарження іншим учасником справи додаткового судового рішення, що нівелюватиме значення такої засади судочинства, як відшкодування судових витрат стороні, на користь якої ухвалене судове рішення.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 червня 2024 року у справі № 910/14524/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088907>.

Стаття 129. Розподіл судових витрат

У якому випадку суд може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?

У разі коли спір виник внаслідок неправильних дій відповідача (затвердження вочевидь заниженої вартості акцій) відповідно до ч. 9 ст. 129 ГПК України, суд покладає на відповідача всі судові витрати на правничу допомогу, пов'язані з розглядом справи у суді касаційної інстанції, незалежно від результатів вирішення спору.

Отже, під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, визначеними ч. 5–7, 9 ст. 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу.

Детальніше з текстом додаткової постанови СП КГС ВС від 06 липня 2022 року у справі № 905/671/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105208689>.

Стаття 129. Розподіл судових витрат

Як суд має вчинити щодо розподілу судових витрат, якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони?

Випадки, за яких суд може відступити від загального правила про розподіл судових витрат, унормованого ч. 4 ст. 129 ГПК України, також визначені положеннями ч. 6, 7 та 9 цієї статті.

Під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, визначеними ч. 5–7 та 9 ст. 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу.

Відповідно до ч. 9 ст. 129 ГПК України у випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони, суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.

Зазначена норма є процесуальною санкцією, яка застосовується господарським судом незалежно від того, чи заявлялося відповідне клопотання заінтересованою стороною.

Зміст наведеної норми свідчить про встановлення дискреційних повноважень суду, тобто його право, а не обов'язок здійснити розподіл судових витрат у зазначений спосіб.

Висновок суду про необхідність покладення судових витрат на сторону, внаслідок неправильних дій якої виник спір, повинен бути належним чином обґрунтованим, оскільки поняття «неправильні дії сторони» не визначено процесуальним законом.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20 травня 2025 року у справі № 911/2308/23 (369/4028/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127498888>.

Стаття 129. Розподіл судових витрат

У якому провадженні має розглядатися питання про повернення коштів за непроведену судову експертизу?

У разі припинення проведення судової експертизи, оплаченої стороною справи, суд може зобов'язати експертну установу повернути кошти, сплачені за експертизу, що не була проведена, з урахуванням витрат, фактично здійснених експертною установою. До того ж експертна установа повинна документально підтвердити обсяги фактично виконаної роботи.

Експертна установа, яка отримала оплату за проведення експертизи за ухвалою суду, зобов'язана повернути невикористані кошти, навіть якщо вона не мала процесуального статусу сторони у справі.

Питання про повернення коштів за непроведену експертизу вирішується судом у межах тієї ж справи, в якій експертиза була призначена, без необхідності ініціювання окремого судового спору щодо розрахунків за судову експертизу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 лютого 2025 року у справі № 922/1381/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125461429>.

Стаття 129. Розподіл судових витрат
Стаття 123. Види судових витрат

Як суд вирішує питання про повернення коштів за судову експертизу, яка була оплачена, але не проведена, і які умови повинні бути дотримані для повернення цих коштів?

У статті 123 ГПК України визначено, що судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати, зокрема, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи.

Суд відшкодовує лише ті витрати, які, як вважається, були фактично і обов'язково здійснені та мають розумну суму (п. 154 рішення ЄСПЛ у справі «Lavents v. Latvia» від 28.11.2002 (заява № 58442/00)).

Згідно з ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

У разі неможливості проведення дослідження (виконання ухвали суду) з причин, залежних від виконавця (експертної установи), повернення вже сплачених коштів здійснюється виконавцем у повному обсязі.

У разі неможливості проведення дослідження з інших причин, залежних від платника, суду, інших учасників судового процесу, повернення коштів виконавцем дослідження здійснюється частково, з вирахуванням витрат, фактично здійснених виконавцем для виконання заяви або ухвали суду. Тобто експертна установа має право на оплату лише фактично виконаної роботи, належним чином документально підтвердженої.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 лютого 2025 року у справі № 922/1381/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125461429>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

За яких умов відповідачу можуть бути компенсовані витрати, пов'язані з розглядом справи, якщо позивач відмовився від позову і закрито провадження у справі?

Питання про стягнення (визначення, розподіл) судових витрат вирішується зазвичай при закритті провадження у справі, залишенні позову без розгляду чи вирішенні спору по суті з ухваленням рішення суду.

Окремі випадки розподілу судових витрат, зокрема у разі закриття провадження у справі, визначені ст. 130 ГПК України. За ч. 3 ст. 130 ГПК України у разі відмови позивача від позову здійснені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Однак якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення здійснених ним у справі витрат з відповідача.

У разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача (ч. 5 ст. 130 ГПК України).

Зі змісту зазначеної норми випливає, що у випадку відмови позивача від позову та закриття провадження у справі відповідач має право заявити про відшкодування позивачем здійснених витрат.

Сукупний аналіз статей 129–130 ГПК України, якими врегульовано порядок розподілу судових витрат, дає підстави для висновку, що в разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду суд зобов'язаний виходити з положень ч. 5 ст. 130 ГПК України, оскільки ця норма є спеціальною.

Тобто стягнення з позивача компенсації здійснених відповідачем витрат, пов'язаних з розглядом справи, у разі закриття провадження у справі є можливим лише у випадку встановлення необґрунтованості дій позивача.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 10 жовтня 2023 року у справі № 907/636/20 та можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114187053>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

Чи охоплюється змістом поняття «витрати», наведеним у ч. 3 ст. 130 ГПК України, судовий збір, сплачений відповідачем?

Чи виникає у відповідача право на відшкодування йому за рахунок позивача здійснених витрат у вигляді судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України?

Однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (п. 12 ч. 3 ст. 2 ГПК України).

У ст. 130 ГПК України закріплений розподіл судових витрат, зокрема у разі закриття провадження у справі.

За ч. 3 згаданої статті у разі відмови позивача від позову здійснені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача.

Іншими словами, у випадку відмови позивача від позову та закриття провадження у справі відповідач має право заявити про відшкодування позивачем здійснених витрат.

Статтею 123 ГПК України визначено види судових витрат, до яких належать судовий збір та витрати, пов'язані з розглядом справи (на професійну правничу допомогу (1); пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи (2); пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів (3); пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду (4)).

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про судовий збір» судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

У випадку відмови позивача від позову і закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням ч. 3 ст. 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача здійснених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 13 квітня 2023 року у справі № 904/1478/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

Чи підлягають компенсації судові витрати державного (приватного) виконавця, пов'язані з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність?

Приватний виконавець як суб'єкт, чії дії можуть бути предметом оскарження, має право на відшкодування судових витрат, понесених ним під час здійснення судом відповідного судового провадження, на загальних підставах (ст. 339, 343, 344 ГПК України).

Водночас приписи ст. 343 ГПК України не охоплюють усіх можливих випадків процесуальних рішень, якими може завершуватися провадження за скаргою сторони виконавчого провадження.

У разі відсутності спеціальної норми, яка регулює певні випадки завершення провадження на стадії судового контролю за виконанням судового рішення суди мають керуватися загальними нормами, що регулюють розподіл судових витрат (гл. 8 «Судові витрати» ГПК України).

Відповідно до ч. 5 ст. 130 ГПК України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Правило зазначеної статті стосується всіх стадій процесу, на яких такі витрати можуть виникати.

Отже, у разі закриття провадження за скаргою або залишення скарги без розгляду на стадії судового контролю за виконанням судових рішень державний (приватний) виконавець на підставі ч. 5 ст. 130 ГПК України може заявити вимоги про компенсацію понесених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, зокрема на правничу допомогу, внаслідок необґрунтованих дій особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність.

Водночас обов'язковою умовою є доведення того, які саме необґрунтовані дії особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність, були вчинені під час розгляду справи.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 грудня 2024 року у справі № 921/357/20 (провадження № 12-48гс24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992368>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

Чи може позивач вимагати компенсації витрат на професійну правничу допомогу в разі закриття провадження у справі за відсутності предмета спору?

Закриваючи провадження у справі або залишаючи позов без розгляду, суд у питанні розподілу судових витрат має керуватися нормами ст. 130 ГПК України з урахуванням особливостей процесуальної поведінки позивача, яка у подальшому призвела, зокрема, до закриття провадження у справі (звернення у порядку господарського судочинства з позовом, що не підлягає розгляду в такому порядку, подання позову за відсутності його предмета, наявність судового рішення між тими ж сторонами з того ж предмета спору, розгляд аналогічного спору іншим судом тощо).

Тобто законодавець у згаданій статті Кодексу передбачив способи та особливості розподілу судових витрат у разі укладення мирової угоди до прийняття рішення у справі судом першої інстанції, відмови позивача від позову, визнання позову відповідачем до початку розгляду справи, укладення мирової угоди, відмови від позову, визнання позову відповідачем на стадії перегляду рішення в апеляційному чи касаційному порядку, відмови позивача від позову, якщо сторони під час укладення мирової угоди не передбачили порядку розподілу судових витрат, у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду.

Частиною 5 ст. 130 ГПК України передбачено, що в разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача. Отже, зазначена норма надає лише відповідачу право вимагати компенсації здійснених у справі витрат та лише у випадку необґрунтованості дій позивача. Натомість права позивача на заявлення вимог про компенсацію здійснених витрат на професійну правничу допомогу в разі закриття провадження у справі за відсутності предмета спору цією нормою не передбачено.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20 березня 2025 року у справі № 910/10548/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125983323>.

Стаття 130. Розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

Чи містить ГПК України норми, які встановлюють критерії визначення необґрунтованості дій позивача у застосуванні ч. 5 ст. 130 ГПК України?

За приписами ч. 5 ст. 130 ГПК України для стягнення компенсації здійснених відповідачем витрат, пов'язаних з розглядом справи, йому необхідно довести, а суду встановити і зазначити про це в судовому рішенні, які саме необґрунтовані дії були вчинені позивачем під час розгляду справи та в чому вони виражені, зокрема:

- чи діяв позивач недобросовісно, пред'явивши позов;
- чи систематично протидіяв правильному вирішенню спору;
- чи недобросовісний позивач мав на меті протиправну мету – ущемлення прав та інтересів відповідача;
- чи були дії позивача умисні, який ступінь його вини і чим це підтверджується?

ГПК України не містить норм, які б встановлювали критерії визначення необґрунтованості дій позивача, однак відповідно до висновків Верховного Суду, викладених у постановках від 16.02.2021 у справі № 905/121/19, від 13.05.2021 у справі № 910/16777/20, від 15.09.2021 у справі № 902/136/21, від 18.01.2022 у справі № 922/2017/17, під названими діями можна розуміти таку реалізацію позивачем своїх процесуальних прав, унаслідок якої виникають підстави для закриття провадження або залишення позову без розгляду.

Тобто ч. 5 ст. 130 ГПК України не визначає конкретних критеріїв для оцінки дій позивача щодо наявності / відсутності необґрунтованих дій позивача, а тому вони встановлюються судом у кожній справі відповідно до виявлених обставин.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 березня 2024 року у справі № 905/1840/21 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117507870>.

Стаття 136. Підстави для забезпечення позову

На що господарський суд повинен звертати увагу та враховувати, розглядаючи заяву про забезпечення позову? Які гарантії отримує позивач у разі обрання належного, відповідного предмету спору, заходу забезпечення позову?

Забезпечення позову застосовується як гарантія реального задоволення законних вимог позивача.

Розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд повинен врахувати, що вжиття відповідних заходів може забезпечити належне виконання рішення про задоволення позову у разі ухвалення цього рішення, а їх невжиття, навпаки, ускладнити або навіть унеможливити таке виконання. А тому господарський суд повинен враховувати ризики неможливості виконання рішення суду та гарантувати відновлення порушених прав позивача в разі задоволення позову та виконання постановленого рішення.

Заходи забезпечення позову повинні узгоджуватись з предметом та підставами позову, можуть бути вжиті судом лише в межах предмета позову та не повинні порушувати права інших осіб.

Конкретний захід забезпечення позову буде співмірним із позовною вимогою, якщо при його застосуванні забезпечується: збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору; можливість ефективного захисту або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження прав та охоронюваних інтересів інших учасників справи чи осіб, що не є її учасниками; можливість виконання судового рішення у разі задоволення вимог, які є ефективними способами захисту порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача.

Крім цього, адекватність заходу забезпечення позову, що застосовується господарським судом, визначається його відповідністю вимогам, на забезпечення яких він вживається.

Отже, обрання належного, відповідного до предмету спору, заходу забезпечення позову гарантує дотримання принципу співвіднесення виду заходу забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами, що зрештою дає змогу досягти балансу інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору, сприяє фактичному виконанню судового рішення в разі задоволення позову та, як наслідок, забезпечує ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження при цьому прав та охоронюваних інтересів інших учасників провадження у справі або осіб, які не є учасниками цього судового процесу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 квітня 2024 року у справі № 903/135/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519747>.

Стаття 136. Підстави для забезпечення позову

Яку підставу вжиття заходів забезпечення позову має досліджувати суд у випадку звернення особи з позовними вимогами немайнового характеру?

Заходи забезпечення позову повинні бути співмірними із заявленими позивачем вимогами.

Не існує універсального алгоритму застосування заходів забезпечення позову, оскільки їх вжиття (або відмова у цьому) залежить від фактичних обставин конкретного господарського спору.

Розглядаючи заяву про забезпечення позову в кожному випадку звернення особи до суду з позовними вимогами немайнового характеру, суд має досліджувати таку підставу вжиття заходів забезпечення позову, як достатньо обґрунтоване припущення, що невжиття цих заходів може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 квітня 2025 року у справі № 910/6863/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/126716186>.

Стаття 136. Підстави для забезпечення позову Стаття 45. Сторони в судовому процесі

Чи наділений розпорядник майна боржника повноваженнями звернутися від імені боржника до суду із заявою про застосування заходів забезпечення позову до подання позовної заяви?

На якій стадії судового процесу суд вирішує питання щодо представництва інтересів боржника у відносинах права власності на об'єкт нерухомого майна?

Процесуальні підстави для застосування заходів забезпечення позову визначені ст. 136 ГПК України, згідно з якою господарський суд за заявою учасника справи має право вжити передбачених ст. 137 цього Кодексу заходів забезпечення позову.

Право подавати заяву про застосування заходів забезпечення позову (незалежно від того, чи подається така заява до подання позовної заяви, з пред'явленням позову або після відкриття провадження у справі) належить учаснику справи, зокрема стороні (позивачу, відповідачу), процесуальна ініціатива визначення яких (сторін та учасників) належить позивачу як за законом, так і відповідно до процесуальної можливості на стадії до подання позовної заяви та при пред'явленні позову.

А тому право особи звертатись у справі з заявою про застосування заходів забезпечення позову оцінюється та встановлюється судом, виходячи з того складу осіб, що визначені у позовній заяві як сторони та інші учасники у справі, а у разі подання заяви про застосування заходів забезпечення позову до подання позовної заяви - виходячи зі складу осіб, що зазначені у заяві про застосування заходів забезпечення позову як сторони та інші учасники.

Відсутніми будуть порушення норм процесуального права при зверненні розпорядника майна боржника в його інтересах із заявою про застосування заходів забезпечення позову до подання позовної заяви, якщо таку заяву подає позивач, яким у розумінні ч. 3 ст. 45 ГПК України є боржник, а розпорядник майна боржника, призначений судом у справі про банкрутство, діє в його інтересах.

Питання представництва інтересів боржника, а саме щодо належної особи, яка звернулася в його інтересах, вирішується у підготовчому провадженні у справі, а не на стадії звернення, розгляду заяви та вирішення вимог про застосування заходів забезпечення позову (п. 1 ч. 1 ст. 177, пункти 1, 2 ч. 1 ст. 226 ГПК України).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 квітня 2024 року у справі № 903/135/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519747>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є належним видом забезпечення позову у спорі про стягнення коштів накладення арешту на майно, а не на кошти?

Виконання в майбутньому судового рішення у справі про стягнення коштів у разі задоволення позовних вимог безпосередньо пов'язане з наявністю у боржника присудженої до стягнення суми заборгованості. Заборона відчуження або арешт майна, які накладаються судом для забезпечення позову про стягнення коштів, мають на меті подальше звернення стягнення на таке майно в разі задоволення позову.

При цьому обраний вид забезпечення позову не призведе до невикорданого обмеження майнових прав відповідача, оскільки арештоване майно фактично перебуває у володінні власника, а обмежується лише можливість розпоряджатися ним.

Отже, можливість накладення арешту на майно, не обмежуючись коштами відповідача, в порядку забезпечення позову у спорі про стягнення коштів є додатковою гарантією для позивача, що рішення суду в разі задоволення позову буде реально виконане та він отримає задоволення своїх вимог.

Крім того, в разі задоволення позову у справі про стягнення коштів боржник матиме безумовну можливість розрахуватись із позивачем, за умови наявності у нього коштів у необхідних для цього розмірах, без застосування процедури звернення стягнення на майно боржника.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17 червня 2022 року у справі № 908/2382/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105078266>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є можливим застосування у спорі про оскарження наказу Міністерства юстиції України такого заходу забезпечення позову як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії цього наказу?

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України, виданого за наслідками розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції України щодо реєстраційної дії (відмови у її вчиненні) відповідно до законів України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», вжиття такого заходу забезпечення позову як зупинення дії зазначеного наказу не допускається, оскільки наведений захід не належить до вичерпного переліку видів заходів забезпечення позову згідно із ч. 1 ст. 137 ГПК України, а також не передбачений ані процесуальним законом, ані іншим законом України (міжнародним договором, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), як цього вимагає п. 10 ч. 1 ст. 137 ГПК України.

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України не допускається вжиття судом заходу забезпечення позову з таким формулюванням: «заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії відповідного наказу».

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15 липня 2022 року у справі № 910/4445/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105636953>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є можливим вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення?

Заходи забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів акціонерного товариства у вигляді зупинення його дії та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення відповідають процесуальним нормам. Вжиття зазначених заходів забезпечення позову матиме наслідком збереження наявного на момент подання заяви стану – залишення незмінним суб'єктного складу органів управління акціонерного товариства, що існував на час прийняття оскаржуваного рішення зборів акціонерів. Ухвалення судом рішення про забезпечення позову без одночасного вирішення питання про зустрічне забезпечення не позбавляє заявника права звернутися до суду з клопотанням про зустрічне забезпечення, що може бути подано після вжиття судом заходів забезпечення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 вересня 2022 року у справі № 911/172/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106202079>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи відповідає вимогам процесуального законодавства забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно особи, яка не є відповідачем у справі?

Статтю 136 ГПК України встановлено, що господарський суд за заявою учасника справи має право вжити передбачені ст. 137 цього Кодексу заходи забезпечення позову.

Обранням належного відповідно до предмета спору заходу забезпечення позову дотримується принцип співставлення виду заходу забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами, чим врешті досягаються збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору, фактичне виконання судового рішення в разі задоволення позову та, як наслідок, ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження при цьому прав та охоронюваних інтересів інших учасників провадження у справі або осіб, що не є учасниками цього судового процесу.

Вирішуючи питання про забезпечення позову, необхідно брати до уваги інтереси не тільки позивача, а й інших осіб, права яких можуть бути порушені у зв'язку з застосуванням відповідних заходів забезпечення позову.

Водночас приписами ст. 137 ГПК України не передбачено накладення арешту на майно особи, яка не є відповідачем у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 вересня 2024 року у справі № 925/34/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121502689>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи відповідає принципам розумності, обґрунтованості, адекватності та збалансованості забезпечення позову у вигляді заборони здійснювати будь-які виплати за банківськими гарантіями?

Втручання у виконання гарантії суперечить самій природі гарантійного зобов'язання як незалежного правочину, закріпленого у ст. 562 ЦК України, та суперечить практиці Верховного Суду, згідно з якою забезпечення позову повинно бути спрямоване на захист порушеного або оспорюваного права позивача, а не на створення необґрунтованих перешкод для діяльності інших учасників процесу. Заборона виплат за гарантією змушує банк враховувати обставини, які не належать до його зобов'язань за гарантією, що суперечить принципу автономності та суті інструменту гарантії.

Системне тлумачення ст. 136, 137 ГПК України вказує на те, що заборона банку здійснювати будь-які виплати за банківськими гарантіями за будь-якими вимогами бенефіціара є втручанням в господарську діяльність банку в розумінні ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» та такі заходи забезпечення позову не відповідають процесуальним нормам, що регулюють ці правовідносини, зокрема вимогам розумності, обґрунтованості, адекватності, збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу, наявності зв'язку між конкретним заходом забезпечення позову і предметом позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 07 лютого 2025 року у справі № 910/7497/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125027333>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи допускається застосування такого заходу забезпечення позову, як заборона відповідачам вчиняти дії з виконання укладеного між ними договору, визнання якого недійсним є предметом позову?

Ужиті заходи забезпечення позову у виді заборони відповідачам вчиняти дії з виконання укладеного між ними договору, визнання якого недійсним є предметом позову, мають ознаки часткового вирішення спору по суті, оскільки фактично зводяться до застосування наслідків недійсності оспорюваного правочину та повністю припиняють виконання сторонами договору своїх зобов'язань за цим договором ще до ухвалення судом рішення по суті спору, ставлячи при цьому під сумнів правомірність вчинення оспорюваного правочину та спонукаючи сторони до невиконання умов договору, що за ч. 11 ст. 137 ГПК України є неприпустимим.

У спорі про визнання недійсним договору про закупівлю вжиття такого заходу забезпечення позову, як заборона сторонам оспорюваного договору виконувати договірні зобов'язання, не відповідає вимогам розумності, обґрунтованості та адекватності заходу забезпечення позову із заявленими позовними вимогами, порушує збалансованість інтересів сторін такого договору, є неспівмірним із негативними наслідками, що можуть настати в результаті вжиття судом такого заходу забезпечення позову, спрямоване на втручання в господарську діяльність сторін оспорюваного договору та фактично підмінює собою судові рішення, яке має ухвалюватися за результатами розгляду справи по суті заявлених позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17 січня 2025 року у справі № 916/4954/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124484806>.

Стаття 137. Заходи забезпечення позову

Чи є можливим застосування у спорі про захист порушеного права інтелектуальної власності на винахід такого заходу забезпечення позову, як заборона експертному центру видавати висновки та рекомендації щодо державної реєстрації лікарського засобу і вносити будь-які зміни до реєстраційних матеріалів лікарського засобу?

Згідно з п. 4, 10 ч. 1 ст. 137 ГПК України позов забезпечується заборонаю іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші зобов'язання; іншими заходами у випадках, передбачених законами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Необхідність у застосуванні певних способів захисту у сфері інтелектуальної власності, як і вжиття заходів забезпечення позову, з огляду на специфіку правовідносин пов'язується насамперед з недопущенням розповсюдження товарів, виготовлення або введення у цивільний оборот яких здійснюється з ймовірним порушенням права інтелектуальної власності.

Видача висновків та рекомендацій експертним центром щодо державної реєстрації лікарського засобу фактично є частиною загальної процедури введення лікарського засобу в цивільний обіг та передумовою здійснення реєстрації лікарського засобу. Тобто існує конкретний зв'язок між заходами і предметом позову; заходи забезпечення позову спрямовані на зупинення ймовірного порушення прав позивача на відповідний об'єкт інтелектуальної власності, за захистом яких (прав) він звернувся до суду.

Передбачена процесуальним законом заборона вчиняти певні дії не є втручанням у повноваження експертного центру, а виступає як обґрунтоване обмеження його дій виключно з метою забезпечення виконання судового рішення (разі задоволення позовних вимог).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 квітня 2025 року у справі № 910/6863/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/126716186>.

Стаття 141. Зустрічне забезпечення

Чи є порушенням процесуального права відсутність зустрічного забезпечення при забезпеченні позову?
Чи позбавляє відсутність зустрічного забезпечення у первинній ухвалі права відповідача звернутися з таким клопотанням?

Метою зустрічного забезпечення є забезпечення відшкодування збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову.

Частиною 1 ст. 141 ГПК України передбачено право суду, а не обов'язок вимагати від особи, яка звернулася із заявою про забезпечення позову, забезпечити відшкодування можливих збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову (зустрічне забезпечення). А тому розгляд судом заяви про забезпечення позову без вирішення питання зустрічного позову не є порушенням процесуальних норм.

У разі існування обґрунтованих ризиків настання для відповідача негативних наслідків від застосування судом забезпечувальних заходів скаржник не позбавлений права ініціювати перед судом питання щодо застосування зустрічного забезпечення.

Зважаючи на положення ч. 4 зазначеної статті Кодексу, ухвалення рішення про забезпечення позову без одночасного вирішення судом питання про зустрічне забезпечення не позбавляє заявника права звернутися до суду з клопотанням про зустрічне забезпечення, що може бути подано після застосування судом заходів забезпечення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22 квітня 2025 року у справі № 44/639-б (910/15659/24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126866988>.

Стаття 144. Виконання ухвали про забезпечення позову

Чи відповідає вимогам процесуального законодавства зазначення кількох боржників в ухвалі про забезпечення позову в разі застосування доктрини «підняття корпоративної завіси»?

У пункті 1 ст. 144 ГПК України унормовано, що ухвала господарського суду про забезпечення позову є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» у разі, якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, а також якщо належить передати майно, що перебуває в кількох місцях, чи резолютивною частиною рішення передбачено вчинення кількох дій, у виконавчому документі зазначаються один боржник та один стягувач, а також визначається, в якій частині необхідно виконати таке рішення, або зазначається, що обов'язок чи право стягнення є солідарним.

У разі застосування доктрини «підняття корпоративної завіси» є обґрунтованим зазначення у виконавчому документі (ухвалі про вжиття заходів забезпечення позову) кількох боржників, щодо корпоративних прав яких вжито відповідні заходи забезпечення. Зазначення кількох боржників у такому випадку не суперечить вимогам ч. 2 ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження», оскільки відповідні юридичні особи фактично ототожнюються з їх кінцевим бенефіціарним власником (відповідачем у справі), а їхнє майно – майном відповідача, яким він опосередковано володіє. Формалізоване тлумачення правових норм у такому випадку призведе до нівелювання мети застосування доктрини «підняття корпоративної завіси» та унеможливить виконання ухвали про забезпечення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09 липня 2025 року у справі № 910/268/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128816031>.

Стаття 161. Види та зміст заяв по суті справи

Які процесуальні наслідки подання додаткових пояснень щодо окремого питання, якщо суд не визнавав це необхідним?

Частинами 1 та 2 ст. 118 ГПК України передбачено, що право на вчинення процесуальних дій втрачається із закінченням установленого законом або призначеного судом строку. Заяви, скарги і документи, подані після закінчення процесуальних строків, залишаються без розгляду, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

Згідно з ч. 5 ст. 161 ГПК України суд може дозволити учаснику справи подати додаткові пояснення щодо окремого питання, яке виникло при розгляді справи, якщо визнає це за необхідне.

У випадку невизнання судом за необхідне подання учасником справи додаткових пояснень, такі документи слід залишити без розгляду.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 11 червня 2024 року у справі № 925/1133/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396091>.

Стаття 163. Ціна позову

Як визначається ціна позову у справі про витребування частки у статутному капіталі товариства із чужого незаконного володіння?

Відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 162 ГПК України, в якій визначені вимоги щодо оформлення позовної заяви, така заява повинна містити, зокрема, зазначення ціни позову, якщо він підлягає грошовій оцінці. Тобто будь-який майновий спір має ціну.

Майновий позов (позовна вимога майнового характеру) – це вимога про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що підлягає грошовій оцінці.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 163 ГПК України у позовах про визнання права власності на майно або його витребування ціна позову визначається вартістю майна.

Верховний Суд у постанові від 28.09.2022 у справі № 910/4277/21 виснував, що позовна вимога про визначення розміру статутного капіталу та стягнення (витребування з володіння) частки (частини частки) у статутному капіталі має вартісне грошове вираження щодо розміру статутного капіталу та щодо частки позивача. Така вимога є вимогою майнового характеру.

Ураховуючи те, що позовна вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства із чужого незаконного володіння є вимогою майнового характеру, ціна позову у справі з такою вимогою визначається вартістю спірного майна.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 лютого 2025 року у справі № 911/804/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125095091>.

Стаття 163. Ціна позову
Стаття 129. Розподіл судових витрат

Чи може суд зобов'язати позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову було неможливо? Які дії суду щодо встановлення ціни позову розгляді справи та розподілу судових витрат за результатами такого розгляду?

Остаточне визначення в процесі розгляду справи ціни позову (дійсної вартості спірного майна) і, відповідно, суми судового збору здійснюється господарським судом на підставі поданих учасниками судового процесу доказів. Такі обставини є предметом доказування.

Отже, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову неможливо, суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна, не має права зобов'язувати позивача доплачувати суму судового збору та постановляти ухвалу про залишення позову без руху відповідно до ч. 11 ст. 176 ГПК України, а мусить встановити ціну позову при розгляді справи, здійснити розгляд справи по суті і згідно зі ст. 129 ГПК України розподілити судові витрати за результатами такого розгляду, стягнувши, зокрема, недоплачений судовий збір.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24 травня 2022 року у справі № 910/19980/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644465>.

Стаття 164. Документи, що додаються до позовної заяви
Стаття 258. Форма і зміст апеляційної скарги

Чи є доказом сплати судового збору за подання позовної заяви (апеляційної скарги) платіжний документ із зазначенням у ньому платником іншої особи, ніж позивач (скаржник)?

Яку інформацію щодо сплати судового збору перевіряє суд перед відкриттям провадження у справі (прийняттям до розгляду заяв / скарг)?

Положення п. 2 ч. 1 ст. 164 та п. 2 ст. 3 ст. 258 ГПК України вимагають долучення до позовної заяви та апеляційної скарги документа про сплату судового збору, адже подання до суду таких заяв є об'єктом його справляння згідно із Законом України «Про судовий збір».

Відповідно до ч. 2 ст. 9 зазначеного Закону суд перед відкриттям провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України.

У зв'язку із цим суд повинен перевірити, щоб платіжне доручення на безготівкове перерахування судового збору, квитанція установи банку про прийняття платежу готівкою, що додаються до позовної заяви (заяви, скарги), містили відомості про те, за яку саме позовну заяву (заяву, скаргу, дію) сплачується судовий збір. Визначальним є факт надходження усієї належної до сплати суми судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України.

Квитанція про сплату судового збору за подання позовної заяви (апеляційної скарги), в якій зазначена платником інша особа, а не позивач (скаржник), при урахуванні судом всього змісту документа, зокрема вказівки на призначення відповідного платежу (об'єкта справляння судового збору), є належним доказом сплати судового збору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22 лютого 2024 року у справі № 909/69/22 (909/118/23) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117277048>.

Стаття 170. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення

Яку процесуальну дію повинен вчинити суд у разі подання учасниками (їх представниками) письмових заяв, клопотань, заперечень у справі без зазначення у них відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету?

Статтю 42 ГПК України передбачені права та обов'язки учасників справи, зокрема ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень, подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб, а також виконувати процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення з процесуальних питань та наслідки недотримання таких вимог визначені у ст. 170 ГПК України.

За змістом п. 1 ч. 1 згаданої норми будь-яка письмова заява, клопотання, заперечення повинні містити повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає заяву, клопотання або заперечення, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), вказівку на статус фізичної особи – підприємця (для такої фізичної особи), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, відомості про наявність або відсутність електронного кабінету.

Відповідно до ч. 2 зазначеної норми письмова заява, клопотання чи заперечення підписується заявником або його представником.

Згідно із ч. 4 ст. 170 ГПК України суд, встановивши, що письмову заяву (клопотання, заперечення) подано без додержання вимог ч. 1 або ч. 2 цієї статті, повертає її заявнику без розгляду.

Отже, відсутність у заявах, клопотаннях, запереченнях, поданих учасниками справи, відомостей про наявність або відсутність у них електронного кабінету, є підставою для залишення таких документів без розгляду.

Детальніше з текстами ухвал КГС ВС від 23 жовтня 2023 року у справі № 910/2847/22, від 31 жовтня 2023 року у справі № 922/401/23, від 06 листопада 2023 у справі № 908/109/22, від 10 листопада 2023 року у справі № 906/1081/22, від 15 листопада 2023 року у справі № 904/9070/21, від 15 листопада 2023 року у справі № 922/1975/22 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114389806>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114578993>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114723590>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834786>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114928719>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114928722>

Стаття 172. Надсилання копії позовної заяви і доданих до неї документів
Стаття 42. Права та обов'язки учасників справи
Стаття 242. Вручення судового рішення

Чи порушується право особи бути обізнаною про судову справу, якщо вона не має електронного кабінету, але зобов'язана його мати, у разі подання до неї позову / апеляційної скарги з використанням підсистеми «Електронний суд» без направлення паперових копій документів поштою? На кого покладається тягар повідомлення такої особи про існування судової справи?

За загальним правилом відповідач вперше отримує інформацію про пред'явлення до нього позову із направлених йому копій позовної скарги та додатків до неї.

У разі ненаправлення позивачем паперових копій процесуальних документів при поданні позову з використанням підсистеми «Електронний суд» права відповідача, який не зареєстрував електронний кабінет, не порушуються, оскільки відповідач несе певні негативні наслідки невиконання обов'язку з реєстрації електронного кабінету. Ці наслідки визначені процесуальним кодексом, вони є збалансованими та пропорційними.

Більшість своїх прав, передбачених ГПК України, сторона реалізує вже після відкриття провадження у справі, про що її належним чином повідомляє суд, який забезпечить їй подальшу можливість на власний розсуд користуватися своїми процесуальними правами.

Покладення на особу, яка виконала належним чином вимоги закону про реєстрацію електронного кабінету, подала позов / апеляційну скаргу з використанням ЄСІКС, додаткового тягаря з направлення паперових копій процесуальних документів цінним листом з описом вкладення на адресу особи, яка такий обов'язок не виконала, є невикористаним. Тоді обов'язок інформування особи про справу, встановлений ч. 1 ст. 9 ГПК України, покладається на суд.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 908/3731/23 можна ознайомитися за посиланням <https://revestr.court.gov.ua/Review/121591790>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Які дії суду в разі надходження заяви (клопотання) про додаткові позовні вимоги або їх доповнення чи уточнення? Чи підлягає розгляду судом заява про зміну предмета позову, яка містить інші підстави та подана стосовно іншого відповідача?

Процесуальним законом не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про додаткові позовні вимоги або їх доповнення чи уточнення тощо.

Тому в разі надходження до господарського суду однієї із зазначених заяв (клопотань) він з огляду на її зміст, а також зміст раніше поданої позовної заяви та конкретних обставин справи повинен розцінювати її як подання іншого (ще одного) позову чи збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи об'єднання позовних вимог, чи зміну предмета або підстав позову.

За ч. 1 ст. 173 ГПК України в одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.

Об'єднані можуть бути позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим самим позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоча й різними позивачами, але до одного й того самого відповідача.

Однорідними позовними вимогами є такі, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав і законних інтересів.

Зі змісту ч. 1 ст. 173 ГПК України також вбачається, що порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається у випадках, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Заяву про зміну предмета позову, яка за своєю природою є новим позовом, що містить інші підстави та пред'явлений до іншого відповідача, суд залишає без розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 червня 2022 року у справі № 916/697/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105034145>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Які правила об'єднання позовних вимог? Коли суд може не повертати позовну заяву в разі порушення цих правил?

Об'єднаними можуть бути позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим самим позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоч і різними позивачами, але до одного й того самого відповідача. Однорідними є позовні вимоги, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав та законних інтересів.

Отже, положення ч. 6 ст. 173 ГПК України з урахуванням конкретних обставин суд має право застосувати як у разі дотримання правил об'єднання позовних вимог, так і у разі їх порушення. Проте якщо заявлені в одному позові вимоги є однорідними або співвідносяться як основна та похідна і не підпадають під заборони, визначені ч. 4, 5 ст. 173 ГПК України, суд не має підстав для повернення позовної заяви, незалежно від того, чи заявлено позивачем клопотання про об'єднання позовних вимог. У цьому разі суд має керуватися змістом самої позовної заяви, обставинами та доказами, якими обґрунтовано позов.

Крім того, положеннями процесуального законодавства не передбачено повернення позовної заяви з тієї підстави, що об'єднання позовних вимог перешкоджає з'ясуванню прав і взаємовідносин сторін чи суттєво утруднює вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 серпня 2022 року у справі № 911/2401/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105767610>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Чи можна об'єднати позовні вимоги до кількох посадових осіб банку, які несуть солідарну відповідальність, у справі про стягнення шкоди, завдані їхніми протиправними діями та рішеннями, що призвели до погіршення фінансового становища та неспроможності банку відповідати за вимогами кредиторів?

Позовні вимоги полягають у солідарному стягненні із 8 осіб шкоди, заподіяної ними банку як його керівниками. Тобто йдеться про підстави та умови застосування відповідальності членів органів юридичної особи перед юридичною особою.

Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі. Члени наглядової ради і виконавчого органу банку несуть спільно відповідальність за діяльність банку в цілому.

Позивач має право об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами. Позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку і несуть солідарну відповідальність перед банком, мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, унаслідок яких настала неплатоспроможність банку, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності, взаємозв'язку та впливу на фінансове становище банку в цілому. Тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

Який порядок застосування п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України у системному зв'язку із ч. 6 ст. 173 ГПК України, в якій суду надано право роз'єднати позовні вимоги?

За змістом ч. 1 ст. 173 ГПК України порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які хоча і відповідають критеріям, наведеним у ч. 1 ст. 173 ГПК України, проте підпадають під заборони, встановлені ч. 4, 5 зазначеної статті (об'єднані вимоги підлягають розгляду в порядку різного судочинства; щодо об'єднаних вимог законом визначена виключна підсудність різним судам).

За спеціальним правилом, викладеним у п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України, суддя повертає заяву і додані до неї документи, зокрема, у разі, якщо порушено правила об'єднання позовних вимог (крім випадків, коли є підстави для застосування положень ст. 173 цього Кодексу).

Водночас аналіз п. 2 ч. 5 ст. 174 ГПК України у системному співвідношенні з приписами ч. 6 ст. 173 цього Кодексу свідчить про те, що в разі порушення правил об'єднання позовних вимог суд з метою виконання завдання господарського судочинства може не повертати позовної заяви, а за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою самостійно роз'єднати позовні вимоги та розглянути кожну із них окремо.

Отже, наявність підстав для роз'єднання позовних вимог за правилами ч. 6 ст. 173 ГПК України та розгляду кожної із них окремо унеможливорює повернення судом позовної заяви незалежно від того, чи суд застосував надані йому повноваження.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів Стаття 226. Залишення позову без розгляду

У яких випадках порушення правил об'єднання позовних вимог суд може застосувати п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України та залишити позов без розгляду?

Які дії судді в інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених у підготовчому провадженні?

За змістом ч. 1 ст. 173 ГПК України порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Якщо порушення правил об'єднання позовних вимог об'єктивно неможливо встановити судом на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі, що може бути обумовлено особливостями правового регулювання спірних правовідносин, їх змістом, змістом позовної заяви та неочевидністю порушення правил об'єднання позовних вимог у спірних правовідносинах і може бути виявлено судом у справі лише під час її розгляду шляхом дослідження та оцінки обґрунтувань і аргументів у позовній заяві, доказів, заслуховування пояснень сторін, інших учасників провадження у справі тощо, і суддя під час підготовчого провадження дійшов висновку про порушення правил об'єднання позовних вимог, то суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи до початку розгляду справи по суті ухвалює про роз'єднання позовних вимог. У такому випадку суддя позбавлений права залишати позов без розгляду.

Виняток із цього правила встановлено ч. 4 та 5 ст. 173 ГПК України: об'єднано кілька вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства або щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам. У таких випадках не допускається роз'єднання цих вимог і суддя не може їх розглянути в самостійних провадженнях.

Тобто законодавець допускає залишення позову без розгляду на підставі п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України у разі виявлення судом у підготовчому провадженні (після відкриття провадження у справі) порушень правил об'єднання позовних вимог, визначених ч. 4 та 5 ст. 173 ГПК України.

При цьому якщо позивач порушив правила об'єднання позовних вимог, не визначені зазначеними нормами ст. 173 ГПК України, він не може усунути недоліки позовної заяви, адже встановлення та усунення недоліків у зв'язку з порушенням правил об'єднання позовних вимог ГПК України не передбачено.

В інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених судом у підготовчому провадженні, суддя за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи приймає рішення про роз'єднання позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

Чи є підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу ненадання до неї доказів здійснення відповідачем оплати суми заборгованості у справі про стягнення такої заборгованості?

У справі про стягнення заборгованості доказувати факт здійснення відповідачем оплати, заявленої позивачем до стягнення, має саме відповідач, а не позивач.

Отже, ненадання позивачем доказів на підтвердження здійсненої відповідачем оплати, зокрема банківських виписок за рахунком, платіжних доручень тощо, не є підставою для залишення позовної заяви без руху, а тим паче, її повернення позивачу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 червня 2022 року у справі № 913/618/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104688879>.

Стаття 175. Відмова у відкритті провадження у справі

Чи підлягає вирішенню за правилами господарського судочинства спір, що виник при виконанні договору з арбітражним застереженням? Які процесуальні дії суду, до якого подано позов для вирішення питання, що є предметом арбітражної угоди?

Відповідно до ст. 4 ГПК України право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом.

Системний аналіз положень ч. 1 ст. 8 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», п. 7 ч. 1 ст. 226 та п. 5 ч. 1 ст. 231 ГПК України свідчить, що наявність арбітражної угоди (застереження) сама по собі не виключає можливість розгляду судом спору, що підсудний судам України у випадках, передбачених законом.

Господарський суд, до якого подано позов для вирішення питання, що є предметом арбітражної угоди, не має права відмовляти у відкритті провадження у справі з посиланням на те, що позов не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства, оскільки між сторонами у справі було укладено угоду про передачу спору на вирішення до міжнародного комерційного арбітражу.

Отже, наявність арбітражної угоди не може бути причиною відмови у відкритті провадження у справі згідно з п. 1 ч. 1 ст. 175 ГПК України, а лише слугує підставою для залишення позову без розгляду в передбачених законом випадках, але після відкриття провадження у справі та за сукупності умов, визначених п. 7 ч. 1 ст. 226 названого Кодексу.

Відмова у відкритті провадження у справі з підстав наявності між сторонами укладеної арбітражної угоди (застереження) ґрунтується на неправильному застосуванні п. 1 ч. 1 ст. 175 ГПК України та суперечить ч. 1 ст. 4 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16 червня 2023 року у справі № 926/4889/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112145601>.

Стаття 191. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем

Стаття 307. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін

Чи передбачена чинним процесуальним законодавством відмова правонаступника позивача від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядку, на стадії виконавчого провадження?

Виконавче провадження є самостійною стадією судового процесу та не передбачає можливості безпідставного виходу за межі визначених законодавством для відповідної стадії прав і обов'язків як безпосередньо учасників справи, так і їхніх правонаступників.

Принцип правової (юридичної) визначеності є одним з елементів належної судової процедури у контексті п. 1 ст. 6 Конвенції. Процедура виконання судового рішення та виконавче провадження як самостійна стадія судового процесу мають бути використані у спосіб, сумісний із зазначеною нормою цієї Конвенції.

Отже, відмова від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядку, порушує принцип правової визначеності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 травня 2022 року у справі № 5011-33/6567-2012 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104329965>.

Стаття 192. Мирова угода сторін

Стаття 331. Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення

Чи суперечить ГПК України встановлення в мировій угоді поетапного погашення заборгованості за рішенням суду у строк, який перевищує 1 рік?
Чи є тотожними «узгодження сторонами мирової угоди про розстрочення платежів» та «розстрочення виконання судового рішення, яке набрало законної сили»?

Стаття 331 ГПК України регулює розстрочення / відстрочення виконання судового рішення, яке вже набрало законної сили та підлягає виконанню. Ця норма дозволяє боржнику одноосібно ініціювати таке розстрочення. У такому випадку відносини між боржником і судом є субординаційними, де суд має право дозволити або відмовити у розстроченні на стадії виконання.

Аналіз положень ч. 1 ст. 192 ГПК України свідчить, що мирова угода – це результат дискреційних повноважень сторін спору координаційного (договірного) характеру з метою припинити спір, виражений в укладеному ними та поданому на затвердження суду правочині, який набирає чинності з моменту затвердження судом.

Можливість встановлення графіка платежів, у тому числі поза межами річного строку, як умови для затвердження мирової угоди не заборонено в ГПК України та є виявленням взаємоузгодженої волі сторін на підставі взаємних поступок, зважаючи на їхні власні інтереси. Тому помилковим є ототожнення «узгодження сторонами мирової угоди умови про розстрочення платежів» (ст. 192 ГПК України) та «розстрочення виконання судового рішення, яке набрало законної сили» (ст. 331 ГПК України).

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 06 червня 2025 року у справі № 917/141/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128205469>.

Стаття 194. Завдання розгляду справи по суті
Стаття 219. Стадія ухвалення судового рішення

У чому полягає відмінність між розглядом справи по суті та стадіями ухвалення / оголошення судового рішення?

Згідно зі ст. 219 ГПК України після судових дебатів суд оголошує про перехід до стадії ухвалення судового рішення та час його проголошення в цьому судовому засіданні. У виняткових випадках залежно від складності справи суд може відкласти ухвалення та проголошення судового рішення на строк не більше десяти днів з дня переходу до стадії ухвалення судового рішення, оголосивши дату та час його проголошення.

Ухвалення та проголошення судового рішення не є стадіями розгляду справи по суті.

Проголошення судового рішення є лише процесуальною формою доведення ухваленого рішення до відома учасників справи. Право учасників справи на ознайомлення з повним текстом судового рішення забезпечується шляхом вручення його копій відповідно до вимог ст. 242 ГПК України.

Отже, розгляд справи по суті та стадії ухвалення й оголошення судового рішення є різними етапами процесу: перший передбачає дослідження доказів, заслуховування пояснень та судові дебати і саме тоді забезпечується реалізація принципів змагальності та рівності сторін; другий є процесуальним завершенням розгляду справи та способом доведення результатів судового розгляду до відома учасників.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25 вересня 2025 року у справі № 913/182/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130643837>.

Стаття 195. Строки розгляду справи по суті

Чи наділений апеляційний суд правом зупинити провадження у справі у випадку перегляду судового рішення у подібних правовідносинах (в іншій справі) у касаційному порядку (п. 7 ч. 1 ст. 228 ГПК України)?

Частиною 3 ст. 195 ГПК України передбачено, що провадження у справі на стадії її розгляду по суті зупиняється тільки з підстав, встановлених пунктами 1–3-1 ч. 1 ст. 227 та п. 1 ч. 1 ст. 228 цього Кодексу.

З огляду на норми ч. 1 ст. 177, ст. 181, ч. 1 та 2 ст. 182 ГПК України лише у загальному позовному провадженні здійснення підготовчих дій до розгляду справи по суті виділено в окрему стадію – підготовче провадження, яке починається відкриттям провадження у справі і закінчується закриттям підготовчого провадження та містить перелік питань, які має з'ясувати суд до того, як приступить безпосередньо до розгляду справи по суті.

Отже, оскільки ч. 3 ст. 195 ГПК України встановлює обмеження переліку підстав, з яких суд має право або зобов'язаний зупинити провадження у справі, і такі обмеження встановлені саме для стадії розгляду справи по суті, то ця норма підлягає застосуванню лише у разі розгляду справи в порядку загального позовного провадження судом першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 березня 2025 року у справі № 910/13175/23 (провадження № 12-68гс24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126486058>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Чи є правомірним завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності повідомлених належним чином представників сторін, які не з'явилися у судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога»?

Вирішуючи питання про наявність підстав для відкладення розгляду справи у разі, коли на початок судового засідання оголошено сигнал «повітряна тривога», господарський суд має керуватися пріоритетом збереження життя і здоров'я людини, а обов'язком суду є сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав, зокрема на участь у судовому розгляді, та виходити з того, що учасник справи не з'явився в судове засідання з об'єктивних і поважних причин, без клопотання про розгляд справи за його відсутності.

Обставини оголошення сигналу «повітряна тривога» у певному регіоні слід вважати загальновідомими, тобто такими, що не потребують доказування, а неявка у судове засідання учасників справи може бути спричинена такою надзвичайною ситуацією, яка об'єктивно унеможлиблює завчасне подання клопотання про відкладення розгляду справи із цих причин.

Отже, передчасним є завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності представників сторін, які не мали можливості з'явитися у судове засідання з поважних причин через оголошення сигналу «повітряна тривога». Такі дії суду свідчать про неналежне виконання апеляційним судом обов'язків із забезпечення всебічності, повноти і справедливості судового розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22 грудня 2022 року у справі № 910/2116/21 (910/12050/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108360142>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Чи вважаються обставини оголошення сигналу «повітряна тривога» у певному регіоні загальновідомими, а причини неявки учасника справи з цих причин – поважними?

Якими повинні бути дії суду в разі нез'явлення учасника справи у судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога» та відсутності у матеріалах справи відомостей, що судом його було повідомлено про те, що розгляд справи відбудеться після закінчення повітряної тривоги?

Вирішуючи питання про наявність підстав для відкладення розгляду справи у разі, коли на початок судового засідання оголошено сигнал «повітряна тривога», господарський суд має керуватися пріоритетом збереження життя і здоров'я людини, а обов'язком суду є сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав, зокрема на участь у судовому розгляді, та виходити з того, що відсутній учасник справи не з'явився в судове засідання з об'єктивних і поважних причин.

При цьому обставини оголошення сигналу «повітряна тривога» у певному регіоні слід вважати загальновідомими, тобто такими, що не потребують доказування, а неявка у судове засідання учасників справи може бути спричинена такою надзвичайною ситуацією.

У разі нез'явлення учасника справи у судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога» та відсутності у матеріалах справи відомостей, що судом його було повідомлено про те, що розгляд справи відбудеться після закінчення повітряної тривоги та через який саме час, суд має вирішити питання про відкладення розгляду справи на підставі п. 1 ч. 2 ст. 202 ГПК України.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 21 лютого 2023 року у справі № 916/3496/20, від 21 червня 2023 року у справі № 904/8306/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109272676>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111739261>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судовому засіданні учасника справи
Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Чи зобов'язаний позивач у разі його відсутності в судовому засіданні подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності?

Положення ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України передбачають подання позивачем до суду заяви про розгляд справи за його відсутності. Тобто право позивача як особи, яка подала позов та зацікавлена в його розгляді, не бути присутнім у судовому засіданні кореспондується з його обов'язком подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності.

Право позивача самостійно визначати характер своєї участі в судовому засіданні, зокрема неявку до нього, має бути здійснене у належний, тобто визначений процесуальним законом, спосіб: шляхом подання позивачем до суду клопотання про розгляд справи за його відсутності. Лише у разі, коли позивач чітко висловив своє волевиявлення у клопотанні про розгляд справи за його відсутності, за умови можливості розгляду справи за відсутності позивача в судовому засіданні може відбутися такий судовий розгляд.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 905/458/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107802762>.

Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Які процесуальні дії вчиняє суд у разі неявки належним чином повідомленого позивача?

Дії суду у випадку неявки в судове засідання учасника справи визначені у ст. 202 ГПК України, відповідно до частини четвертої якої у разі неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

У системно-логічному зв'язку із цією нормою перебуває норма, закріплена в п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України, яка встановлює, що суд залишає позов без розгляду, якщо позивач (його представник) не з'явився у судові засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

Системний аналіз змісту ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України свідчить про те, що процесуальним наслідком неявки позивача в судові засідання є залишення позову без розгляду.

Норми, закріплені у ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України, за методом правового регулювання є імперативними. Це означає, що відповідно до таких норм процесуального права у разі неявки позивача в судові засідання за умови, що він був належним чином повідомлений про час і місце судового засідання, але не повідомив суд про причини його неявки та не надав суду заяви про розгляд справи за його відсутності, суд має імперативний процесуальний обов'язок залишити позов без розгляду.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 905/458/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107802762>.

Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Чи може розглядатися як позовна вимога питання дійсності третейської / арбітражної угоди? Які процесуальні дії має вчинити суд, якщо позов містить лише одну позовну вимогу про визнання третейської / арбітражної угоди недійсною?

Третейська / арбітражна угода не є правочином у розумінні ЦК України, не є цивільно-правовим (господарським) договором, а по своїй суті є процесуальним договором, для якого чинне законодавство України встановлює спеціальний порядок визнання недійсним.

Питання щодо недійсності третейської / арбітражної угоди суд розглядає не як позовну вимогу, а як процесуальне питання, що має бути вирішене до початку розгляду позовних вимог по суті відповідно до приписів п. 7 ч. 1 ст. 226 ГПК України. Якщо суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана, він залишає позов без розгляду. Такий висновок має міститися в мотивувальній частині судового рішення. За необхідності суд призначає експертизу.

Якщо позов містить лише одну позовну вимогу про визнання третейської / арбітражної угоди недійсною, приписи п. 7 ч. 1 ст. 226 ГПК України не підлягають застосуванню, а суд має відмовити у відкритті позовного провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 175 цього Кодексу або, якщо таке провадження було помилково відкрито, то закрити його на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України («спір не підлягає розгляду у господарських судах»).

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 911/1766/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121725661>.

Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Чи зобов'язаний суд з'ясувати обставини справи, які стосуються її суті, та мотиви у разі подання позивачем заяви про залишення позову без розгляду до початку розгляду справи?

За змістом ст. 226 ГПК України залишення позову без розгляду – це форма закінчення розгляду справи без ухвалення судового рішення у зв'язку з виникненням обставин, які перешкоджають розгляду справи, але можуть бути усунуті в майбутньому.

Відповідно до п. 5 ч. 1 згаданої статті Кодексу суд залишає позов без розгляду, якщо позивач до початку розгляду справи по суті подав заяву про залишення позову без розгляду.

Тобто право позивача подати заяву про залишення позову без розгляду гарантоване законом. Сторони вільні розпоряджатися своїми правами на власний розсуд. Суд зобов'язаний залишити подану заяву без розгляду, якщо позивач звернувся з таким клопотанням.

Надане позивачу право на подання заяви про залишення позову без розгляду не залежить від думки інших учасників справи, і суд не зобов'язаний при вирішенні відповідного питання з'ясувати обставини, які стосуються суті справи, або мотиви, у зв'язку з якими подана така заява.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20 лютого 2025 року у справі № 910/2262/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125391728>.

Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі

Чи застосовується до юридичних осіб норма про обов'язок суду зупинити провадження у справі у випадку перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України?

На підставі п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України господарський суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у випадку перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Водночас тлумачення змісту п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України у взаємозв'язку з положеннями ч. 1–3 ст. 56 ГПК України із застосуванням філологічного та логічного способів їх інтерпретації свідчить, що закріплена законодавцем у ст. 227 цього Кодексу норма щодо обов'язку суду зупинити провадження у справі стосується та може бути застосована фактично щодо фізичних осіб, оскільки інститут представництва юридичної особи в суді надає можливість її участі в судовому процесі через уповноваженого представника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 листопада 2022 року у справі № 910/9721/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107585885>.

Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі

Чи є підставою для зупинення провадження у справі існування кримінального провадження щодо однієї із сторін спору на стадії досудового розслідування?

Порядок та умови зупинення провадження у справі врегульовано нормами статей 227, 228 ГПК України, в яких наведено вичерпний перелік підстав, за яких суд зобов'язаний та має право зупинити провадження у справі.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 227 ГПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у випадках об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку, зокрема, кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі.

У розумінні статей 314, 317 КПК України кримінальною справою є матеріали, направлені до суду після закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні, які включають, зокрема, обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності.

Системне тлумачення змісту наведених норм свідчить, що обов'язок суду щодо зупинення провадження у справі пов'язується із наявністю саме судового провадження, яке завершується ухваленням відповідного судового рішення, а проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні за своєю правовою природою таким провадженням не являється та під дію статей 227, 229 ГПК України не підпадає.

Отже, існування кримінального провадження на стадії досудового розслідування, не є підставою для зупинення провадження у цій справі, а наявність в подальшому вироку в кримінальній справі, який набрав законної сили, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 320 ГПК України буде підставою для перегляду судового рішення у справі, яка переглядається, за нововиявленими обставинами.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 серпня 2024 року у справі № 917/892/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120887446>.

!Неактуальна правова позиція внаслідок відступлення, відповідно до п. 116 постанови ВП ВС від 12.11.2025 у справі № 754/947/22 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/131941691>, в частині висновків щодо підстав зупинення провадження у справі за участю сторони, яка була військовослужбовцем, на підставі п. 3 ч. 1 статті 227 ГПК України.

Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі

Чи достатньо для зупинення провадження у справі на підставі перебування сторони у складі Збройних Сил України самого факту введення воєнного стану і формального перебування особи у складі ЗСУ?

Для вирішення питання про зупинення провадження у справі господарський суд у кожному випадку повинен з'ясувати, чим зумовлюється неможливість розгляду такої справи.

Порядок та умови зупинення провадження у справі врегульовано нормами ст. 227, 228 ГПК України, в яких наведено вичерпний перелік підстав, за яких суд зобов'язаний та має право зупинити провадження у справі.

За змістом п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України процесуальний закон пов'язує необхідність зупинення провадження у справі з фактом перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Згідно з п. 12 Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента України від 10.12.2008 № 1153/2008, встановлення відносин військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом, оформлюється письмовими наказами по особовому складу.

Для вирішення питання про зупинення провадження у справі недостатньо самого факту введення воєнного стану і формального перебування сторони у складі Збройних Сил України, оскільки не кожен структурний елемент в їх складі переведений на воєнний стан, тобто виконує бойові завдання у зоні бойових дій.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11 березня 2025 року у справі № 904/4027/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125768903>.

Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі
Стаття 46. Процесуальні права та обов'язки сторін

Які процесуальні дії повинен вчинити суд у разі перебування спірних питань, обумовлених зверненням позивача з позовними вимогами, на стадії позасудового врегулювання шляхом застосування механізму медіації?

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію» медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту (спору) шляхом проведення медіації (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про медіацію»).

За змістом ч. 7 ст. 46 ГПК України сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу.

За приписами п. 3-1 ч. 1 ст. 229 ГПК України провадження у справі зупиняється у випадках, встановлених п. 3-1 ч. 1 ст. 227 цього Кодексу – на час проведення медіації, але не більше дев'яноста днів з дня постановлення судом ухвали про зупинення провадження у справі.

Отже, з огляду на положення п. 3-1 ч. 1 ст. 227 ГПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у випадку звернення сторін з клопотанням про зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 16 листопада 2023 року у справі № 910/18802/21 (910/3246/22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115030917>.

Стаття 227. Обов'язок суду зупинити провадження у справі
Стаття 195. Строки розгляду справи по суті

Що повинен з'ясувати суд при вирішенні питання зупинення провадження у справі на підставі п. 5 ч. 1 ст. 227 ГПК України?

Чи зумовлює розгляд адміністративним судом спору щодо чинності / нечинності нормативно-правового акта обов'язкове зупинення провадження у господарській справі?

Для вирішення питання про зупинення провадження у справі з огляду на вимоги п. 5 ч. 1 ст. 227 ГПК України суд повинен у кожному конкретному випадку з'ясувати:

- чи існує вмотивований зв'язок між предметом судового розгляду у справі, яка розглядається судом, з предметом доказування в конкретній іншій справі, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства;
- чим обумовлюється об'єктивна неможливість розгляду цієї справи з вказівкою на обставини, які встановлюються судом в іншій справі.

Реалізація судом обов'язку зупинити провадження у справі у випадках, передбачених ч. 1 ст. 227 ГПК України має відбуватись у межах, встановленими ч. 3 ст. 195 Кодексу.

Питання застосовності (незастосовності) до встановлених господарським судом обставин справи певного нормативно-правового акта як джерела права підлягає вирішенню судом у порядку ч. 6 ст. 11 ГПК України, оскільки жодним чином не належить до обставин господарської справи, які входять до кола доказування, та не є фактами, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін.

Вирішення питання про чинність / нечинність нормативно-правового акта не є підставою для зупинення провадження в господарській справі, адже господарський суд в межах вирішення господарського спору не лише може, але й зобов'язаний самостійно, дотримуючись завдань та принципів господарського судочинства, встановити обставини, які є предметом доказування у ній, застосувати джерела права та розглянути спір у відповідності до статей 2 та 11 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 01 березня 2024 року у справі № 910/17615/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402180>.

Стаття 231. Закриття провадження у справі

Чи підлягає закриттю провадження у справі на стадії апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції у разі, якщо предмет спору припинив існування після ухвалення судом першої інстанції рішення у справі?

Суд закриває провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета спору, якщо предмет спору існував на момент виникнення останнього, але припинив існування в процесі розгляду справи на час (до) ухвалення судом першої інстанції судового рішення по суті спору і ці обставини не були взяті до уваги судом першої інстанції при ухваленні рішення.

У тому разі, коли суд першої інстанції ухвалив законне і обґрунтоване рішення, то встановлені апеляційним судом обставини припинення існування предмету спору, які (обставини) виникли вже після ухвалення рішення судом першої інстанції, не можуть бути підставою для скасування судового рішення згідно зі ст. 278 ГПК України та закриття провадження у справі на підставі п. 2 ч. 1 ст. 231 ГПК України.

Водночас, якщо при апеляційному перегляді судового рішення першої інстанції встановлено, що воно підлягає скасуванню, оскільки є незаконним і необґрунтованим, то, у разі встановлення також і обставин припинення існування предмета спору, які (обставини) виникли вже після ухвалення рішення судом першої інстанції, таке рішення підлягає скасуванню із закриттям провадження у справі на підставі п. 2 ч. 1 ст. 231 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 916/3006/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121562076>.

Стаття 231. Закриття провадження у справі

Чи може суд закрити провадження у справі про банкрутство на підставі загальних процесуальних норм?

Процедура банкрутства за своєю суттю є конкурсним процесом, основною метою якого, зокрема, є рівномірне і справедливе задоволення вимог всієї сукупності кредиторів неплатоспроможного боржника. Як особа, зацікавлена у задоволенні наявних у нього грошових вимог до боржника в повному обсязі, кредитор має діяти розсудливо та проявляти уважність щодо стану своїх прав.

Відповідно до ст. 58 КУЗПБ строк ліквідаційної процедури не може перевищувати 12 місяців.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 231 ГПК України господарський суд закриває провадження у справі, якщо відсутній предмет спору, що означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта).

У разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство, викликану пасивною поведінкою кредиторів у справі щодо погодження кандидатури ліквідатора та визначення джерел оплати його послуг, безрезультатністю вжитих судом дій щодо визначення кандидатури арбітражного керуючого для участі у справі, заборонаю чинним мораторієм упродовж тривалого часу задоволення вимог конкурсних кредиторів, об'єктивним нездійсненням ліквідаційної процедури у зв'язку з відсутністю ліквідатора, суд має право застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення права на справедливий суд впродовж розумного строку розгляду справи і забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження.

Продовження провадження у справі за згаданих умов матиме наслідком порушення прав та інтересів боржника, його кредиторів і в цілому суперечитиме спрямованості законодавства про банкрутство.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 17 квітня 2024 року у справі № 5006/27/1166/2012 та від 10 грудня 2024 року у справі № 5/1046 можна ознайомитися за посиланнями: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118650574> та <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123819158>.

Стаття 231. Закриття провадження у справі
Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині

Коли закривається провадження у справі, якщо до суду касаційної інстанції надійшли докази смерті фізичної особи (припинення юридичної особи), яка була однією із сторін у справі, а спірні правовідносини не допускають правонаступництва?

За приписами п. 6 ч. 1 ст. 231 ГПК України господарський суд закриває провадження у справі, якщо настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено юридичну особу, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Частини 1, 3 ст. 313 ГПК України диференціюють наслідки касаційного провадження у разі смерті фізичної особи чи припинення юридичної особи, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, залежно від висновків касаційного суду стосовно законності й обґрунтованості оскаржуваних судових рішень. Якщо суд першої або апеляційної інстанції ухвалив законне й обґрунтоване рішення, то смерть фізичної особи чи припинення юридичної особи – сторони у спірних правовідносинах, що не допускають правонаступництва, після ухвалення рішення не може бути підставою для застосування положення ч. 1 цієї статті.

Отже, питання про закриття провадження у справі через смерть фізичної особи чи припинення юридичної особи, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, підлягає вирішенню за результатами касаційного перегляду оскаржуваних рішень судів попередніх інстанцій.

Детальніше з текстами постанови ВП ВС від 06 вересня 2023 року у справі № 127/27466/20 (провадження № 12-10гс23) та постанови судової палати КГС ВС від 23 вересня 2021 року у справі № 904/4455/19 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430105>, <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102010186>.

Стаття 231. Закриття провадження у справі Стаття 296. Закриття касаційного провадження

Чи однакові наслідки закриття провадження у справі судом касаційної інстанції та закриття касаційного провадження?

Закриття провадження у справі і закриття касаційного провадження регулюються різними правовими нормами ГПК України.

Підстави для закриття касаційного провадження визначені ст. 296 ГПК України.

У разі закриття касаційного провадження, суд касаційної інстанції виключно встановлює наявність підстав для такого закриття і не здійснює касаційного перегляду прийнятих по суті справи судових актів першої та апеляційної інстанцій. Закриття касаційного провадження призводить до залишення в силі рішення суду апеляційної інстанції. Тобто закриття касаційного провадження стосується лише однієї із стадій розгляду справи – її касаційного розгляду.

Підстави для закриття провадження у справі визначені ст. 231 ГПК України.

Закриття провадження у справі стосується усієї справи в цілому (загалом). У разі закриття судом касаційної інстанції провадження у справі, суд одночасно переглядає й судові акти місцевого та апеляційного господарських судів (скасовує їх повністю або в певній частині тощо). Наслідком закриття провадження у справі є відсутність (скасування) рішення, яким закінчено розгляд справи по суті.

Отже, закриття касаційного провадження є процесуальною дією не лише не тотожною, а відмінною від закриття провадження у справі (в цілому) та свідчить про різне значення понять «закриття провадження у справі» та «закриття касаційного провадження».

Детальніше з текстами ухвал КГС ВС від 06 березня 2024 року у справі № 922/1912/23, від 23 січня 2024 року у справі № 907/304/23, від 15 січня 2024 року у справі № 925/367/20(925/859/21) можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473100>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116486997>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116288948>.

Стаття 231. Закриття провадження у справі
Стаття 328. Виправлення помилки у виконавчому документі
та визнання його таким, що не підлягає виконанню

Чому заява про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню, не може бути підставою для закриття провадження за п. 3 ч. 1 ст. 231 ГПК України?

Визнання наказу таким, що не підлягає виконанню, належить до процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судового рішення, і розгляд передбаченої ст. 328 ГПК України заяви не є окремим видом судового провадження, окремою стадією господарського процесу. Відповідно, процесуальне законодавство не встановлює окремого відкриття провадження з розгляду такої заяви, яке могло б бути закрите, зокрема, на підставі п. 3 ч. 1 ст. 231 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 вересня 2025 року у справі № 908/54/23 (908/930/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025564>.

Стаття 232. Види судових рішень Стаття 42 КУзПБ. Визнання недійсними правочинів боржника

Який процесуальний документ (рішення чи ухвалу) повинен прийняти суд за результатами розгляду заяви арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника?

Згідно із ч. 3 ст. 232 ГПК України розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду.

В абз. 3 ч. 2 ст. 7 КУзПБ унормовано, що господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними ГПК України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення.

Водночас ч. 1–2, 4 ст. 42 КУзПБ встановлено підстави, з яких правочини, вчинені боржником після відкриття провадження у справі про банкрутство або протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство, можуть бути визнані недійсними господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство за заявою арбітражного керуючого або кредитора, про що господарський суд постановляє ухвалу.

Судові рішення у процедурі банкрутства можна поділити на дві групи. Одній з них властиво не вирішення спорів, а розв'язання специфічних питань, притаманних саме процедурам банкрутства, тобто непозовному провадженню: про відкриття провадження у справі про банкрутство, про припинення дії мораторію щодо майна боржника, про закриття провадження у справі про банкрутство, про затвердження плану санації, про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, про призначення керуючого санацією, ліквідатора тощо. Друга група стосується виключно вирішення спорів. До неї належать судові рішення щодо розгляду спорів, стороною в яких є боржник. Такі спори розглядаються за позовом сторони, тобто в позовному провадженні. Хоча вони вирішуються тим судом, який відкрив провадження у справі про банкрутство, ці спори не стосуються непозовного провадження, яке врегульоване КУзПБ, а тому регламентуються правилами про позовне провадження, встановленими у ГПК України.

Отже, якщо позовна заява арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника не обґрунтована положеннями ч. 1–2 ст. 42 КУзПБ, то за результатами її розгляду суд має приймати рішення, а не ухвалу.

Водночас з 15.04.2023 (набрання чинності новою редакцією ст. 42 КУзПБ) розгляд позовних заяв боржника і заяв арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсними правочинів боржника, обґрунтованих положеннями ст. 42 КУзПБ, має завершуватися ухваленням рішення.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 08 серпня 2023 року у справі № 910/8115/19 (910/13492/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269741>.

Стаття 233. Порядок ухвалення судових рішень

Чи може інша особа підписати електронний примірник судового рішення, якщо суддя, який ухвалив рішення, втратив можливість його підписання власним кваліфікованим електронним підписом?

Згідно із ч. 8 ст. 233 ГПК України всі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах. Судові рішення викладаються в електронній формі з використанням ЄСІКС шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів у порядку, визначеному Положенням про ЄСІКС та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів), та оприлюднюються в порядку, визначеному згаданим Положенням та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів). На судові рішення, викладені в електронній формі, накладається кваліфікований електронний підпис (далі – КЕП) судді (у разі колегіального розгляду – КЕП всіх суддів, які входять до складу колегії).

Електронний примірник судового рішення має бути ідентичним за документарною інформацією та реквізитами оригіналу судового рішення в паперовій формі, підписаного КЕП судді, який ухвалив таке судові рішення, в разі колегіального розгляду – КЕП всіх суддів, які входять до складу колегії, або іншої особи, визначеної п. 2 р. III Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – Порядок), та надісланий до Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – Реєстр) у день його виготовлення засобами автоматизованої системи документообігу суду.

Зміст положень п. 2 р. III Порядку вказують, якщо суддя / судді на момент настання необхідності надсилання до Реєстру електронного примірника судового рішення втратив / втратили можливість його підписання власним КЕП, зокрема внаслідок перебування у відпустці, голова відповідного суду може замість судді, який не може накласти КЕП особисто, підписати електронний примірник такого судового рішення власним КЕП або уповноважити відповідним наказом іншу особу на вчинення таких дій, за винятком випадків, коли судові рішення ухвалені судами, що перебувають (перебували) в процесі припинення (ліквідації).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15 січня 2025 року у справі № 914/70/22(914/797/24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124591787>.

Стаття 238. Зміст рішення

Чи допускається під час ухвалення рішення про стягнення боргу, на який нараховуються відсотки або пеня, зазначити в рішенні на підставі ч. 10 ст. 238 ГПК України про нарахування одночасно відповідних відсотків та пені до моменту виконання рішення?

Чи є ч. 10 ст. 238 ГПК України щодо строку нарахування пені спеціальною нормою по відношенню до ч. 6 ст. 232 ГК України?

Під час прийняття рішення про стягнення боргу, на який нараховуються відсотки або пеня, суд вправі відповідно до ч. 10 ст. 238 ГПК України зазначити в рішенні про нарахування відповідних або відсотків, або ж пені до моменту виконання рішення. Не допускається зазначити в рішенні про одночасне нарахування відповідних відсотків та пені до моменту виконання рішення суду. Таке нарахування суд може здійснити лише на підставі процесуального клопотання позивача.

Питання про можливість у конкретній справі застосовувати приписи ч. 10 ст. 238 ГПК України суд вирішує на власний розсуд з урахуванням обставин, що мають істотне значення, на основі принципів розумності, справедливості та пропорційності.

Нарахування пені або відсотків у порядку ч. 10 ст. 238 ГПК України ґрунтується на підставі тих самих норм матеріального права, які є підставою для задоволення позову про стягнення відсотків або пені за порушення виконання зобов'язання. Тобто це ті самі заходи відповідальності, але продовжені на наступний період часу, протягом якого зобов'язання не виконується.

Передбачені ч. 2 ст. 625 ЦК України 3 % річних охоплюються приписами ч. 10 ст. 238 ГПК України за умови, що позивач заявив позовну вимогу про стягнення 3 % річних за порушення виконання зобов'язання та суд дійшов висновку про наявність підстав для задоволення цієї вимоги.

Приписи ч. 10 ст. 238 ГПК України є нормами процесуального права, які не регулюють відносини господарсько-правової відповідальності за невиконання договірною зобов'язання, тому не можна вважати, що зазначена стаття Кодексу є спеціальною нормою по відношенню до загальної норми, ч. 6 ст. 232 ГК України. Відтак строк нарахування пені на підставі ч. 10 ст. 238 ГПК України не повинен перевищувати шести місяців, якщо інший строк не встановлений договором чи спеціальним законом, який містить норми матеріального права, що регулюють відносини господарсько-правової відповідальності.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 червня 2024 року у справі № 910/14524/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088907>.

Стаття 242. Вручення судового рішення

Чи є достатнім надіслання представнику позивача електронної копії ухвали про відкладення розгляду справи засобами підсистем ЄСІТС, а не в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення?

Відповідно до ч. 1 ст. 285 ГПК України судові рішення суду апеляційної інстанції вручаються (видаються або надсилаються) в порядку, встановленому ст. 242 ГПК України.

За приписами ч. 5 ст. 242 ГПК України учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси або рекомендованим листом з повідомленням про вручення, якщо така адреса відсутня.

Частиною 5 ст. 6 ГПК України унормовано, що суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням ЄСІКС в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Надсилання судом апеляційної інстанції копії ухвали про відкладення розгляду справи представнику позивача засобами підсистем ЄСІТС на адресу електронної пошти, зазначену ним під час подання через підсистему «Електронний суд» апеляційної скарги, відповідає приписам ч. 5, 7 ст. 6 ГПК України, і судові рішення вважається врученим такому представнику згідно із ч. 5 ст. 242 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21 грудня 2022 року у справі № 0940/1338/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108259886>.

Стаття 244. Додаткове рішення

Якою має бути форма судового рішення у разі розгляду питання про розподіл судових витрат, якщо суд не вирішив питання про судові витрати?

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 244 ГПК України суд, що ухвалив рішення, може за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, якщо судом не вирішено питання про судові витрати.

За змістом ч. 3 згаданої статті цього Кодексу суд, що ухвалив рішення, ухвалює додаткове судове рішення в тому самому складі та в тому самому порядку, що й судове рішення.

Тобто у разі якщо закінчено судове провадження (закрито провадження у справі, залишено позов без розгляду, вирішено спір по суті) і суд не вирішив питання про розподіл судових витрат, то суд у порядку, передбаченому ст. 244 ГПК України, має право за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення до основного рішення у справі (ухвали про закриття провадження у справі, ухвали про залишення позову без розгляду, рішення / постанови за результатом розгляду справи по суті), яким закінчено провадження у справі.

Від виду процесуального рішення, ухваленого судом за результатом закінчення розгляду справи (ухвали, рішення, постанови), залежить і назва додаткового рішення у справі: додаткова ухвала, додаткове рішення, додаткова постанова.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 06 березня 2024 року у справі № 905/1840/21 та від 10 травня 2024 року у справі № 925/134/23 можна ознайомитися за посиланнями <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117507870> та <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118983065>.

Стаття 244. Додаткове рішення

В якому випадку ухвалене додаткове рішення втрачає силу?

У частині 1 ст. 244 ГПК України встановлено, що суд, який ухвалив рішення, може за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, якщо він не вирішив питання про судові витрати.

Аналіз положень наведеної статті Кодексу свідчить, що додаткове судове рішення є похідним від первісного судового акта, є його невід'ємною складовою, ухвалюється в тому самому складі та порядку, що й первісне судове рішення. Додаткове судове рішення є засобом усунення неповноти судового рішення, внаслідок якої, зокрема, залишилося невирішеним питання про судові витрати, складовою частиною яких є компенсація стороні витрат правничої допомоги. У разі скасування рішення у справі ухвалене додаткове рішення втрачає силу (постанови ВП ВС від 05.07.2023 у справах № 911/3312/21 і № 904/8884/21).

Отже, скасування первісного судового рішення, ухваленого за результатом вирішення спору по суті, є самостійною підставою для скасування додаткового судового рішення.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 28 травня 2025 року у справі № 910/4918/21 (910/1820/24), від 06 лютого 2024 року у справі № 927/424/23, від 15 лютого 2023 року у справі № 911/1770/21, від 23 червня 2022 року у справі № 904/6341/20 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129853578>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984669>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109272688>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104942137>.

Стаття 246. Окрема ухвала

Якими повноваженнями наділений суд у разі виявлення під час розгляду справи порушення вимог законодавства?

За приписами частин 1, 5 ст. 246 ГПК України суд, виявивши при вирішенні спору порушення законодавства або недоліки в діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб, постановляє окрему ухвалу, незалежно від того, чи є вони учасниками судового процесу. В окремій ухвалі суд має зазначити закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його статтю, пункт тощо), вимоги яких порушено, і в чому саме полягає порушення.

Чи підлягає оскарженню окрема ухвала Верховного Суду?

Окрема ухвала надсилається відповідним юридичним та фізичним особам, державним та іншим органам, посадовим особам, які за своїми повноваженнями повинні усунути виявлені судом недоліки чи порушення чи запобігти їх повторенню (ч. 6 ст. 246 ГПК України).

Відповідно до частин 7–9 ст. 346 ГПК України з метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, суд встановлює у ній строк для надання відповіді залежно від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання. Окрему ухвалу може бути постановлено судом першої інстанції, судами апеляційної чи касаційної інстанцій. Окрема ухвала може бути оскаржена особами, яких вона стосується. Окрема ухвала Верховного Суду оскарженню не підлягає.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 14 лютого 2024 року у справі № 910/1993/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117105834>.

Стаття 246. Окрема ухвала

Чи залежить право суду постановити окрему ухвалу від волевиявлення учасника судового процесу?

Відповідно до положень ч. 1 ст. 246 ГПК України суд, виявивши при вирішенні спору порушення законодавства або недоліки в діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб, постановляє окрему ухвалу, незалежно від того, чи є вони учасниками судового процесу.

Окрема ухвала суду у розумінні положень зазначеної статті Кодексу є процесуальним засобом необхідного належного реагування (судового впливу) на порушення законності, а також на причини та умови, що цьому сприяли, які виявлені ним саме під час судового розгляду.

Тобто за своєю суттю окрема ухвала є формою реагування суду на виявлені порушення вимог законодавства та інструментом для їх усунення шляхом надання відповідних звернень особі/особам, до компетенції та/або обов'язку яких відноситься усунення виявлених порушень.

Постановлення окремої ухвали є правом, а не обов'язком суду, яке він може реалізувати у разі виявлення при вирішенні спору по суті порушення певним органом чи особою вимог законодавства. Чинним процесуальним законодавством не передбачено постановлення окремої ухвали за клопотанням сторони у справі.

Отже, право суду постановити окрему ухвалу є самостійним і не залежить від волевиявлення учасника судового процесу.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 26 березня 2024 року у справі № 913/768/21, від 08 листопада 2023 року у справі № Б8/065-12 (911/229/22), від 01 квітня 2022 року у справі № 905/1926/18 та ухвал КГС ВС від 11 жовтня 2023 року у справі № 916/495/22, від 24 травня 2023 року у справі № 910/5241/20 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117974238>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115102699>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103906288>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114150953>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111095964>.

Стаття 254. Право апеляційного оскарження Стаття 264. Закриття апеляційного провадження

Які процесуальні дії суду у разі подання апеляційної скарги особою, яка не брала участі у справі, але вважає порушеними оскаржуваним рішенням свої права, інтереси та (або) обов'язки?

Особа, яка не брала участі у справі, в апеляційній скарзі має чітко зазначити, в якій частині оскаржуваного нею судового рішення (в мотивувальній та / або резолютивній) прямо вказано про її права, інтереси та (або) обов'язки, і про які саме.

Якщо скаржник зазначає лише про те, що рішення може вплинути на його права, інтереси та (або) обов'язки, або зазначає (констатує) лише, що рішенням це вирішено, то такі посилання не можуть бути достатньою та належною підставою для відкриття апеляційного провадження.

Якщо ж після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою, поданою особою з підстав вирішення судом питання про її права, інтереси та (або) обов'язки, встановлено, що судовим рішенням питання про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи не вирішувалося, то апеляційний господарський суд своєю ухвалою закриває апеляційне провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 264 ГПК України, оскільки не існує правового зв'язку між скаржником і сторонами у справі, у зв'язку з чим відсутній суб'єкт апеляційного оскарження.

Отже, суд апеляційної інстанції має першочергово з'ясувати, чи прийнято оскаржуване судове рішення про права, інтереси та (або) обов'язки скаржника, про які саме, в якій саме частині судового рішення прямо вказано про таке, та після встановлення цих обставин вирішити питання про скасування судового рішення.

У разі встановлення, що права, інтереси та (або) обов'язки заявника оскаржуваним судовим рішенням не порушені, під час розгляду справи судом не вирішувалися – закрити апеляційне провадження, оскільки особа не має права на апеляційне оскарження рішення суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07 лютого 2024 року у справі № 5023/3214/11 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176803>.

Стаття 255. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції

Чи може ухвала, яка не підлягає оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції, бути визначена окремо в апеляційній скарзі як оскаржуване рішення поряд із рішенням, ухваленим по суті спору?

Зі змісту ч. 1 ст. 255 ГПК України вбачається, що окремо від рішення суду першої інстанції можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду такої інстанції, згідно з переліком, наведеним у цій частині статті.

Водночас відповідно до ч. 3 наведеної статті Кодексу заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду. При цьому не має значення, були ці ухвали протокольними чи викладені у вигляді окремого рішення суду (ухвали).

Ця норма означає, що доводи щодо порушення судом першої інстанції норм процесуального права при винесенні ухвали включаються в текст апеляційної скарги, а сама ухвала не зазначається в апеляційній скарзі окремо (як оскаржуване рішення), щодо неї скаржник не формулює окремих вимог (зокрема, не просить її скасувати), за її оскарження не сплачується судовий збір, а строк на її оскарження збігається зі строком на оскарження рішення суду першої інстанції.

Суд має розглянути доводи скаржника щодо незаконності ухвали, яка не підлягає оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції, саме як один з доводів апеляційної скарги на рішення, ухваленого по суті спору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 червня 2024 року у справі № 204/9551/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119806301>.

Стаття 255. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції
Стаття 9 КУзПБ. Оскарження судових рішень у процедурі
банкрутства (неплатоспроможності)

Чи належить
ухвала
про приєднання /
об'єднання заяв
про відкриття
провадження
у справі
про банкрутство
до таких,
що підлягають
оскарженню
в апеляційному
порядку?

Системний аналіз п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України, ч. 6 ст. 12, ст. 254, 255 ГПК України, ч. 1 ст. 2, ч. 1, 2 ст. 9 КУзПБ свідчить, що в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в апеляційному порядку можуть бути оскаржені:

а) усі спеціальні ухвали місцевого господарського суду за правилом ч. 2 ст. 9 КУзПБ, щодо яких цим Кодексом не встановлено винятків (зокрема ч. 6 ст. 5 КУзПБ, абз. 2 ч. 2 ст. 47 КУзПБ);

б) ухвали, включені до переліку, наведеному в ч. 1 ст. 255 ГПК України, які суд постановляє, здійснюючи процесуальні дії та вирішуючи інші процесуальні питання, за правилами та на підставі норм ГПК України.

Отже, ухвала про прийняття на підставі ч. 4 ст. 39 КУзПБ заяв для одночасного розгляду з прийнятою заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство стосовно того самого боржника підлягає апеляційному оскарженню згідно з ч. 2 ст. 9 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 16 серпня 2023 року у справі № 920/162/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738385>.

Стаття 258. Форма і зміст апеляційної скарги

Стаття 119. Поновлення та продовження процесуальних строків

Які процесуальні дії має вчинити суд апеляційної інстанції у разі звернення скаржника з клопотанням про звільнення від сплати судового збору після постановлення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скаржнику строку для подання доказів сплати судового збору?

Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 258 ГПК України скаржник має додати до апеляційної скарги докази сплати судового збору. У випадку, коли розмір судового збору перевищує п'яти відсотків розміру річного доходу скаржника – фізичної особи за попередній календарний рік, він може клопотати про звільнення його від сплати судового збору (ст. 8 Закону України «Про судовий збір»). Таке клопотання скаржник повинен заявити в апеляційній скарзі. Тобто строк його заявлення визначений днем подання апеляційної скарги.

У разі коли після постановлення судом ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скаржнику строку на усунення її недоліків, а саме надання доказів сплати судового збору, скаржник звернувся до суду з клопотанням про звільнення його від сплати судового збору, суд може залишити таке клопотання без розгляду з підстав пропущення строку його подання або за заявою скаржника поновити цей строк та розглянути клопотання по суті.

У випадку залишення судом клопотання про звільнення скаржника від сплати судового збору без розгляду або відмови в задоволенні такого клопотання суд постановляє ухвалу, яку направляє скаржнику.

Отримавши її, скаржник повинен виконати ухвалу суду про залишення апеляційної скарги без руху, а саме надати суду докази сплати судового збору. Якщо скаржник не встигає цього зробити до закінчення строку, наданого судом або встановленого законом на усунення недоліків, він може звернутися до суду із заявою про продовження або поновлення зазначеного строку.

Для цього перед постановленням ухвали про повернення апеляційної скарги з підстави неусунення скаржником її недоліків суд має переконатись, що скаржник отримав ухвалу про залишення без розгляду або відмову в задоволенні його клопотання про звільнення від сплати судового збору та має розумний строк для сплати судового збору і подання заяви про продовження або поновлення строку на усунення недоліків разом з доказами сплати судового збору. Відповідно до ч. 6 ст. 260 ГПК України такий строк не повинен перевищувати п'яти днів з дня закінчення строку на усунення недоліків.

Якщо скаржник звернувся до суду із заявою про продовження або поновлення встановленого судом або законом строку на усунення недоліків разом з доказами сплати судового збору, то суд може продовжити або поновити пропущений строк, прийняти докази сплати судового збору та відкрити апеляційне провадження, якщо визнає причини його пропуску поважними, або відмовити у продовженні, поновленні пропущеного строку та повернути апеляційну скаргу.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 жовтня 2023 року у справі № 910/10939/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114685580>.

Стаття 259. Надсилання копії апеляційної скарги сторонам у справі

Стаття 42. Права та обов'язки учасників справи

Чи зобов'язаний позивач, який оскаржує ухвалу суду першої інстанції про повернення позовної заяви, надсилати копії апеляційної скарги та доданих до неї документів іншим учасникам справи, наявність електронного кабінету для яких є обов'язковим, у разі відсутності у них такого кабінету, а також подати суду докази надіслання зазначених копій у разі подання позову та апеляційної скарги через електронний кабінет?

Відповідно до ч. 1 ст. 259 та абз. 1 ч. 7 ст. 42 ГПК України учасник справи повинен надсилати копії документів у паперовій формі цінним листом з описом вкладення лише тим учасникам справи, які не мають електронного кабінету та за ч. 6 ст. 6 ГПК України не зобов'язані його реєструвати.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 908/3731/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121591790>.

Стаття 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги

Коли починається перебіг строку для усунення недоліків апеляційної скарги? Чи впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень?

Право на вчинення процесуальних дій (усунення недоліків) пов'язується з моментом отримання копії ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, а не з моментом перебування поштового відправлення у точці видачі/доставки.

Надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень не впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 жовтня 2022 року у справі № 922/2201/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106867459>.

Стаття 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги
Стаття 261. Відмова у відкритті апеляційного провадження

Чи підлягають виклику у судове засідання учасники справи для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження?

Відповідно до частин 1-3 ст. 262 ГПК України про відкриття апеляційного провадження у справі суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу. До відкриття апеляційного провадження учасники справи мають право подати заперечення проти відкриття апеляційного провадження. Питання про відкриття апеляційного провадження у справі вирішується не пізніше п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги або заяви про усунення недоліків, поданої у порядку, передбаченому ст. 260 ГПК України.

Питання про відмову у відкритті апеляційного провадження вирішується не пізніше п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків (ч. 3 ст. 261 ГПК України).

Ані положення ст. 260, ані положення ст. 261 ГПК України не вимагають окремого проведення судового засідання для вирішення питання про можливість відкриття апеляційного провадження у справі.

У ст. 267 ГПК України визначені дії, які вчиняються для підготовки розгляду справи судом апеляційної інстанції. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач доповідає про них колегії суддів, яка вирішує питання про проведення додаткових підготовчих дій в разі необхідності та призначення справи до розгляду. Про дату, час та місце розгляду справи повідомляються учасники справи, якщо справа відповідно до цього Кодексу розглядається з їх повідомленням (ст. 268 ГПК України). Тобто про дату, час та місце розгляду справи суд повідомляє учасників справи, якщо справа відповідно до ГПК України розглядається з їх повідомленням, лише після вчинення передбачених цим Кодексом дій.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 червня 2024 року у справі № 204/9551/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119806301>.

Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції

Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями перевіряти дотримання судом першої інстанції правил юрисдикції, якщо жодна із сторін не порушувала питання щодо неналежної юрисдикції розгляду спору?

Частиною 1 ст. 269 ГПК України унормовано, що суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.

Водночас ч. 4 цієї статті передбачено, що суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.

Згідно з ч. 2 ст. 278 ГПК України порушення правил юрисдикції господарських судів, визначених ст. 20–23 цього Кодексу, є обов'язковою підставою для скасування рішення незалежно від доводів апеляційної скарги.

Отже, суд апеляційної інстанції незалежно від доводів апеляційної скарги перевіряє дотримання правил юрисдикції господарських судів.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15 лютого 2022 року у справі № 908/2037/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103320420>.

Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції

Чи може вважатися винятковою обставиною для прийняття апеляційним судом нового доказу той факт, що цей доказ з'явився лише після ухвалення рішення судом першої інстанції?

Відповідно до ч. 3 ст. 269 ГПК України докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до такого суду з причин, що об'єктивно не залежали від нього.

Тобто єдиний винятковий випадок, коли можливе прийняття судом, у тому числі апеляційної інстанції, доказів із порушенням встановленого процесуальним законом порядку, – це наявність об'єктивних обставин, які унеможливають своєчасне вчинення такої процесуальної дії з причин, що не залежали від нього, тягар доведення яких покладений на учасника справи.

Приймаючи додаткові матеріали, які не фігурували у суді першої інстанції, апеляційний господарський суд зобов'язаний належним чином мотивувати своє рішення. Мотивація має містити як правове обґрунтування винятковості неподання доказів у встановлений процесуальний строк, так і посилання на докази, надані апеляційній інстанції, які підтверджують неможливість їхнього завчасного подання з причин, що об'єктивно не залежали від суб'єкта доказування (сторони).

Відсутність існування доказів на момент ухвалення рішення суду першої інстанції виключає можливість прийняття апеляційним судом додаткових доказів незалежно від причин їх неподання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від від 10 вересня 2025 року у справі № 906/127/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130129688>.

Стаття 275. Повноваження суду апеляційної інстанції
Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції

Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями скасувати рішення місцевого господарського суду та передати справу на новий / подальший розгляд до цього ж суду?

Межі розгляду справи в суді апеляційної інстанції визначені ст. 269 ГПК України, відповідно до якої суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї.

Тобто, переглядаючи в апеляційному порядку судові рішення, суд апеляційної інстанції наділений широким колом повноважень, адже він має право досліджувати як наявні у справі, так і у окремих випадках додатково подані докази.

Перелік повноважень суду апеляційної інстанції за результатом перегляду рішення місцевого господарського суду, наведений у ч. 1 ст. 275 ГПК України.

Зазначена стаття містить вичерпний перелік повноважень, які суд апеляційної інстанції має право застосувати за результатами розгляду апеляційної скарги на рішення суду.

До цього переліку не входить право на скасування рішення суду першої інстанції з передачею справи для нового / подальшого розгляду до цього ж суду.

Тобто, скасовуючи рішення місцевого господарського суду та направляючи справу на новий розгляд, суд апеляційної інстанції виходить за межі повноважень, визначених ст. 275 ГПК України, чим допускає порушення норм процесуального права.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09 жовтня 2024 року у справі № 922/412/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122188049>.

Стаття 281. Порядок ухвалення судових рішень судом апеляційної інстанції

Стаття 310. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду

Чи є непідписання постанови всім складом суду, визначеним для розгляду справи, обов'язковою підставою для скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд?

Відповідно до ч. 3 ст. 281 ГПК України постанова або ухвала суду апеляційної інстанції оформлюється суддею-доповідачем (іншим суддею, якщо суддя-доповідач не згодний з постановою/ухвалою) і підписується всім складом суду, визначеним для розгляду справи, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

У п. 3 ч. 1 ст. 310 ГПК України законодавцем унормовано, що судові рішення підлягають обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо рішення не підписано будь-яким із суддів або підписано не тими суддями, що в ньому зазначені.

Отже, наявність у матеріалах справи непідписаної всім складом суду, визначеним для розгляду справи, постанови є обов'язковою підставою для скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19 вересня 2023 року у справі № 910/10681/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113651176>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

З якого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову, слід виходити при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України: встановленого на 1 січня року, в якому особа звернулася з позовом у справі, чи на 1 січня року, в якому було подано касаційну скаргу?

Звертаючись з позовом до суду, особа визначає ціну позову з урахуванням прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на момент подання позовної заяви. З огляду на ціну позову суд першої інстанції визначає розмір судового збору, який особа має сплатити за подання позовної заяви, наявність чи відсутність підстав для віднесення справи до категорії малозначних та порядок розгляду такої справи тощо.

Подальша зміна законодавцем розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб не має впливати на законні права та очікування учасників судового процесу (в тому числі щодо можливості касаційного оскарження судового рішення), який вже розпочався.

Отже, вирішуючи питання щодо відкриття касаційного провадження, слід обраховувати п'ятсот прожиткових мінімумів на одну працездатну особу у випадках, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, з розміру, що був встановлений на 1 січня року, в якому особа звернулася з відповідним позовом.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 02 вересня 2022 року у справі № 924/337/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106051431>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

Чи можна в касаційному порядку оскаржити рішення судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права?

Системний аналіз положень ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ч. 4 ст. 236 та ч. 7 ст. 301 ГПК України свідчить, що суд касаційної інстанції формує висновки щодо застосування не лише норм матеріального права, які є обов'язковими для судів першої та апеляційної інстанцій, а й вказує на особливість та правильність застосування норм процесуального права.

Отже, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України підставами оскарження судових рішень, зазначених у п. 1, 4 ч. 1 цієї статті, якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку, можуть бути неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19 серпня 2022 року у справі № 908/2287/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105837295>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

Які підстави є належними для прийняття рішення про відступ від раніше сформованої правової позиції Верховного Суду?

Для відступу від раніше сформованої правової позиції Верховного Суду необхідно встановити, що існує об'єктивна необхідність такого відступу саме у конкретній справі.

Причинами для відступу можуть бути вади попереднього рішення чи групи рішень (їх неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість), зміни суспільного контексту.

З метою забезпечення єдності та сталості судової практики для відступу від висловлених раніше правових позицій Верховного Суду потрібно мати ґрунтовні підстави: попередні рішення мають бути помилковими, неефективними або застосований у цих рішеннях підхід повинен очевидно застаріти внаслідок розвитку в певній сфері суспільних відносин або їх правового регулювання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 лютого 2022 року у справі № 910/33/21 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103371265>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження

Стаття 331. Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення

Чи підлягають касаційному оскарженню рішення судів попередніх інстанцій виключно в частині відмови у відстроченні їх виконання?

Згідно з ч. 6 ст. 238 та ч. 7 ст. 331 ГПК України питання відстрочення / розстрочення виконання судового рішення вирішується шляхом постановлення ухвали, яка може бути оскаржена.

Утім, норми ГПК України не містять заборони щодо включення питання про відстрочення / розстрочення виконання рішення безпосередньо до рішення суду за результатами розгляду справи по суті.

Пункт 2 ч. 1 ст. 287 ГПК України передбачає право на касаційне оскарження ухвал суду першої інстанції, зазначених у п. 3, 6, 7, 13, 14, 21, 25, 26, 28, 30 ч. 1 ст. 255 цього Кодексу, після їх перегляду в апеляційному порядку.

Ухвала суду першої інстанції щодо відстрочення / розстрочення виконання рішення після її перегляду в апеляційному порядку не може бути оскаржена в касаційному порядку, оскільки не включена до переліку, визначеного ст. 287 ГПК України.

Водночас для забезпечення права на доступ до правосуддя та дотримання принципу рівності сторін можливість касаційного перегляду такої ухвали виникає лише тоді, коли апеляційний суд вирішив це питання вперше, без попереднього розгляду судом першої інстанції.

Детальніше з текстами ухвали ОП КГС ВС від 06 червня 2025 року у справі № 908/1721/23 та постанови КГС ВС від 31 липня 2025 року у справі № 908/3274/23 можна ознайомитися за посиланнями <http://reyestr.court.gov.ua/Review/128132848>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129280678>.

Стаття 287. Право касаційного оскарження
Стаття 9 КУзПБ. Оскарження судових рішень у процедурі
банкрутства (неплатоспроможності)

Чи підлягає
касаційному
оскарженню
ухвала суду
апеляційної
інстанції
про відмову
в перегляді
за нововиявленими
обставинами
постанови цього
суду у справах
про банкрутство?

Системний аналіз ч. 1 ст. 2, ч. 3 ст. 9 КУзПБ та п. 3 ч. 1 ст. 287 ГПК України дає підстави для висновку, що приписи ч. 3 ст. 9 КУзПБ, як і інші положення цього Кодексу, не обмежують право учасників справи чи осіб, які не брали участі у справі, але суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, на звернення з касаційною скаргою на ухвалу суду апеляційної інстанції про відмову в задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанови цього суду, зокрема тієї, яка не підлягає окремому касаційному оскарженню у справі про банкрутство.

Такого обмеження не встановлено і для випадку оскарження ухвал апеляційного господарського суду про відмову в задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанов, касаційне оскарження яких раніше не було передбачене нормами ч. 3 ст. 9 КУзПБ у редакції Закону України від 20.03.2023 № 2971-ІХ.

Тобто ухвали апеляційного господарського суду в межах основного провадження у справі про банкрутство оскаржуються в касаційному порядку з обмеженнями, встановленими лише ГПК України.

Отже, у справах про банкрутство (неплатоспроможність) ухвала суду апеляційної інстанції про відмову в задоволенні заяви про перегляд постанови цього суду за нововиявленими обставинами підлягає касаційному оскарженню відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 287 ГПК України та ч. 1 ст. 2 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 11 червня 2025 року у справі № 925/1240/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128067662>.

Стаття 290. Форма і зміст касаційної скарги

Стаття 292. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги

Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

Чи відповідає вимогам чинного законодавства касаційна скарга, що не містить відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету в особи, яка її подає? Які наслідки неналежного оформлення касаційної скарги?

Згідно з абз. 1 ч. 6 ст. 6 ГПК України (в редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку.

За новою редакцією п. 2 ч. 2 ст. 290 ГПК України (в редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) у касаційній скарзі повинно бути зазначено повне найменування особи, яка подає касаційну скаргу, її місцезнаходження, поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, номери засобів зв'язку, адресу електронної пошти (за наявності), *відомості про наявність або відсутність електронного кабінету. Якщо касаційна скарга не містить відповідних відомостей про особу, яка її подає, така скарга не відповідає вимогам закону.*

Відповідно до ч. 2 ст. 292 ГПК України у разі якщо касаційна скарга оформлена з порушенням вимог, встановлених ст. 290 цього Кодексу, а також подана особою, яка відповідно до ч. 6 ст. 6 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються положення ст. 174 цього Кодексу, про що суддя постановляє відповідну ухвалу.

За приписами абз. 1 ч. 2 ст. 174 ГПК України в ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху. Якщо ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється з підстави, визначеної абз. 2 ч. 1 цієї статті, суд в ухвалі зазначає про обов'язок такої особи зареєструвати електронний кабінет відповідно до ст. 6 цього Кодексу, що передбачено абз. 2 ч. 2 ст. 174 ГПК України.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 10 листопада 2023 року у справі № 906/1141/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834787>.

Стаття 293. Відмова у відкритті касаційного провадження

Чи є можливим відкриття касаційного провадження та здійснення касаційного перегляду у справі в разі, якщо ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї самої особи на це саме судове рішення?

У разі коли подана учасником справи касаційна скарга була розглянута судом і за наслідками касаційного перегляду прийнята відповідна постанова або у відкритті касаційного провадження за такою касаційною скаргою було відмовлено, повторне подання касаційної скарги цією самою особою на це саме судове рішення є неможливим.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 903/682/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107490744>.

Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі

Чи може бути поновлений строк на подання відзиву на касаційну скаргу?

Оскільки строк на подання відзиву на касаційну скаргу встановлюється не законом, а судом і може бути продовженим, а не поновленим, то клопотання сторони у справі про поновлення строку на подання відзиву касаційної скарги не може бути задоволено.

Тобто відзив на касаційну скаргу, в якому сторона у справі просить поновити строк на його подання, суд залишає без розгляду.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 01 серпня 2022 року у справі № 910/16784/20 та від 21 вересня 2022 року у справі № 922/2012/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105693209>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106774318>.

Стаття 308. Повноваження суду касаційної інстанції

Чи наділений касаційний суд повноваженнями самостійно здійснити правову кваліфікацію спірних правовідносин, не направляючи справу на новий розгляд?

У разі, якщо суди попередніх інстанцій під час розгляду справи дотрималися вимог процесуального права щодо зібрання та дослідження доказів, і такі докази є допустимими, та на підставі цих доказів встановлені обставини справи, але судами надано неправильну правову кваліфікацію спірним правовідносинам, наслідком чого стало неправильне застосування норм матеріального права, тоді суд касаційної інстанції, не передаючи справу на новий розгляд, наділений правом самостійно здійснити правову кваліфікацію спірних правовідносин, і використати свої повноваження, передбачені п. 3 ч. 1 ст. 308 ГПК України, з метою дотримання принципів стабільності, остаточності судових рішень і розумних строків судового провадження.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 12 вересня 2024 року у справі № 916/1719/22 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/122679436>.

Стаття 310. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду

Чому неповідомлення особи про дату та час проголошення рішення не є підставою для скасування судового рішення згідно з п. 5 ч. 1 ст. 310 ГПК України?

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 310 ГПК України судові рішення підлягають обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо справу розглянуто за відсутності будь-кого з учасників справи, належним чином не повідомлених про дату, час і місце судового засідання, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою касаційну скаргу такою підставою.

Відповідно до ст. 219 ГПК України після судових дебатів суд оголошує про перехід до стадії ухвалення судового рішення та час його проголошення в цьому судовому засіданні. У виняткових випадках залежно від складності справи суд може відкласти ухвалення та проголошення судового рішення на строк не більше десяти днів з дня переходу до стадії ухвалення судового рішення, оголосивши дату та час його проголошення.

Водночас норми ГПК України не встановлюють правових наслідків у вигляді скасування судового рішення у випадку відсутності такого повідомлення.

Процесуальний закон не покладає на суд обов'язку забезпечити присутність сторін під час проголошення судового рішення, а лише передбачає право учасників бути присутніми у цьому засіданні. Отже, неповідомлення особи про дату та час проголошення рішення не може розцінюватися як порушення її права на участь у розгляді справи та не є підставою для скасування судового рішення в розумінні п. 5 ч. 1 ст. 310 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25 вересня 2025 року у справі № 913/182/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130643837>.

Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині
Стаття 231. Закриття провадження у справі

Хто має право порушити питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України?

Питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження може бути порушено перед судом саме позивачем шляхом подання відповідної заяви. Ухвала про передачу справи за встановленою юрисдикцією постановляється судом касаційної інстанції за наявності відповідної заяви позивача у справі.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 23 лютого 2022 року у справі № 915/1565/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103525065>.

Стаття 320. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Чи можуть бути переглянуті судові рішення за виключними обставинами з підстави встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане?

Рішення КСУ має пряму (перспективну) дію в часі і застосовується щодо тих правовідносин, які тривають або виникли після його ухвалення. Якщо правовідносини тривалі і виникли до ухвалення рішення КСУ, однак продовжують існувати після його ухвалення, то на них поширюється дія такого рішення КСУ. Тобто рішення КСУ поширюється на правовідносини, які виникли після його ухвалення, а також на правовідносини, які виникли до його ухвалення, але продовжують існувати (тривають) після цього. Дія рішення КСУ не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися (припинилися) до його ухвалення.

Застереження щодо можливості перегляду судового рішення у зв'язку з виключними обставинами у разі, якщо воно ще не виконане, ґрунтується на принципі юридичної визначеності, який вимагає поваги до принципу *res judicata*, тобто поваги до остаточного рішення суду. Суть цього принципу полягає у тому, що рішення суду, яке набрало законної сили, є обов'язковим, не може ставитися під сумнів та підлягає виконанню, тобто вирішення судом спірного питання визнається за істину.

Саме з виконанням судового рішення реально поновлюються права особи, яка зверталася з відповідним позовом до суду і за наслідками виконання цього судового рішення отримує визначеність у правовому статусі, на який може покладатися, реалізуючи свої права та обов'язки.

Для застосування положень п. 1 ч. 3 ст. 320 ГПК України необхідна сукупність таких умов: 1) встановлена КСУ неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи; 2) винятковість випадку, яка полягає в тому, що рішення суду ще не виконане, тобто коли наслідки, передбачені ним, остаточно не настали.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 вересня 2022 року у справі № 924/57/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106506730>.

Стаття 321. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Чи є присічним процесуальний строк, встановлений ч. 2 ст. 321 ГПК України, у межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених п. 1 ч. 2 ст. 320 ГПК України? Чи можна поновити такий процесуальний строк? Чи існує можливість його переривання?

Системний аналіз змісту статей 118, 119, 321 ГПК України свідчить, що встановлений п. 1 ч. 2 ст. 321 цього Кодексу строк у три роки за своєю правовою природою є преклюзивним (припиняючим), тобто таким, сплив якого спричиняє припинення самого права, за реалізацією якого звертається особа, та він не може бути відновлений, незалежно від причин його пропуску.

Отже, можливість поновлення трирічного процесуального строку, встановленого ч. 2 ст. 321 ГПК України, в межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених п. 1 ч. 2 ст. 320 згаданого Кодексу, процесуальним законом виключається.

Положення ст. 116–119 ГПК України, якими вичерпно регулюються правовідносини щодо початку, закінчення, зупинення, поновлення та наслідків пропуску процесуальних строків, у тому числі присічного (преклюзивного), визначеного п. 1 ч. 2 ст. 321 цього Кодексу, не передбачають переривання процесуальних строків.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 серпня 2022 року у справі № 925/2073/13 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667429>.

Стаття 326. Обов'язковість судових рішень
Стаття 37 Закону України «Про виконавче провадження».
Повернення виконавчого документа стягувачу

Чи приводить повернення виконавчого документа стягувачеві до остаточного закриття виконавчого провадження?

Які дії щодо вжитих заходів примусового виконання має вчинити виконавець, якщо після повернення виконавчого документа стягувачу встановлено, що цей документ не підлягає виконанню?

Повернення стягувачу виконавчого документа за його письмовою заявою відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 37 Закону України від 02.06.2016 № 1404–VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон) не є тотожним закінченню виконавчого провадження, підстави якого визначено п. 5 ч. 1 ст. 39 Закону (скасування або визнання нечинним рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню). Повернення виконавчого документа не має остаточного характеру, оскільки норми ч. 5 ст. 37 Закону допускають його повторне пред'явлення в межах строків, передбачених ст. 12. Якщо вже після повернення виконавчого документа за заявою стягувача встановлено, що виконавчий документ не підлягає виконанню, виконавець скасовує вжиті заходи примусового виконання (зняття арешту, виключення відомостей з Єдиного реєстру боржників тощо) згідно із ч. 4 ст. 40 Закону без відновлення виконавчого провадження і без винесення постанови про його закінчення, що узгоджується з положеннями п. 20 розд. III Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 вересня 2025 року у справі № 908/54/23 (908/930/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025565>.

Стаття 327. Звернення судових рішень до виконання

Чи існують підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, коли виконавець відкрив виконавче провадження на підставі наказу, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду?

За приписами ч. 1, 3 ст. 327 ГПК України виконання судового рішення здійснюється на підставі наказу (що є виконавчим документом), виданого судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом.

Питання, пов'язані з примусовим виконанням судових рішень і рішень інших органів, врегульовані Законом України «Про виконавче провадження» (далі – Закон), який є спеціальним законом.

За п. 1 ч. 1 ст. 26 згаданого Закону виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа, зазначеного у ст. 3 Закону, зокрема виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, за заявою стягувача про примусове виконання рішення. При цьому детально дії виконавців під час вчинення виконавчих дій (у тому числі під час відкриття виконавчого провадження) регламентуються Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 (у редакції наказу від 29.09.2016 № 2832/5, далі – Інструкція).

Статтею 4 Закону встановлено вимоги, відповідно до яких має бути оформлений виконавчий документ, зокрема він має містити дату набрання рішенням законної сили (крім рішень, що підлягають негайному виконанню).

Згідно зі ст. 38 Закону в разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню) виконавче провадження повинно бути зупинено.

Тобто, коли виконавець, діючи відповідно до вимог законодавства та Інструкції, відкрив виконавче провадження на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду, та за відсутності інших документальних даних, що належним чином спростовують таку вказівку, то він у випадку поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду зупиняє розпочате виконавче провадження. Підстав для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження в такому разі немає.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18 серпня 2023 року у справі № 924/90/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112967145>.

Стаття 332. Зупинення виконання судового рішення Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі

Яким критерієм повинна відповідати заява (клопотання) особи, яка подала касаційну скаргу, про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії до закінчення перегляду в касаційному порядку?

Відповідно до абз. 2 ч. 4 ст. 294 ГПК України за наявності клопотання особи, яка подала касаційну скаргу, суд у разі необхідності вирішує питання про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії, якщо зупинити його виконання неможливо.

Частиною 1 ст. 332 ГПК України визначено, що суд касаційної інстанції за заявою учасника справи або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення суду або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку.

Водночас застосування відповідних повноважень має бути обґрунтованим, а підстави – вагомими, оскільки у такому випадку інша сторона у справі (учасники справи), на користь якої постановлено рішення, буде обмежена у праві на задоволення своїх вимог.

Заява (клопотання) про зупинення виконання (дії) судових рішень повинна містити не лише посилання на правові норми, що надають суду можливість здійснити таку процесуальну дію, насамперед вона має бути обґрунтованою посиланням на конкретні обставини (перешкоди у здійсненні повороту виконання, запобігання порушенню прав осіб, які брали / не брали участі у розгляді справи, але суд вирішив питання про їх права та обов'язки) і наявністю доказів на підтвердження таких обставин.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 22 лютого 2022 року у справі № 916/2825/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103524998>.

Стаття 332. Зупинення виконання судового рішення
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі

**Чи може бути
зупинено
виконання або дію
рішення суду, яким
відмовлено
в задоволенні
позовних вимог?**

Згідно зі ст. 129-1 Конституції України судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Розгляд питання про зупинення виконання оскаржуваних судових рішень має на меті не допустити порушення прав, свобод та охоронюваних законом інтересів особи, яка подала касаційну скаргу, та інших осіб, які беруть участь у справі, якщо такі наслідки можуть настати у зв'язку з дією та виконанням оскаржуваних судових рішень.

В абзаці 2 ч. 4 ст. 294 ГПК України передбачено, що за наявності клопотання особи, яка подала касаційну скаргу, суд у разі необхідності вирішує питання про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії, якщо зупинити його виконання неможливо.

У частині 1 ст. 332 ГПК України визначено, що суд касаційної інстанції за заявою учасника справи або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення суду або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку.

Системний аналіз наведених норм свідчить, що зупинення виконання судового рішення або зупинення його дії є можливим лише щодо судових рішень, якими суд задовольнив чи частково задовольнив вимоги позивачів (заявників), оскільки мета вирішення питання про зупинення виконання або дії судового рішення – не допустити порушення прав, свобод, обов'язків та інших охоронюваних законом інтересів особи, яка подала касаційну скаргу, або інших осіб, прав, свобод, інтересів чи обов'язків яких стосується оскаржуване судове рішення, якщо такі наслідки можуть настати у зв'язку з виконанням (дією) судового рішення.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 24 липня 2025 року у справі № 927/50/25 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/129088429>.

Стаття 334. Заміна сторони виконавчого провадження

Чи має право прокурор як заінтересована особа подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави?

Виконанню судового рішення не можна перешкоджати, відмовляти у виконанні або надмірно його затримувати (рішення Європейського суду з прав людини у справі «Глоба проти України» від 05.07.2012).

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 334 ГПК України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. Заяву про заміну сторони її правонаступником може подати сторона (заінтересована особа), державний або приватний виконавець.

Згідно із ч. 5 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, є обов'язковими тією мірою, якою вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив.

Виконання судових рішень є складовою права на справедливий суд та однією з процесуальних гарантій доступу до суду та ефективного захисту сторони у справі, що передбачено ст. 6, 13 Конвенції.

З урахуванням наведених законодавчих приписів прокурор як заінтересована особа має право подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави.

Детальніше з текстами постанови КГС ВС від 31 серпня 2023 року у справі № 902/505/19 та ухвали КГС ВС від 23 травня 2019 року у справі № 908/2878/13 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113176025>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81910723>.

Стаття 336. Звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому порядку

Які умови для звернення стягнення на грошові кошти третьої особи, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником, відповідно до ст. 336 ГПК України?

Суд, що розглядав справу як суд першої інстанції, може за заявою стягувача або державного чи приватного виконавця звернути стягнення на грошові кошти, які належать особі, яка має заборгованість перед боржником, яка не оспорується зазначеною особою або підтверджена судовим рішенням, яке набрало законної сили (ч. 1 ст. 336 ГПК України).

Подана в порядку ст. 336 ГПК України виконавцем стягувачем заява про звернення стягнення на грошові кошти, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником, є по суті вимогою про стягнення коштів з такої особи з визначених законом підстав, яка в разі її задоволення має відповідати та забезпечувати досягнення мети виконавчого провадження – реальне виконання судового рішення шляхом стягнення грошових коштів з особи, яка має заборгованість перед боржником.

Тобто зазначені положення Кодексу передбачають можливість стягнення заборгованості з особи, яка має заборгованість перед боржником, якщо саме ця особа її не оспорує, або заборгованість, підтверджену судовим рішенням, що набрало законної сили.

Порядок звернення стягнення на грошові кошти, встановлений ч. 1 ст. 336 ГПК України, передбачений законодавцем задля неупередженого, ефективного, своєчасного та в повному обсязі вчинення виконавчих дій виключно з метою фактичного виконання рішення суду.

Основною умовою про звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, відповідно до згаданої статті Кодексу є заборгованість, що підтверджена рішенням суду або не оспорується особою, якій належать кошти, на які виконавець просить звернути стягнення.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 22 серпня 2025 року у справі № 905/512/22 та від 05 серпня 2025 року у справі № 910/4765/22 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129687995>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129375615>.

Стаття 339. Право на звернення із скаргою до суду

Стаття 274. Відмова позивача від позову

та мирова угода сторін

Стаття 11. Верховенство права та джерела права, що застосовуються судом

Чи має право сторона виконавчого провадження відмовитися від поданої нею скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця?

Статтею 339 ГПК України передбачено право сторін виконавчого провадження звернутися до суду зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця.

Розділ VI ГПК України «Судовий контроль за виконанням судових рішень» – це окремий вид судового провадження, який містить у собі окремий процесуальний режим розгляду справ, а тому до скарг, якими ініціюється початок провадження у справі щодо рішень, дій чи бездіяльності виконавця, застосовуються загальні положення позовного провадження.

Виходячи із застосованого у господарському судочинстві принципу диспозитивності (ст. 14 ГПК України), право особи на звернення до суду з позовом рівною мірою стосується й права такої особи на відмову від позову або частини позовних вимог.

За змістом ч. 10 ст. 11 ГПК України, якщо спірні відносини не врегульовані законом і відсутній звичай ділового обороту, який може бути до них застосований, суд застосовує закон, що регулює подібні відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – виходить із загальних засад і змісту законодавства (аналогія права).

Статтею 274 ГПК України передбачено, що у суді апеляційної інстанції позивач має право відмовитися від позову, а сторони - укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу. Якщо заява про відмову від позову чи мирова угода сторін відповідають вимогам статей 191, 192 цього Кодексу, суд постановляє ухвалу про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін, якою одночасно визнає нечинним судове рішення першої інстанції, яким закінчено розгляд справи, та закриває провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23 лютого 2024 року у справі № 911/1850/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402154>.

Стаття 343. Судове рішення за скаргою

Чи є зобов'язання відкрити виконавче провадження втручанням суду в повноваження органів державної виконавчої служби?

Однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є обов'язковість судового рішення (п. 7 ч. 3 ст. 2 ГПК України).

Відповідно до положень Закону України «Про виконавче провадження» на виконавця покладено функції із забезпечення виконання обов'язкового рішення суду, на виконання якого він має вжити всі передбачені Законом заходи в межах встановлених повноважень. Такі заходи виконавець зобов'язаний вживати неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі.

Для того щоб бути ефективним, національний засіб юридичного захисту має бути, зокрема, незалежним від будь-якої дискреційної дії державних органів та доступним для тих, кого він стосується (рішення від 06.09.2005 у справі «Гурепка проти України», заява № 61406/00, § 59).

У частині 2 ст. 343 ГПК України унормовано, що у разі встановлення обґрунтованості скарги суд скасовує оскаржувані рішення та визнає дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу органу державної виконавчої служби, приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника).

Якщо виконавець повністю не реалізував надані йому права, не застосував усіх можливих (передбачених законом) заходів для досягнення необхідного позитивного результату щодо виконання обов'язкового рішення суду, суди поновлюють порушене право заявника шляхом визнання неправомірною дію щодо відмови у прийнятті до виконання судового рішення (ухвали) та шляхом зобов'язання відкрити виконавче провадження.

Отже, зобов'язання державного виконавця відкрити виконавче провадження не є втручанням у дискреційні повноваження виконавчої служби, а є способом поновлення порушених прав та забезпечення обов'язковості виконання судових рішень.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09 липня 2025 року у справі № 910/268/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128816031>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо окремих питань застосування положень Господарського процесуального кодексу України. Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2022 року – грудень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи; судова палата для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності. Київ, 2026. – 167 с.

¹**Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua